

SPOR BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI - I

Editör
Dr. Öğr. Üyesi Yunus Şahinler



Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • C. Cansın Selin Temana

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Serüven Yayınevi

Birinci Basım / First Edition • © EYLÜL 2025

ISBN • 978-625-5737-12-0

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Serüven Yayınevi'ne aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

The right to publish this book belongs to Serüven Publishing. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Serüven Yayınevi / Serüven Publishing

Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak

Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA

Telefon / Phone: 05437675765

web: www.seruvenyayinevi.com

e-mail: seruvenyayinevi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume

Sertifika / Certificate No: 47083

SPOR BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI - I

EDİTÖR

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Şahinler

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

OYUN YOLUYLA ÖĞRENME VE 21. YÜZYIL BECERİLERİ: TGFU MODELİNİN BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ

Cemre Nilay LOFÇA..... 7

BÖLÜM 2

KUVVET VE DAYANIKLILIK ANTRENMANLARININ AMPK'NIN (AMP İLE AKTİVE EDİLMİŞ PROTEİN KİNAZ) ÜZERİNE ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

İsmail BELLİ, Mustafa Can KOÇ 21

BÖLÜM 3

21. YÜZYILIN SPOR İMPARATORLUĞU: YÖNETİM, EKONOMİ VE REKABET DİNAMİKLERİ

Kadir PEPE, Yasin SEPİL..... 35

BÖLÜM 4

HAREKET BİLİMİ PERSPEKTİFİNDEN MOTOR BECERİ VE ÖĞRENME SÜREÇLERİ

Eda GÖKÇELİK 65

BÖLÜM 5

SPOR VE PSİKOLOJİ

Neslihan BAL..... 91

BÖLÜM 6

SPOR YÖNETİMİNDE YENİ PARADİGMALAR: GÜÇ, MARKA VE STRATEJİ

Selim AKMAN..... 103

BÖLÜM 7

EDEBÎ PENCEREDEN SPORA BAKMAK

Ahmet KARADOĞAN, Yasin SEPİL 121

BÖLÜM 1

OYUN YOLUYLA ÖĞRENME VE 21. YÜZYIL BECERİLERİ: TGFU MODELİNİN BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ

Cemre Nilay LOFÇA¹

¹ Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kütahya, Türkiye, e-mail: cemre.lofca@dpu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0137-5790

GİRİŞ

Son yıllarda eğitimde yenilikçi yaklaşımlar, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini geliştirmek için önemli adımlar atmaktadır. 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan bu yeterlilikler; eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık ve iş birliği gibi çok boyutlu yetkinlikleri içermektedir (Anderson & Krathwohl, 2001). Eğitim programları, dönemin ihtiyaç duyduğu nitelikli insanları yetiştirmek adına geçmişten günümüze devamlı olarak güncellenmektedir. Bu bağlamda öğretmen merkezli yaklaşımlar yerine öğrenci merkezli yaklaşımlara yönelim artmaktadır. Yapılandırmacı öğrenme kuramı ve Vygotsky'nin yakınsal gelişim alanı teorisine dayanan bu yaklaşımlar, öğrencinin öğrenme sürecine aktif olarak katılımını teşvik etmektedir (Vygotsky, 1978). Öğrencinin eğitim-öğretim sürecinde aktif olarak rol alması ve bu sayede yaparak yaşayarak öğrenmeyi gerçekleştirmesi öğretim süreçlerinin verimliliği açısından önem arz etmektedir. Öğretim programlarının belirlenen hedeflere ulaşabilmesi için öğretim içeriklerinin etkili bir biçimde öğrenciye sunulması gereklidir. Bu nedenle öğretim programının süreç boyutunda kullanılan modeller ve yöntemler, öğrencide istenilen davranış değişikliğini oluşturma açısından önemli rol oynamaktadır.

Beden eğitimi ve spor, bireylerin fiziksel, bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerini destekleyen çok boyutlu bir disiplindir. Günümüz eğitim sisteminde, beden eğitimi yalnızca fiziksel aktiviteyi teşvik eden bir ders olmaktan çıkmış; aynı zamanda sağlıklı yaşam, özgüven, disiplin, liderlik, iş birliği, problem çözme becerisi, karar verme becerisi ve yaşam boyu spor bilincini kazandırmayı hedefleyen bir yapıya bürünmüştür. Hedeflenen bu davranışlara ulaşılabilmek için tek bir öğretim yolundan bahsetmek mümkün değildir. Bu sebeple öğretmenlerin farklı öğretim yollarını (model, strateji, stiller) öğretim süreçlerine dahil etmesi önemlidir.

Model temelli beden eğitimi öğretimi son 20-30 yılda oldukça popüler hale gelmiştir (Mirzeoğlu, 2017). Öğretim ve öğrenme için kapsamlı bir yaklaşım olan “model temelli öğretme” öğretim stratejileri, yöntem, beceri ve etkinliklerin seçimi ve gerçekleştirilmesinde kullanılmaktadır. Beden eğitimi alanında kullanılan birçok farklı model bulunmaktadır. Her bir model, bir ünite de hedeflenen öğrenme çıktılarının başarılmasını teşvik etme potansiyeline sahiptir (Gurvitch ve Metzler, 2010). Model seçiminde dersin hedefleri, konu içeriği, öğrencilerin özellikleri, malzemeler ve olanaklar ve öğretmenin bilgi ve uygulama gücü oldukça önem arz etmektedir.

Günümüz eğitim programları 21. Yüzyıl becerilerini temel alarak yapılandırılmıştır. Öğrencilerin sahip olması beklenen beceriler olarak nitelenen 21. Yüzyıl becerileri; sosyal ve duygusal beceriler, dil ve iletişim becerileri, üst düzey düşünme becerileri, benlik becerileri, öğrenme becerileri, çalışma becerileri ve okuryazarlık becerileri olarak gruplandırılmıştır (MEB,

2023). Bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için çeşitli öğretim modellerinin kullanılması gerekmektedir. Var olan modellerin içinde beden eğitimi ve spor alanında kullanılan ve öğrencilerde problem çözme, karar verme gibi üst düzey düşünme becerileri olan 21. Yüzyıl becerilerini geliştirmesi ve aynı zamanda psikomotor alanda beceri gelişimlerini sağlayan “Anlamak için oyun öğretilimi (Teaching Games for Understanding (TGfU))” modeli karşımıza çıkmaktadır. 1982 yılında Bunker ve Thorpe tarafından geliştirmiş olan TGfU modeli, oyunların kavramsal ve taktiksel öğelerine odaklanarak öğrencilere oyun içindeki problem çözme yeteneklerini geliştirme fırsatı sunan yenilikçi bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, öğrencilerin yalnızca belirli bir spor dalında uzmanlaşmalarını değil, aynı zamanda bu oyun kategorilerine ait farklı spor dallarında genel oyun bilgilerini ve taktiksel karar verme süreçlerini uygulamalarını sağlar. Öğrencilerin oyunlara ilişkin taktiksel farkındalıklarını artırarak onların yaşam boyu aktif katılımını destekler. İlgili alanyazın incelendiğinde TGfU modelinin öğrencilerin motivasyonel olarak güçlendirdiğini, iş birliğine dayalı öğrenme süreçlerini desteklediği görülmektedir (Hortigüela Alcalá & Hernando Garijo, 2017; Stolz & Pill, 2013). Buna ek olarak farklı spor branşlarında, TGfU baz alınarak öğretim süreci gerçeğleştirilen gruplarda iş birliği, problem çözme, karar verme, aktif rol alma gibi becerilerin geleneksel öğretim yöntemlerine kıyasla daha fazla geliştiği tespit edilmiştir (Arias-Estero & Castejón, 2014). Aynı zamanda, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde yaparak yaşayarak aktif olmaları ve daha fazla sorumluluk almalarını sağladığı için kalıcı öğrenmeyi desteklediği aktarılmıştır (Balakrishnan vd., 2011; Diaz-Cueto vd., 2010; Hortigüela vd., 2016; Hopper, 2002; Mitchell, 2005). Bu çerçevede TGfU modeli, beden eğitimi ve spor öğretiminde yalnızca fiziksel becerilerin değil, aynı zamanda bilişsel ve sosyal becerilerin geliştirilmesinde etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir. Gelişen spor eğitimi literatürü, bu modelin pedagojik uygulamalarını daha da çeşitlendirmekte ve öğretmenlere öğrencilerinin çok yönlü gelişimini desteklemek için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Teaching Games for Understanding (TGfU) Modeli

Beden eğitimi öğretiminde aktif olarak kullanılan geleneksel yaklaşımlar çoğunlukla teknik becerilerin doğrudan öğretilmesine odaklanmıştır. Bu yaklaşımda öğrenciler, belirli bir spor dalında temel becerileri, teknikleri öğrenip tekrar ettikten sonra oyun ortamında uygulamaya geçmektedir. Ancak bu durum öğrencilerin oyuna ilişkin taktiksel farkındalıklarını geliştirme konusunda eksik kalabilmektedir. Bunker ve Thorpe (1982) tarafından geliştirilen “*Teaching Games for Understanding (TGfU)*” modeli, bu noktada yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır. TGfU, ilk olarak oyunun kendisini merkeze alarak öğrencilerin oyun kapsamında problem çözme, karar verme ve strateji geliştirme süreçlerine aktif biçimde katılmalarını hedeflemektedir.

TGfU modelinin temel prensipleri incelendiğinde; oyunların yalnızca

teknik becerilerden oluşmadığını, bilişsel ve sosyal yönlerinin de var olduğunu belirtmektedir. Modelin temel amacı, öğrencilere sadece hedeflenen beceriyi kazandırmaktan ziyade, oyuna ilişkin kavramsal bilgiyi ve taktiksel anlayışı öğretmektir. Bu sayede öğrenciler, öğrendikleri bilgi ve becerileri çeşitli spor branşlarına transfer edebilmektedirler (Michell vd., 2006).

TGfU modeli temel olarak altı aşamadan oluşmaktadır (Şekil 1.). Bunlar;

1- Oyun Formu: Oyun formu, öğrenme sürecinin başlangıç noktasıdır. Öğretmen, karmaşık kurallardan arındırılmış, basit ve sade bir oyun formu- nu öğrencilere sunar.

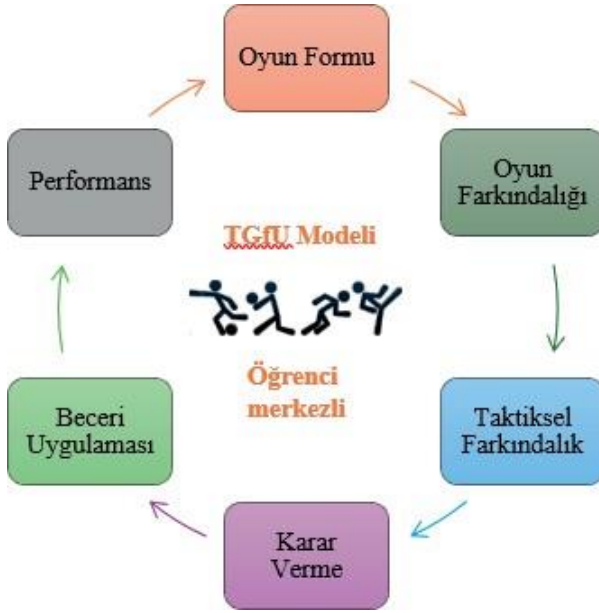
2- Oyun Farkındalığı: Oyunun oynanmasının ardından, öğretmen öğrencilere oyun hakkında sorular sormaya başlar ve oyun kurallarını anlamaları sağlanır. “Oyunun amacı neydi?”, “En çok hangi konuda zorlandınız?”, “Rakibiniz neyi iyi yaptı?” gibi sorularla öğrencilerin oyunun taktiksel amaçlarını anlamalarına yardımcı olur. Bu aşama, öğrencileri pasif bir katılımcıdan oyunun dinamiklerini sorgulayan aktif katılımcıya dönüştürür.

3- Taktiksel Farkındalık: Bu aşamada, öğrenciler bir önceki aşamada fark ettikleri sorunlara çözüm üretmeye odaklanır. Eğitmen, “Savunmayı geçmek için ne gibi stratejiler geliştirebiliriz?” veya “Boş alana nasıl daha hızlı geçebiliriz?” gibi daha spesifik sorular yöneltir. Bu tartışmalar, öğrencilerin taktiksel düşünme becerilerini geliştirir ve oyun içindeki problem çözme kapasitelerini artırır. Bu aşama, oyun içindeki anlık kararların önemini vurgular.

4- Karar Verme: Öğrenciler, dinamik durumlarda gerçek zamanlı kararlar alır. Bu kararlar toplu veya topsuz olabilir. “Ne yapmalıyım?” ve “Nasıl yapmalıyım?” soruları ön plandadır.

5- Beceri Uygulaması: Taktiksel çözümleri hayata geçirmek için gerekli olan teknik beceriler bu aşamada ele alınır. Ancak bu, geleneksel yaklaşımdan farklı olarak, becerinin bağlamından koparılmadan, oyunun içinde veya oyun benzeri egzersizlerle geliştirildiği anlamına gelir. Örneğin, boş alana kaçma taktiği üzerinde durulduktan sonra, bu taktiği destekleyecek doğru pas ve top sürme teknikleri çalışılır. Böylece, öğrenciler öğrendikleri becerinin oyundaki amacını daha net görürler ve motivasyonları artar.

6- Performans: Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu gerekli beceriler öğretildikten sonra, taktiksel ve teknik becerileri oyun bağlamında uygulaması gözlemlenir.



Şekil 1. TGfU Modelinin basamakları

Teaching Games for Understanding (TGfU) Modelinin Özellikleri

TGfU, yapılandırmacı yaklaşımı temel alan ve öğrenci merkezli bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler, TGfU modelinin öğrenme sürecinde hazır bilgileri pasif bir şekilde almak yerine aktif bir şekilde katılarak, keşfederek, sorgulayarak öğrenirler. Bu bağlamda TGfU'nun özellikleri ve faydaları şu şekilde sıralanabilir:

Karar Verme ve Taktiksel Beceriler: TGfU, öğrencilerin oyun esnasında karar verme yeteneklerini anlamlı bir şekilde artırmaktadır. Yapılan meta-analizler, bu modelin eğitimin ilkokuldan üniversiteye kadar tüm eğitim kademelerinde karar verme becerilerini geliştirdiğini göstermektedir (Gonzalez-Valero vd., 2024; Ortiz vd., 2023; Rinaldo vd., 2021). Teknik odaklı yaklaşımların aksine, TGfU modeli, oyun içi taktiksel bilgi ve uygulama becerilerinde daha yüksek oranda gelişim sağlamaktadır (Ortiz vd., 2023; Turner & Martinek, 1999; Turner ve Martinek, 1995).

Motor ve Oyun Becerileri: TGfU, temel motor beceriler ve oyun performansında anlamlı gelişmeler sağlamaktadır. Özellikle ilkokul öğrencilerinde uygulanan TGfU, geleneksel yöntemlere göre daha yüksek başarı ve katılım oranı sunmaktadır (Khairi vd., 2025; Ritonga vd., 2024; Batez vd., 2021).

Motivasyon ve Katılım: TGfU, öğrencilerin motivasyonu artırarak, derse katılımları ve fiziksel aktiviteye yönelik olumlu tutum sergilemelerini sağlamaktadır. Yapılan çalışmalarda hem kız hem de erkek öğrencilerde özerklik,

içsel motivasyon ve sosyal ilişkilerde artış gözlemlendiği belirtilmektedir (Gargallo-Garcia vd., 2024; Gil-Arias vd., 2020; Syamsuar & Zen, 2021). TGfU uygulanan sınıflarda, öğrencilerin derse olan ilgisi ve keyif alma düzeyleri geleneksel modellere kıyasla daha yüksek çıkmıştır (Batez vd., 2021; Gargallo-Garcia vd., 2024).

Kapsayıcılık ve Farklı Gruplara Uygunluk: TGfU, farklı yaş grupları, cinsiyetler ve özel gereksinimli öğrenciler için etkili ve kapsayıcı bir model olarak değerlendirilmektedir (Dimmick, 2022; Gil-Arias vd., 2020; Gonzalez-Valero vd., 2024).

Bu özellikleriyle TGfU modeli, bütüncül bir öğrenme deneyimi sunarak, bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve sosyal gelişimi desteklemektedir (Griffin & Butler, 2005; Harvey vd., 2017; Turner & Martinek, 1999; Metzler, 2011).

21. Yüzyıl Becerileri ve TGfU Modeli

Günümüz eğitim sistemi öğrencilerin yalnızca akademik bilgiyle değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, problem çözme, iş birliği, iletişim, öz düzenleme gibi 21. Yüzyıl becerileri olarak adlandırılan temel yetkinliklerle donatılmasını da hedeflemektedir. Eğitimde bu becerilerin kazandırılması, öğrencilerin sadece bilgiye ulaşmasını değil, bilgiyi anlamlandırmasını, uygulamasını ve yeni çözümler üretmesini sağlamaktadır (Qian & Clark, 2016; Untari, 2022; Romero vd., 2015; Dilekçi & Karatay, 2023).

TGfU modeli, yapısı gereği bu becerilerin geliştirilmesinde yenilikçi ve etkili yaklaşımlar sunmaktadır. Öğrenciler TGfU modelinde oyun esnasında karşılaştıkları taktiksel sorunlara çözüm üretmek zorundadırlar, bu sebeple eleştirel düşünme, problem çözme, iş birliği ve iletişim becerilerini geliştirmede etkili bir model olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmiştir (Sugiarto vd., 2024; Holt vd., 2002). Buna ek olarak, özellikle yüksek motivasyona sahip olan öğrencilerde TGfU'nun daha başarılı sonuçlar verdiği, öğrenme çıktıları ve oyun anlayışının daha üst düzeyde olduğu ifade edilmiştir (Sugiarto vd., 2024). TGfU modelinde öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yürütmesi, hatalardan öğrenmesi ve performanslarını değerlendirmesi de öz düzenleme becerilerini geliştirmektedir (Holt vd., 2002; Untari, 2022; Qian & Clark, 2016).

TGfU Modeline Yönelik Eleştiriler ve Sınırlılıklar

TGfU modeli, oyun temelli öğrenmeyi merkeze alan yenilikçi bir yaklaşım olmasına rağmen, uygulama ve teori düzeyinde çeşitli sınırlılıklara sahiptir. Bunlar;

Uygulama ve Teori Arasındaki Uyumsuzluk: TGfU modeli, teorik çerçevesiyle güçlü olmasına rağmen, öğretmenler tarafından uygulamada tam olarak benimsenmediği ve uygulanmasının zor bulunduğu belirtilmiştir. Akademik alanda ilgi görse de öğretmenler arasında yaygın kabul görmemiştir

(Stolz & Pill, 2013; Garcia-Lopez vd., 2019; O'Leary, 2016).

Modelin Karmaşıklığı ve Uygulama Zorluğu; TGfU'nun uygulanması-
nın karmaşık olduğu, öğretmenlerin modelin tüm aşamalarını kullanmakta
zorlandığı ve çoğunlukla tam versiyonunu değıl, bazı öğelerini kullandıkları
aktarılmıştır (Morales-Belando vd., 2018; Garcia-Lopez vd., 2019; O'Leary,
2016).

Kültürel ve Bağlamsal Uygulama Sorunları; TGfU'nun farklı kültürlerde
ve eğitim sistemlerinde uygulanabilirliği konusunda sınırlı kanıt mevcuttur.
Modelin her bağlama uygun olmayabileceğı, kültürel ve kurumsal farklılıkların
uygulamada engel oluşturabileceğı vurgulanmaktadır (Mommert vd.,
2015).

Öğretmen Eğitimi ve Yeterlilik Eksikliği; Öğretmenlerin TGfU'yu etkili
şekilde uygulayabilmesi için yeterli eğitim ve deneyime sahip olmaması, mo-
delin yüzeysel veya eksik uygulanmasına yol açtığı ifade edilmiştir (Stran vd.,
2012; O'Leary, 2016). Özellikle göreve yeni başlayan öğretmenlerin, modelin
karmaşıklığı nedeniyle uygulamada zorluk yaşadıkları belirtilmiştir (Stran vd.,
2012).

Araştırma Yöntemlerindeki Sınırlılıklar; TGfU ile yapılan çalışmaların
çoğı kısa süreli ve karşılaştırmalı olup, modelin uzun vadeli etkileri ve farklı
öğrenci gruplarındaki sonuçları hakkında yeterli veri bulunmamaktadır, ya-
pılan araştırmalarda oyun performansı ve karar verme üzerine olumlu etki-
leri olduğı görülmesine rağmen motivasyon ve fiziksel aktiviteye karşı tutum gibi
psikososyal değışkenlerdeki bulgular tutarsızdır bu sebeple daha fazla
araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Ortiz vd., 2023; Arantes vd., 2025; Mora-
les-Belando vd.,2018; Pan vd., 2023).

TGfU Modelinin Beden Eğitimi Derslerine Entegrasyonu

Alt Başlık	Açıklama	Uygulama rnekleri / İçerik
nite Planlama rnekleri	- öğrencilerin sadece teknik becerilerini değil, oyun bilgisi, taktiksel düşünme, karar verme ve problem zme becerilerini geliştirmek. - Planlama sürecinde öğrenme hedeflerinin belirlenmesi, küçük oyunların seçilmesi, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin analiz edilmesi, keşfetmeye dayalı öğrenme stratejileriyle ilerleme.	- Hafta 1-2: Küçük alan oyunları ile temel kuralları keşfetme - Hafta 3-4: Takım stratejileri, alan paylaşımı, sayı üretme yolları - Hafta 5-6: Oyun içinde karar verme ve rol değiştirme
Farklı Spor Türlerinde Uygulanması	TGfU modeli oyunları taktiksel benzerliklerine göre gruplandırarak öğretmeyi önerir. Bu sayede transfer beceriler ve stratejik düşünme desteklenir.	- Takım oyunları (Futbol, Basketbol, Hentbol): Alan kullanımı, paslaşma, savunma-hücum geçişi, sayı retme - Vurmalı oyunlar (Beyzbol, Softbol): Atış, vurma, koşma, sayı yapma stratejileri - Aė/Raket oyunları (Tenis, Badminton, Voleybol): Boş alan yaratma, rakibi hareket ettirme, vuruş eşitliliği - Hedef oyunları (Okçuluk, Bowling): Hedefe odaklanma, dikkat ve hassasiyet, kendi performansını değerlendirme
Değerlendirme ve lme Araçları	TGfU’da değerlendirme sadece performans sonuçlarına değil, karar verme, oyun bilgisi ve strateji geliştirme gibi bilişsel yönlere de odaklanır.	- Gözlem formları (karar verme, konum alma, pas tercihleri vb.) - Performans tabanlı ölçümler (küçük oyunlar içinde uygulamalı değerlendirme) - öz değerlendirme ve akran değerlendirmesi formları - Video analiz ve yansıtıcı günlükler
Öğretmen Roller ve Sınıf Yönetimi	ğretmen, teknik bilgi aktarıcısı olmaktan çok rehber, kolaylaştırıcı ve öğrenme ortamı düzenleyicisi rolündedir.	- Açık uçlu sorularla öğrencileri düşünmeye yönlendirme - Küçük gruplar oluşturma ve iş birliğini teşvik etme - Oyun kurallarını ve alan düzenini esnek biçimde değiştirme - Güvenli, kapsayıcı ve destekleyici bir öğrenme ortamı sağlama

SONUÇ VE ÖNERİLER

Teaching Games for Understanding (TGfU) modeli, öğrencilerin yalnızca psikomotor becerilerini değil, bilişsel ve duyuşsal alanlardaki gelişimlerini de destekleyen bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Öğrencilerin oyunun mantığını

anlaması, taktiksel becerilerini geliştirmesi, karar verme ve problem çözme gibi üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmesi, grupla birlikte hareket edebilme kapasitesinin ve iş birliği becerilerinin artması modelin önemli çıktıları arasındadır. Bu yönüyle 21. Yüzyıl becerilerini destekleyen çağdaş öğretim anlayışlarıyla örtüşmektedir.

Ancak modelin uygulama süreci öğretmenlerden yüksek düzeyde pedagojik bilgi, oyun analizi becerisi ve planlama yeterliği gerektirmektedir. Bunlara ek olarak, zaman yönetimi, sınıf yönetimi ve ölçme-değerlendirme süreçlerinde yaşanabilecek zorluklar, modelin yaygın kullanımını sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda TGfU'nun etkili bir biçimde uygulanabilmesi için bazı ön koşulların sağlanması gerekmektedir.

Öneriler

: Öğretmen eğitimi: Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarına ve hizmet içi mesleki gelişim faaliyetlerine TGfU modeline yönelik kuramsal ve uygulamalı eğitim içerikleri eklenebilir.

: Kademeli uygulama: Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine uygun, basitten karmaşığa doğru ilerleyen kademeli TGfU planları tasarlanabilir; temel becerilerle taktiksel bilgilerin dengeli biçimde geliştirilmesine özen gösterilmelidir.

: Değerlendirme araçlarının geliştirilmesi: Öğrencilerin taktiksel bilgi, karar verme ve oyun içi performanslarını güvenilir biçimde ölçebilecek alternatif değerlendirme araçları (rubrikler, gözlem formları, oyun temelli performans analizleri) geliştirilebilir ve öğretmenlere bu konuda rehberlik edilmektedir.

: Destekleyici öğretim materyalleri: Öğretmenlerin planlama yükünü hafifletmek için farklı spor türlerine yönelik örnek TGfU ünite planları, oyun senaryoları ve öğretim kılavuzları oluşturup ve paylaşılabılır.

Sonuç olarak, TGfU modeli beden eğitimi öğretiminde öğrenciyi merkeze alan, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi destekleyen yenilikçi bir yaklaşım olarak önemli fırsatlar sunmaktadır. Gerekli koşullar sağlandığında, öğrencilerin hem fiziksel hem de bilişsel ve sosyal gelişimlerine güçlü katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition. New York: Longman.
- Arantes, D., Gonçalves, C., Rodrigues, M., Correa, J., Milistetd, M., & De Conti Teixeira Costa, G. (2025). Life Skills and Volleyball Teaching: Comparison Between TGfU and Direct Instruction Model. *Education Sciences*. <https://doi.org/10.3390/educsci15030305>.
- Balakrishnan, M., Rengasamy, S., & Aman, M. S. (2011). Effect of teaching games for understanding approach on students' cognitive learning outcome.
- Batez, M., Petrušić, T., Bogataj, Š., & Trajković, N. (2021). Effects of Teaching Program Based on Teaching Games for Understanding Model on Volleyball Skills and Enjoyment in Secondary School Students. *Sustainability*, 13, 606. <https://doi.org/10.3390/SU13020606>.
- Bunker, D., & Thorpe, R., (1982). A model for the teaching of games in secondary schools. *Bulletin of Physical Education*, 18(1), 5-8.
- Díaz-Cueto, M., Hernández-Álvarez, J. L., & Castejón, F. J. (2010). Teaching Games for Understanding to In-Service Physical Education Teachers: Rewards and Barriers Regarding the Changing Model of Teaching Sport. *Journal of Teaching in Physical Education*, 29(4), 378–398. <https://doi.org/10.1123/jtpe.29.4.378>
- Dilekçi, A., & Karatay, H. (2023). The Effects Of The 21st Century Skills Curriculum On The Development Of Students' Creative Thinking Skills. *Thinking Skills and Creativity*. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101229>.
- Dimmick, D. (2022). Learning to use the Teaching Games for Understanding Model with Children who have Special Needs. *Journal of Advances in Sports and Physical Education*. <https://doi.org/10.36348/jaspe.2022.v05i08.002>.
- García-López, L., Gutiérrez, D., Sánchez-Mora, D., & Harvey, S. (2019). Teachers' use of teaching games for understanding in Central Spain. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 24, 463 - 477. <https://doi.org/10.1080/17408989.2019.1628931>.
- Gargallo-García, M., Manresa-Rocamora, A., Maravé-Vivas, M., & Chiva-Bartoll, Ò. (2024). Contribuciones del modelo Teaching Games for Understanding a la motivación y necesidades psicológicas básicas del alumnado (Contributions of Teaching Games for Understanding model to student motivation and basic psycho-logical needs). *Retos*. <https://doi.org/10.47197/retos.v54.99741>.
- Gil-Arias, A., Harvey, S., García-Herreros, F., González-Víllora, S., Práxedes, A., & Moreno, A. (2020). Effect of a hybrid teaching games for understanding/sport education unit on elementary students' self-determined motivation in physical education. *European Physical Education Review*, 27, 366 - 383. <https://doi.org/10.1177/1356336X20950174>.
- González-Valero, G., Ubago-Jiménez, J., Melguizo-Ibáñez, E., & Fernández-García,

- R. (2024). Application of the teaching games for understanding model to improve decision-making in sport learning: a systematic review and meta-analysis. *BMC Psychology*, 12. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-02307-2>.
- Griffin, L. L., & Butler, J. I. (2005). *Teaching games for understanding: Theory, research, and practice*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Gurvitch, R., & Metzler, M. (2010). TheoryintoPractice: Keeping the Purpose in Mind: The Implementation of Instructional Models in Physical Education Settings. *Strategies*, 23(3), 32–35. <https://doi.org/10.1080/08924562.2010.10590875>
- Harvey, S., Pill, S., & Almond, L. (2017). Old wine in new bottles: a response to claims that teaching games for understanding was not developed as a theoretically based pedagogical framework. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 23(2), 166–180. <https://doi.org/10.1080/17408989.2017.1359526>
- Holt, N., Strean, W., & Bengoechea, E. (2002). Expanding the Teaching Games for Understanding Model: New Avenues for Future Research and Practice. *Journal of Teaching in Physical Education*, 21, 162-176. <https://doi.org/10.1123/JTPE.21.2.162>.
- Hopper, T. (2002). Teaching games for understanding. The importance of student emphasis over content emphasis. *Journal of Physical Education Recreation and Dance*, 73(7), 44-48.
- Hortigüela Alcalá, D., & Hernando Garijo, A. (2017). Teaching Games for Understanding: A Comprehensive Approach to Promote Student's Motivation in Physical Education. *Journal of human kinetics*, 59, 17–27. <https://doi.org/10.1515/hu-kin-2017-0144>
- Hortigüela D, Fernández-Río J & Pérez-Pueyo A. (2016). Effects of the teaching approach in the teaching of football on the climate of the classroom. Perceptions of students and faculty. *Cuadernos de Psicología del Deporte*. 16:295–306.
- Khairi, Z., Sudirjo, E., & Sudrazat, A. (2025). Implementation of Teaching Games for Understanding Model on Students' Kasti Skills Heuleut I Public Elementary School Majalengka. *ACTIVE: Journal of Physical Education, Sport, Health and Recreation*. <https://doi.org/10.15294/active.v14i1.22926>.
- Memmert, D., Almond, L., Bunker, D., Butler, J., Fasold, F., Griffin, L., Hillmann, W., Hüttermann, S., Klein-Soetebier, T., König, S., Nopp, S., Rathschlag, M., Schul, K., Schwab, S., Thorpe, R., & Furley, P. (2015). Top 10 Research Questions Related to Teaching Games for Understanding. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 86, 347 - 359. <https://doi.org/10.1080/02701367.2015.1087294>.
- Metzler, M. (2011). *Instructional Models in Physical Education* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315213521>
- Mirzeoğlu, A. D. (2017). Temel kavramlar. A. D. Mirzeoğlu (Ed.), Model temelli beden eğitimi öğretimi. Ankara: Spor Yayınevi ve Kitabevi.
- Mitchell, S. (2003). Sport foundations for elementary physical education: A tactical games approach. *Human Kinetics*.

- Mitchell, S. A. (2005). Teaching and learning games at the elementary level. In L. Griffin & J. Butler (Eds.), *Teaching games for understanding: Theory, research and practice* (pp. 55-70). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Mitchell, S. A., Oslin, J. L., & Griffin, L. L. (2006). *Teaching sport concepts and skills: A tactical games approach* (2nd ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Morales-Belando, M., Calderón, A., & Arias-Estero, J. (2018). Improvement in game performance and adherence after an aligned TGfU floorball unit in physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 23, 657 - 671. <https://doi.org/10.1080/17408989.2018.1530747>.
- O'Leary, N. (2016). Learning informally to use the 'full version' of teaching games for understanding. *European Physical Education Review*, 22, 22 - 3. <https://doi.org/10.1177/1356336X15586177>.
- Ortiz, M., Meroño, L., Morales-Belando, M., Vaquero-Cristóbal, R., & González-Gálvez, N. (2023). Teaching Games for Understanding in Game Performance and Psychosocial Variables: Systematic Review and Meta-Analysis of Randomized Control Trial. *Children*, 10. <https://doi.org/10.3390/children10030573>.
- Oslin, J. L., Mitchell, S. A., & Griffin, L. L. (1998). The Game Performance Assessment Instrument (GPAI): Development and Preliminary Validation. *Journal of Teaching in Physical Education*, 17(2), 231-243. <https://doi.org/10.1123/jtpe.17.2.231>
- Pan, Y., Huang, C., & Hsu, W. (2023). A comparison of the learning effects between TGfU-SE and TGfU on learning motivation, sport enjoyment, responsibility, and game performance in physical education. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1165064>.
- Qian, M., & Clark, K. (2016). Game-based Learning and 21st century skills: A review of recent research. *Comput. Hum. Behav.*, 63, 50-58. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.023>.
- Rinaldo, R., Tarigan, B., & Juliantine, T. (2021). Review: The Effect of the Teaching Game For Understanding Model on Cognitive Ability. *Kinestetik : Jurnal Ilmiah Pendidikan Jasmani*. <https://doi.org/10.33369/JK.V5I2.13828>.
- Ritonga, I., Gusril, G., Kiram, Y., Lanos, M., & Festiawan, R. (2024). Designing an innovative learning model for fundamental throwing and catching skills using the teaching games for understanding (tgfu) approach in elementary education. *Retos*. <https://doi.org/10.47197/retos.v61.108823>.
- Romero, M., Usart, M., & Ott, M. (2015). Can Serious Games Contribute to Developing and Sustaining 21st Century Skills?. *Games and Culture*, 10, 148 - 177. <https://doi.org/10.1177/1555412014548919>.
- Stolz, S., & Pill, S. (2013). Teaching games and sport for understanding. *European Physical Education Review*, 20(1), 36–71. <https://doi.org/10.1177/1356336x13496001>
- Stran, M., Sinelnikov, O., & Woodruff, E. (2012). Pre-service teachers' experiences implementing a hybrid curriculum. *European Physical Education Review*, 18,

287 - 308. <https://doi.org/10.1177/1356336X12450789>.

- Sugiarto, R., Purwanto, S., Utama, A., Nopembri, S., Hartanto, A., & Mahardhika, N. (2024). Problem-based learning (PBL), teaching games for understanding (TGfU) learning models, on learning outcomes reviewed from, and students' learning motivation. *Fizjoterapia Polska*. <https://doi.org/10.56984/8zg56087ns>.
- Syamsuar, S., & Zen, Z. (2021). Teaching game for understanding model: increasing motivation and students' physical fitness. *JPPI (Jurnal Penelitian Pendidikan Indonesia)*. <https://doi.org/10.29210/02021951>.
- Turner, A. P., and Martinek, T. J. (1999). An investigation into teaching games for understanding: effects on skill, knowledge, and game play. *Res. Q. Exerc. Sport* 70, 286–296. doi: 10.1080/02701367.1999.10608047
- Turner, A., & Martinek, T. (1995). Teaching for Understanding: A Model for Improving Decision Making During Game Play. *Quest*, 47, 44-63. <https://doi.org/10.1080/00336297.1995.10484144>.
- Untari, A. (2022). Game Based Learning: Alternative 21st Century Innovative Learning Models in Improving Student Learning Activeness. *Edueksos Jurnal Pendidikan Sosial & Ekonomi*. <https://doi.org/10.24235/edueksos.v1i2.11919>.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

BÖLÜM 2

KUVVET VE DAYANIKLILIK ANTRENMANLARININ AMPK'NIN (AMP İLE AKTİVE EDİLMİŞ PROTEİN KİNAZ) ÜZERİNE ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

İsmail BELLİ¹, Mustafa Can KOÇ²

1 İstanbul Gelişim Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye,
e-mail: ibelli@gelisim.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9546-0207

2 İstanbul Gelişim Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye,
e-mail: mckoc@gelisim.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3007-5367

GİRİŞ

Antrenman sürecinde sporculara kondisyon, teknik, taktik ve psikolojik yüklenmeler uygulanmaktadır. Bu yüklenmelerin sonucunda, sporcular toparlanma yöntemlerini kullanarak antrenmana uyum sağlamakta ve böylece psikolojik ve fizyolojik adaptasyon gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda, sportif başarının temel unsuru olan süperkompanzasyon, doğru ve dengeli bir yüklenme süreci sonucunda elde edilmektedir. Süperkompanzasyon, sporcuların yüklenme sonrasında toparlanarak performans seviyelerini başlangıç düzeyinin üzerine çıkarması olarak tanımlanır.

Enerji homeostazı, hücrel yaşamın devamlılığı için temel bir biyolojik süreçtir. Hücreler, enerji üretimi ile tüketimi arasındaki dengeyi hassas mekanizmalar aracılığıyla sürdürür. Bu denge, özellikle egzersiz, açlık ya da patolojik durumlar gibi metabolik stres koşullarında daha da kritik hâle gelir. AMP ile aktive edilen protein kinaz (AMPK), bu süreçte kilit bir enzim ve temel enerji sensörü olarak görev yapar. İlk kez 1980’li yıllarda tanımlanan AMPK, düşük enerji durumlarında ATP üreten katabolik yolları aktive ederken, ATP tüketen anabolik yolları baskılayarak hücrel enerji dengesini korur (Hardie ve Hawley, 2001; Hardie, 2014).

Son yıllarda AMPK’nın rolünün yalnızca hücrel enerji metabolizmasıyla sınırlı olmadığı; iştah kontrolü, lipid metabolizması, glikoz alımı ve hatta hücrel büyüme süreçlerinin düzenlenmesine de katkıda bulunduğu ortaya konmuştur (Ross, Jensen & Hardie, 2016; Belli & Yaman, 2020). AMPK’nın hipotalamusta enerji alımı ve harcamasını düzenleyen hormonlarla etkileşimi, enerji metabolizması ile beslenme davranışları arasındaki ilişkiye yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bu nedenle AMPK, obezite, diyabet ve kardiyovasküler hastalıkların önlenmesi ve tedavisinde potansiyel bir hedef olarak öne çıkmaktadır (Kismiroğlu, Cengiz ve Yaman, 2020; Richter ve Ruderma, 2009).

Egzersiz, AMPK’nın en güçlü doğal aktivatörlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İskelet kası kasılmaları sırasında artan AMP/ATP oranı, AMPK’yı aktive ederek glikoz ve yağ asidi oksidasyonunu uyarır ve enerji ihtiyacını karşılar. Aynı zamanda AMPK, GLUT4 taşıyıcılarının hücre zarına insülininden bağımsız translokasyonunu teşvik ederek glikoz alımını artırır (O’Neill, 2013; Hawley, 2009). Bu nedenle düzenli fiziksel aktivitenin insülin direnci, tip 2 diyabet ve obezite gibi kronik hastalıkların önlenmesinde temel bir rol oynadığı kabul edilmektedir (Can, 2019).

Moleküler düzeyde AMPK ile mTOR (mammalian target of rapamycin) arasındaki etkileşim, kuvvet ve dayanıklılık antrenmanlarına verilen hücrel yanıtların açıklanmasında en kritik mekanizmalardan biridir. AMPK, düşük enerji koşullarında mTORC1 aktivitesini baskılayarak protein sentezini sınırlandırırken, dayanıklılık egzersizleri mitokondriyal biyogenez ve oksidatif

kapasiteyi artırır. Buna karşın kuvvet antrenmanları mTORC1 sinyal yolunu aktive ederek kas hipertrofisini teşvik eder. Dolayısıyla, kuvvet ve dayanıklılık antrenmanlarının eşzamanlı uygulanmasının metabolik adaptasyonlar üzerindeki etkileri spor bilimlerinde hâlen tartışılan önemli bir konudur (Hawley, 2009; Hughes, Ellefsen ve Baar, 2018).

Bu bölümde AMPK'nın yapısı, işlevleri ve egzersiz biyokimyasıyla ilişkisi ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Ayrıca AMPK'nın doğal aktivatörleri, metabolik hastalıkların önlenmesindeki rolü ve kuvvet–dayanıklılık antrenmanları ile olan etkileşim mekanizmaları güncel literatür işığında tartışılacaktır.

AMPK'IN YAPISI VE FONKSİYONU

Bir heterotrimerik serin / treonin kinaz enzimi olan AMPK (5'-adenosine monophosphate (AMP)- ile aktive edilmiş protein kinaz) 3 farklı alt birimden oluşur. Bu birimler sırayla katalitik etki gösteren α alt birimi ve düzenleyici birim olan β ve γ alt birimleridir. Her bir alt birimin de birden fazla izoformları ($\alpha 1$, $\alpha 2$, $\beta 1$, $\beta 2$, $\gamma 1$, $\gamma 2$ ve $\gamma 3$) vardır. Bu izoformlar, 12 farklı AMPK'yi oluşturmak için farklı kombinasyonlarda olabilirler (Ross vd.,2016).

AMPK hücre içi enerji gereksinimi AMP ve ATP oranına göre düzenler. Hücre içinde ATP'nin maksimum seviyede olması ATP/AMP oranının da maksimum düzeyde olduğu gösterir. Hücre içinde AMP/ATP ve ADP/ATP oranları arttığında ise enerjinin kullanıldığını ifade eder. Dolayısıyla, artmış AMP seviyesi hücre içinde bir enerji sensörü olan bulunan AMPK'yi uyarır ve ATP üretmek üzere depo enerji kaynaklarını ya da diyetle almış oluğumuz besinlerden katabolik reaksiyonlar ile enerji üretimi başlar (Hardie vd., 2001).

AMPK; hipotalamustaki enerji alımı ve tüketimi yolaklarını kontrol eden hormonları düzenler (Hardie, 2014). AMPK'nin aktivasyonu AMPK'nın α alt biriminde bulunan Thr172'nin fosforillenmesi ile başlar. Bu fosforilasyonun aynı zamanda AMP'nin LKB1'i uyarması ile de olabilmektedir. Hücre içi kalsiyum yoğunluğu arttığında CaMKK β (Ca²⁺/calmodulin-dependent protein kinase β) uyarılır ve AMPK'nın aktivasyonu gerçekteşir (Hawley vd., 2005).

AMPK'nın AMP tarafından fosforilasyonu ilk olarak 1980 yılında gösterilmiştir. Bu aktivasyon allosterik olarak açıklansa da 1990 yılında α alt biriminin de bulunan Thr172 üzerinden AMP'nin AMPK'yi aktive ettiği belirtilmiştir (Hardie vd., 2001).

AMP'nin AMPK'yi ADP'ye göre 10 kat daha fazla aktive ettiği de bildirilmiştir. AMPK'nin katalitik bölgesindeki $\alpha 1$ ve $\alpha 2$ 'nin AMP'ye olan ilgisi benzerdir. AMPK'yi aktive edebilmeni; farmakolojik ilaçlar, egzersiz ve doğal bileşenler sağlayabilir (Tanyıldız vd., 2011).

Tablo 1 AMPK'nın doğal aktivatörleri

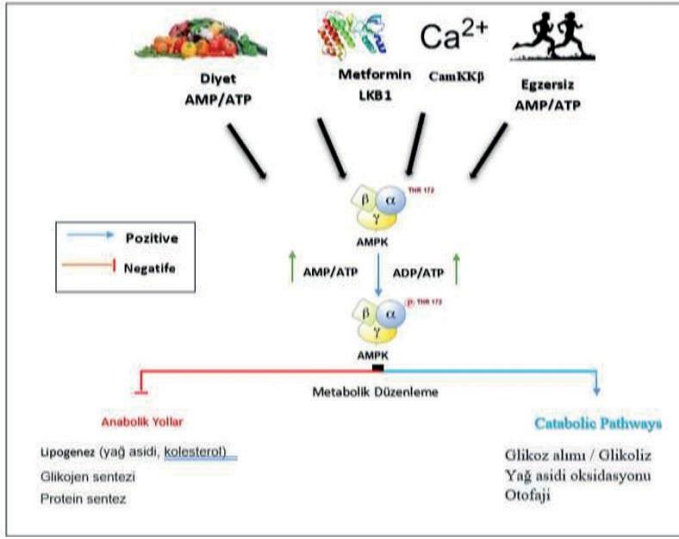
Aktivator Türü	Fonksiyonu
Berberin	AMPK aktif eder; diyabet ve obezite tedavisinde etki sağlar, tümörü baskılama.
Resveratrol	AMPK'yı aktive eder; mTORC1 aktivitesini baskılar, kan basıncını azaltma, ROS baskılama ve kardivasküler sağlık sağlama.
Kuersetin	AMPK ve/veya SIRT1'in etki eder ve düz kaslarının sağlığının korunmasına yardımcı olur.
Salisilat	AMPK'yı aktive ederek; antitümörjenik, antienflamatuar ve lipogenizi azaltma.
Kurkumin	AMPK aktivasyonu sağlayarak obeziteyi önleme ve hücre sağlığını koruma.
Ginseng	AMPK Aktivasyonu ve midokonriyel aktivasyon.
Epigallokateşin 3-galla	AMPK'yı aktive ederek kanser ve obeziteyi inhibe etme.
Aspalathus Linearis (Rooibos)	AMPK'yı aktivasyonu ; kan lipid seviyesi düzenleme.
Gingerol	SIRT1 / AMPK / PGC-1a aktivasyonu ve hücre sel iyileştirme.
MUFA	AMPK seviyesinde obezite ve libit oksidasyonunda rol oynama.
ALA	AMPK fosforilasyonu sağlayarak iskelet kasının mitokondriyal biyogenezini artırma

Kaynak: Tanyildiz, S. N., Yildirim, H., Halime, U. Ğ. U. R., & Yaman, M. AMPK'nın Doğal Aktivatörleri ve Hastalıklarla İlişkisi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (21), 389-401.

AMPK AMP tarafından fosforile edilememiş formuna göre 500 kat daha aktiftir (Cordero ve Viollet, 2016). AMPK'nın alt birimdeki $\gamma 2$ kompleksi-nin AMP tarafından aktivasyona en duyarlı bölge olduğu bunun yanında $\gamma 3$ kompleksinin en az duyarlı olduğu bildirilmiştir (Cheung et al. 2000). AMPK'nın $\gamma 1$ -kompleksininin AMP tarafından aktivasyonu LKB1 tarafından sağlanır ve bu bölge $\gamma 2$ - ve $\gamma 3$ komplekslerine göre daha etkilidir. Bunun yanında ADP'nin $\gamma 2$ -kompleksine olan ilgisi ise diğer γ komplekslere göre

daha fazladır (Cordero ve Viollet, 2016). AMPK, ADP / ATP ve AMP / ATP oranlarını göre hücre enerji dengesini sağlar. ADP ve AMP oranları yüksek olduğunda metabolizmanın enerji tükettiği ve bu nedenle enerji gereksimini karşılamak için anabolik reaksiyonları (yağ asidi, protein ve glikojen sentezi) inhibe ettiği ATP üreten yollar olan katabolik reaksiyonları uyarak (glikoliz, yağ asidi oksidasyonu) hücresel enerji dengesini sağlar (Hardie ve ark.2006; Kışmıroğlu vd., 2020). Enerji gereksimine göre AMPK, AMP tarafından uyarılır ve ATP tarafından inhibe edilir (Yaman vd., 2020)

Şekil 1: AMPK metabolik düzenleme



Kaynak: Belli, İ., & Yaman, M. (2020). The role of AMPK in the regulation of appetite and energy homeostasis: role of AMPK in appetite. *International Journal of Innovative Research and Reviews*, 4(1), 25-31.

Egzersiz AMPK ilişkisi

Düzenli egzersizlerin insülin direncini azalttığı erken ölümleri ve morbiditeyi önlediği iyi bilinmektedir. Diğer yandan, fiziksel inaktivite ve sedanter yaşam birçok kronik hastalık için ciddi bir risk faktörüdür. İnsülin aracılı glukoz uzaklaştırılmasından sorumlu en önemli doku olması nedeni ile iskelet kas kütlelerinin korunmasının, insülin direnci ve tip 2 diyabetin önlenmesi başta olmak üzere kronik hastalıkların önlenmesinde önemli bir yeri vardır (Can, S. 2019). Egzersiz sırasında gerçekleştirilen düzenli kas kontraksiyonları, metabolik bir stres olarak AMP/ATP oranını artırarak AMPK aktivasyonuna neden olmaktadır (Belli İ. ve Yaman M., 2020).

Fiziksel aktivitenin artırılması ve egzersiz yapmak erken ölümleri, morbiditeyi, insülin ve leptin direncini, koroner arter hastalığı, hipertansiyon, stroke, metabolik sendrom, tip 2 diyabet, meme kanseri, kolon kanseri, depresyon ve düşmeye bağlı yaralanmaları azalttığı bilmektedir. Düzenli egzersiz sağlıklı kalp ve damar sistemi, kasal uygunluk, dengeli vücut ağırlığı ve kilo yönetimi artmış kemik yoğunluğu, fonksiyonel sağlıkta gelişme, bilişsel fonksiyonun iyileşmesi, sosyal ve psikolojik fayda sağladığı kanıtlanmıştır (Can, S. 2019).

İskelet kaslarının kasılıp gevşemesi sonunca vücudumuz ATP enerji harcamaktadır. Bu enerjiyi aerobik ve anaerobik enerji sistemleri ile üretmektedir. Enerji tüketim sırasında AMP-ADP yoğunluğu artarken ATP yoğunluğu azalır. Sporcular ve normal hayatta egzersiz yaparken AMP-ADP, AMP-ile aktive edilmiş protein kinaz'ın katalitik etki gösteren α alt birimi olan α -1 ve α -2'yi uyarır ve aktif hale getirir. Yüksek şiddetli egzersizler yüksek oksijene ihtiyaç duyarlar ve bu gereksinime bağlı AMPK'nin α -1 alt birimi aktivite edilmektedir. Düşük şiddetli egzersizler Yüksek şiddetli egzersizlere göre oksijene daha gereksinim duyarlar ve bununla birlikte α -2 alt birimi aktive hale gelmektedir (Belli İ. ve Yaman M., 2020).

Egzersiz sırasında AMPK, ATP harcayan metabolik yolları kolesterol sentezi, yağ asidi sentezi ve protein sentezi durdururken ; ATP üreten metabolik yolları glikoz alımı, glikoliz ve yağ asidi oksidasyonu aktif hale getirerek vücudun metabolik dengesini ve enerji sistemi düzenlenmesinde kilit rol oynar (O'Neill, 2013).

AMPK'nin en güçlü aktivatörlerinden biri egzersizdir. Egzersiz ile uyarılan AMPK İnsülin hormonundan bağımsız bir şekilde GLUT4'ün translokasyonu sağlayarak glikozun hücreye alınmasını ve kullanılmasını sağlar. Egzersiz ile aktif olan AMPK, TBC1D1(GTPase aktive edici protein)'i fosforilleyerek inaktif hale getirir ve GLUT4'ün translokasyonu insülin bağımsız olarak gerçekleşir (Brunmair vd. 2004).

AMPK glikoz taşıyıcıları olan GLUT1 (kan, beyin ve böbrek) ve GLUT 4'ün (kas ve yağ dokusu) translokasyonu nu artırarak ve hücrel glikoz alımı sağlanır. AMPK'nin farmakolojik aktivatörü olan 5-aminoimidazole-4-carboxamide ribonucleoside (AICAR) AMPK'nin α 2 alt birimini uyararak hücrel glikoz alımını artırır. İnsülin reseptörünün alt birimlerinin uyarılmasıyla insülin reseptörü 1(IRS1) fosforillenir ve bir dizi uyarı zinciri ile TBC1D4 (AS160) 'ün fosforile edilmesiyle seviyesi azalır ve böylece GLUT4 proteininin translokasyonunu artır ve hücre içine glikoz alımı sağlanır. AMPK ise hücre içinde bulunan TBC1D1'i fosforilleyerek inhibe eder ve GLUT4'ün translokasyonu gerçekleştirir (O'Neill, 2013; Kışmıroğlu vd., 2020). AMPK enerji gereksinimine bağlı olarak glikolizi aktive eder. AMPK fosfofruktoz kinaz 2 enzmini fosforilleyerek aktive etmesiyle fruktoz 6 fosfattan fruktoz 2,6 bifos-

fat sentezlenir ve böylece fosfofruktokinaz-1 enzimi aktive olur (Marsin vd., 2000). AMPK enerji ihtiyacı durumuna göre glikojen sentezini (glikojenez) glikojen sentaz enzimini fosforileyerek inhibe eder ve böylece glikojen sentezi durur (Halse et al. 2003; Kışmıroğlu ve ark.,2020). Bunun yanında AMPK, glikojen fosforilaz enzimini fosforile etmesiyle enzim aktif hale gelir ve glikojen yıkımı glikoz üretmek üzere başlar. (Marsin vd. 2000; Hunter vd. 2011). Bunun yanında AMPK enerji durumuna göre karaciğerde glukoneogenezi durdurur.

İnsülin direnci, kanser, obezitenin ve diyabet gibi kronik hastalıkların önlenmesinde ve tedavi edilmesinde egzersiz-ampk ilişkisi kilit rol oynamaktadır (Du vd. 2007; Saha vd. 2011).

AMPK yoğunluğunu egzersiz ve kas kasılması yükseltir. Ancak yaşlanma AMPK fonksiyonunu azaltır. Kadınlar erkeklere göre Tip I kas liflerinin oranı ve kılcıl damar düzeyi daha fazla olmasından dolayı kadınlar metabolik strese daha az maruz kalırlar ve bu yüzden egzersiz sırasında egzersiz sırasında Erkeklerde AMPK düzeyi kadınlara göre daha fazladır (Roepstorff vd. 2006).

İskelet kaslarının kasılması ve egzersiz AMPK'nın aktivasyonunu sağlar, ve böylece karaciğerde lipit sentezi durur ve ATP üretmek üzere yağların beta-oksidasyonu başlar. AMPK, plazma membranında bulunan uzun zincirli yağ asitleri taşıyıcı protein olan CD36'nın translokasyonunu artırır ve yağ asitleri beta oksidasyonun uğramak üzere hücre içine alınır (Luiken et al. 2002; Koonen et al. 2005). AMPK aktive edildiğinde lipit sentezinde görevli olan Asetil-CoA karboksilaz 2 (ACC2) ve kolesterol sentezinde görevli olan 3-Hidroksi-3-Metilglutaril CoA (HMG-CoA) enzimlerini inhibe eder (Kışmıroğlu ve ark.,2020).

AMPK sterol düzenleyici protein olan SREBP-1'in düzenlenmesini sağlar. Bir transkripsiyon faktörü olan SREBP-1 kolesterol, yağ asitleri, triaçilgliserol ve fosfolipidlerin sentezinden sorumlu enzimlerin transkripsiyonunu düzenler (Eberle et al. 2004).AMPK yağ asitlerinin sentezinde görevli olan yağ asidi sentaz enziminin transkripsiyonunu SREBP-1 proteininin gen ekspresyonunu durdurmasıyla karaciğer ve yağ dokusunda lipogenezi engeller (Madsen vd., 2015). AMPK Triaçilgliserol sentezinde görevli olan Gliserol 3 fosfat açıl transferaz enzimini enerji gereksinimine bağlı olarak inhibe eder (Takeuchi and Reue 2009). Egzersiz ve diğer hücresel stres durumlarında ATP gereksinimine bağlı olarak, ACC enzimi AMPK tarafından fosforile edilerek inhibe olur ve böylece sitozolda yağ asitlerinin sentezi durur. ACC yağ asitlerinin sentezi mekanizmasında malonyl-CoA üretimini artırır. Artmış malonyl-CoA yağ asitlerinin mitokondriye girişini sağlayan carnitine palmitoyl-CoA transferase-1 (CPT-1) enzimi inhibe eder ve yağ asitlerinin beta oksidasyonu engellenir. AMPK tarafından ACC inhibe edilmesiyle düşük mik-

tarda malonyl-CoA üretileceği için bu durum gerçekleşmez ve CPT-1 aktif hale gelir (Bruce vd., 2009). Yağ asitlerinin karaciğerde ve diğer dokularda birikmesi, insülin direncine ve insülin direnci-ilişkili metabolik hastalıklara neden olur. AMPK tarafından ACC fosforile edilmesiyle lipid oksidasyonu artar, ve böylece kas ve karaciğerdeki lipid depolarını azaltır.

AMPK kalpte endotenyal yüzeyde bulunan lipoprotein lipaz enziminin translokasyonu nu artırarak yağ asitlerinin kalp kası hücrelerine girmesini teşvik eder. Ayrıca AS160'ın fosforile ederek CD36'ın translokasyonu nu arttırmasıyla yağ asitlerinin hücre içine alınması sağlar. Ayrıca, kalpde de ACC AMPK tarafından fosforile edilerek inhibe edilir ve yağ asitlerinin oksidasyonu başlar (Kudo vd., 1995). AMPK hem kardiyak yağ asidi metabolizması hem de glikoz metabolizmasında rol alan enzimlerin düzenlenmesinde görev alır. AMPK kardiyak enerjik homeostazın uzun süreli düzenlenmesinde görev alan peroksizom proliferatör ile aktive edilmiş reseptör-gama koaktivatörü (PGC-1 α) ve forkhead fox O (FoxO) enzimlerinin fosforilasyonunu sağlayarak yağ asitleri metabolizmasını uyarır (Ronnebaum ve Patterson 2010).

AMPK protein sentezinde görev alan rapamisini (mTOR)'u inhive ederek protein sentezini durdurur. Böylece kalp kas liflerinin anormal büyümesini (kardiyak hipertrofi) engellenir (Gwinn vd., 2008).

Dayanıklılık egzersizleri AMPK aktivasyonunda birincil fizyolojik stres görevini alır. Düzenli dayanıklılık egzersizleri mitokondri biyogenezi indükler ve GLUT4 mekanizmasının çalışmasını sağlar. Böylece insülin direncini ile ampk arasında ters ilişki kurulmaktadır. Son yapılan çalışmalarda egzersiz ampk aktivasyonun artmasına ve böylece hücreye glikoz girişini sağlandığını belirtmektedir. Egzersiz ve sağlık ilişkisinde AMPK hücre sinyallerinin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Ayrıca yine birçok hastalığın tedavisinde kilit rol oynadığı çalışmalarda görülmektedir. Altı haftalık dayanıklılık koşusu antrenmanının yaşlı sıçanlarda iskelet kası p AMPK, SIRT 1 ve anti apoptotic Bcl 2 düzeylerini artırırken Bax protein ekspresyonunu azalttığı, egzersizin p AMPK ve SIRT1 üzerinden anti apoptotik sinyal yollarını uyararak yaşlanma ile kas morfolojisi ve ultra yapısında görülen değişiklikleri azalttığı ifade edilmiştir Diğer yandan ileri düzeyde yaşlanma, zorunlu yatak istirahati veya immobilizasyon gibi egzersiz yapmanın fiziksel olarak mümkün olmadığı koşullarda AMPK indüklenmesi için alternatif stratejiler geliştirilmesi önem taşımaktadır (Akın vd., 2018)

Kuvvet ve Dayanıklılık antrenmanın AMPK üzerine etkisi

AMPK, enerji kullanılabilirliğini ATP sentezi ile birleştiren bir hücresel enerji durumu sensörü olarak görev yapan bir kinazdır. AMPK, her ikisi de $[AMP] / [ATP]$ oranını artıran, substrat tedarikinde bir azalma (glikoz veya oksijen yoksunluğu) veya enerji talebinde bir artış (kas egzersizi) gibi metabolik stresler tarafından aktive edilir. (Torre-Villalvazo vd., 2019).

Kas kasılmasının neden olduğu serbest kalsiyum konsantrasyonundaki değişiklikler, AMPK'yi fiziksel aktivite sırasında ATP'yi eski haline getirmek için adenin nükleotid değişikliklerinden bağımsız olarak da etkinleştirebilir. AMPK aktive edildikten sonra, katabolik ATP üreten yolları (yağ asidi oksidasyonu ve glikoliz) geliştirirken, anabolik ATP tüketim süreçlerini (lipid ve protein sentezi) kapatır (Richter ve Ruderman, 2009).

AMPK'nin egülatör kapasitesi, karbohidrat, lipid ve protein metabolizmasının kontrolünde yer alan asetil koenzim A karboksilaz (ACC) gibi anahatar enzimlerin doğrudan fosforilasyonu ile uygulanır (Nader G. A., 20016).

ACC, asetil-CoA'yı lipid sentezi için yapı taşı olan malonil-CoA'ya dönüştürür. ACC'nin AMPK ile fosforilasyonu, aktivitesini bloke ederek, yağ asidi sentezi için malonil-CoA içeriğini azaltır ve CPT1 allosterik inhibisyonunu hafifleterek, böylece yağ asidi oksidasyonunu teşvik eder. Ayrıca, iskelet kasında AMPK'nin en önemli işlevlerinden biri, glikoz alımını ve metabolizmasını artıran GLUT4 translokasyonunun plazma membranına uyarılmasıdır (Hawley, J. A. 2009).

MTOR kinaz, enerji ve besin bolluğunu hücre büyümesi ve bölünmesi ile birleştiren bir hücre içi metabolik sensördür. Katalitik aktivitesini uygulamak için mTOR, iki farklı yardımcı protein ile birleşir: mTOR'un (RAPTOR) düzenleyici ile ilişkili proteinleri ve mTOR'un (RICTOR) rapamisin duyarlılığı eşlikçisi. Bu proteinler, substratları ve diğer düzenleyici proteinleri bağlar ve iki farklı çok proteinli kompleksi bir araya getirmek için yapı iskelesi olarak işlev görür; RICTOR, mTOR kompleksi 1'i (mTORC1) birleştirir ve RAPTOR, mTORC2'yi birleştirir. Her mTORC'nin alt birim bileşimi, substrat özgülüğünü ve metabolik hedeflerini belirler. MTORC1, protein sentezi oranını kontrol etmek için S6 kinaz 1 (S6K1) ve eIF4E bağlayıcı protein 1'i (4E-BP) fosforile ederken, mTORC2, protein kinaz C (PKC) ve Akt gibi kinazları fosforile eder. hücre döngüsü ilerlemesi, anabolizma ve hücre sağkalımı (Tor-re-Villalvazo vd., 2019).

MTORC1 aktiviteleri, hücresel enerjinin büyük bir kısmını tüketir. Bu nedenle, açlık veya uzun süreli egzersiz gibi enerji substratlarının düşük olduğu koşullar altında, hücresel enerjiyi korumak için mTORC1 kaynaklı büyüme süreçleri AMPK tarafından baskılanır. mTOR'u protein yapım hızını artırır, kas lifi sayısında ve çapında artmaya neden olur, mTOR'un ampk tarafından veya diğer metabolik süreçlerde baskılandığında kas lif sayısı ve çapında azalmaya neden olduğu , protein sentezi inhibe olur (Hawley, J. A. 2009)..

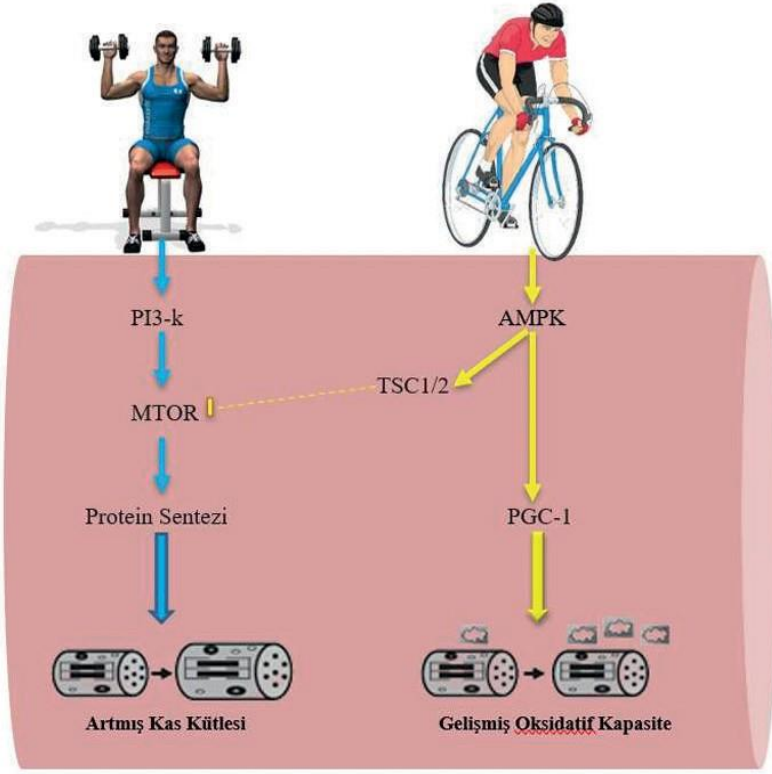
Dayanıklılık antrenmanı, anabolik ATP tüketen süreçleri kapatırken iskelet ve kalp kasında katabolik ATP üreten yolların aktivitesini destekleyen AMPK'yi etkinleştirir ve bu aktivasyonun kapsamı egzersizin yoğunluğuna ve süresine bağılıdır (Hughes vd, 2018).

AMPK aktivasyonunun uzun bir süre boyunca net etkisi, iskelet kasının mitokondriyal içeriğindeki artış, hızlı kasılan glikolitik lifleri yavaş kasılan oksidatif liflere dönüştürerek, aerobik kapasiteyi ve yorgunluğa karşı direnci artırmasıdır (Hawley, J. A. 2009).

MTOR ve AMPK sinyal yollarının aydınlatılması, iskelet kası büyümesini ve enerji metabolizmasını anlamak için sağlam bir çerçeve sağlamıştır. Egzersiz ve takviye ile ilgili en önemli sorulardan bazıları, iskelet kasında mTOR ve AMPK aktivitesi değerlendirilerek cevaplanabilir. Tekrarlayan bir tartışma, daha iyi metabolik çıktı elde etmek için aerobik veya kuvvet egzersizinin tercih edilmesini içerir. Aerobik veya kuvvet aktiviteleri, mTOR ve AMPK yollarının farklı aktivasyonunu indükleyerek farklı metabolik sonuçlara yol açar. Aerobik eğitim, maksimum oksijen alımını artırır, glikojen depolarını tüketir ve ADP / ATP oranını artırarak AMPK aktivasyonuna ve PGC1 α aracılı mitokondriyal biyogeneze yol açar (Robinson vd., 2017). Bununla birlikte, kuvvet egzersizleri mTORC1 sinyalini artırarak kas kütlesi büyümesi ve artmış kas dayanıklılığı ve gücü (Vissing vd, 2013). Dahası, AMPK ve mTOR sinyal yolları birbirini engellediğinden, yorgunluğa karşı direnci artırmayı amaçlayan aerobik antrenman genellikle daha düşük güç ve kas kütlesi ile ilişkiliyken, hipertrofik kuvvet antrenmanı net kas kütlesini ve gücünü artırır ancak yorgunluğa direnci artırmaz (Hoppeler vd., 2011) .

Son olarak hem direnç hem de dayanıklılık egzersizinin aynı birim antrenman içerisinde yapıldığı görülmektedir. Direnç eğitimi miyofibriler proteinlerde (aktin ve miyozin) artışa neden olurken, dayanıklılık eğitimi mitokondriyal proteinleri artırır. Hem direnç hem de dayanıklılık egzersizinin, tüm kas proteinlerinin toplu bir ölçüsü olan karışık kas protein sentezi oranını uyardığı bilinmektedir. Son derece farklı işlevsel sonuçları göz önüne alındığında, direnç ve dayanıklılık eğitimi kaynaklı yanıtların moleküler bir bakış açısından uyumlu olabileceğini öne sürmek fizyolojik sinyaller açısından uygun görülmektedir (Carraro vd., 1990; Chesley vd., 1992).

şekil 2 : Kuvvet ve Dayanıklılık Antrenmanı Hücre Sinyalleri



Kaynak: Hawley, J. A. (2009). Molecular responses to strength and endurance training: are they incompatible. *Applied physiology, nutrition, and metabolism*, 34(3), 355-361.

SONUÇ

Günümüzde aşırı beslenme ve hareketsiz yaşam tarzı, obezite ve diyabet gibi birçok kronik hastalığın görülme sıklığını artırmıştır. AMPK, hücrel enerji metabolizmasının düzenlenmesinde ve iştah kontrolünde merkezi bir rol üstlenmektedir. AMPK aktive edildiğinde anabolik reaksiyonları baskılamakta, katabolik reaksiyonları ise enerji üretimi yönünde aktive etmektedir.

Egzersiz AMPK'yı güçlü şekilde aktive ettiği, GLUT4 proteininin hücre zarına translokasyonunu artırarak insülin bağımsız glikoz alımını sağladığı bilinmektedir. Ayrıca AMP ve LKB1 aracılığıyla AMPK'nın etkinleşmesi, yağ depolarının enerji üretiminde kullanımını teşvik etmektedir. Bununla birlikte AMPK, hipotalamik düzeyde enerji alımı ve harcamasını düzenleyerek hem iştah hem de vücut ağırlığı kontrolünde önemli bir düzenleyici görevi görmektedir.

Kuvvet ve dayanıklılık antrenmanlarının hücre içi farklı sinyal yollarını aktive ettiği; dayanıklılık egzersizlerinde AMPK'nın baskın olduğu, kuvvet antrenmanlarında ise mTOR aracılı protein sentezinin öne çıktığı gösterilmiştir. Bu durum, eşzamanlı (concurrent) antrenmanların metabolik uyumları farklılaştırabileceğini ortaya koymaktadır.

ÖNERİ

✓ **Egzersiz programlaması:** Kuvvet ve dayanıklılık antrenmanlarının aynı dönemde uygulanması, kas hipertrofisi üzerinde zaman zaman sınırlayıcı etkiler yaratabilir. Ancak uygun planlama ile bu olumsuzluklar minimize edilebilir. Dayanıklılık ve kuvvet çalışmalarının zamanlaması ve yoğunluğunun bireye özgü ayarlanması, hem performans hem de sağlık yararlarını artıracaktır.

✓ **Klinik uygulamalar:** AMPK'nın enerji metabolizmasındaki merkezi rolü dikkate alındığında, düzenli egzersiz, obezite, diyabet ve metabolik sendrom gibi hastalıkların önlenmesi ve tedavisinde etkili bir strateji olarak öne çıkmaktadır.

✓ **Beslenme ve takviye:** AMPK'nın doğal aktivatörleri (örneğin resveratrol, kurkumin, kuersetin) üzerine yapılan çalışmalar, gelecekte hem spor performansının artırılması hem de kronik hastalıkların yönetiminde destekleyici uygulamalara yol açabilir.

✓ **Araştırma alanları:** Farklı antrenman modellerinin AMPK ve mTOR etkileşimi üzerindeki uzun vadeli etkilerinin daha iyi anlaşılması, sporcuların performansını en üst düzeye çıkarmak için yeni stratejiler geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Baysal, A. (2014). Beslenme. Hatiboğlu Yayınevi, Ankara. ISBN: 978-9757527-73-2.
- Besler, H., Rakicioğlu, N., Ayaz, A., Büyüktuncer Demirel, Z., Gökmen Özel, H., Samur, F., ... & Yürük, A. (2015). Türkiye'ye Özgü Besin ve Beslenme Rehberi.
- Cunningham, J. J. (1980). A reanalysis of the factors influencing basal metabolic rate in normal adults. *The American journal of clinical nutrition*, 33(11), 2372-2374.
- Ersoy, G. (2004). Egzersiz ve Spor Yapanlar İçin Beslenme. 3üncü Baskı. Nobel Basımevi, Ankara. Yayın No: 621. ISBN: 975-591-604-0.
- Ersoy, G. (2016). Fiziksel Uygunluk (Fitness) Spor ve Beslenme İle İlgili Temel Öğretiler. 2nci Baskı. Ankara Nobel Tıp Yayınevleri, Ankara. ISBN: 978-605-9215-11-4.
- Guebels, C. P., Kam, L. C., Maddalozzo, G. F., & Manore, M. M. (2014). Active women before/after an intervention designed to restore menstrual function: resting metabolic rate and comparison of four methods to quantify energy expenditure and energy availability. *International Journal of Sport Nutrition and Exercise Metabolism*, 24(1), 37-46.
- Güneş, Z. (1998). Spor ve Beslenme Antrenör ve Sporcu El Kitabı. Bağırhan Yayınevi, Ankara. ISBN: 975-581-015-3.
- Loucks, A. B. (2013). Energy balance and energy availability. *The encyclopaedia of sports medicine: An IOC medical commission publication*, 19, 72-87.
- Mor, A. (2020). Antrenör ve Sporcular İçin Sporda Beslenme ve Besin Takviyesi. Nobel Yayınevi, Ankara. ISBN: 978-605-320-910-2.
- Mountjoy, M., Sundgot-Borgen, J., Burke, L., Ackerman, K. E., Blauwet, C., Constantini, N., ... & Budgett, R. (2018). International Olympic Committee (IOC) consensus statement on relative energy deficiency in sport (RED-S): 2018 update. *International journal of sport nutrition and exercise metabolism*, 28(4), 316-331.
- Mountjoy, M., Sundgot-Borgen, J., Burke, L., Carter, S., Constantini, N., Lebrun, C., ... & Ljungqvist, A. (2014). The IOC consensus statement: beyond the female athlete triad—relative energy deficiency in sport (RED-S). *British journal of sports medicine*, 48(7), 491-497.
- Roza, A. M., & Shizgal, H. M. (1984). The Harris Benedict equation reevaluated: resting energy requirements and the body cell mass. *The American journal of clinical nutrition*, 40(1), 168-182.
- Sevim, Y. (2007). Antrenman bilgisi. Nobel Yayın Dağıtım.
- Spriet, L. L. (2014). New insights into the interaction of carbohydrate and fat metabolism during exercise. *Sports medicine*, 44, 87-96.
- Tayar, M., & Yıbar, A. (2023). A'dan Z'ye Beslenme. 1. Baskı. Bursa: Dora Basım.

- Thomas, D. T., Erdman, K. A., & Burke, L. M. (2016). Nutrition and athletic performance. *Med. Sci. Sports Exerc*, 48(3), 543-568.
- Thomas, D. T., Erdman, K. A., & Burke, L. M. (2016). Position of the Academy of Nutrition and Dietetics, Dietitians of Canada, and the American College of Sports Medicine: nutrition and athletic performance. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 116(3), 501-528.
- Trumbo, P., Schlicker, S., Yates, A. A., & Poos, M. (2002). Dietary reference intakes for energy, carbohydrate, fiber, fat, fatty acids, cholesterol, protein and amino acids.(Commentary). *Journal of the american dietetic association*, 102(11), 1621-1631.
- Wasserfurth, P., Palmowski, J., Hahn, A., & Krüger, K. (2020). Reasons for and consequences of low energy availability in female and male athletes: social environment, adaptations, and prevention. *Sports medicine-open*, 6(1), 44
- Hawley, J. A. (2009). Molecular responses to strength and endurance training: are they incompatible. *Applied physiology, nutrition, and metabolism*, 34(3), 355-361.
- Belli, İ., & Yaman, M. (2020). The role of AMPK in the regulation of appetite and energy homeostasis: role of AMPK in appetite. *International Journal of Innovative Research and Reviews*, 4(1), 25-31.
- Tanyildiz, S. N., Yildirim, H., Halime, U. Ğ. U. R., & Yaman, M. AMPK'nın Doğal Aktivatörleri ve Hastalıklarla İlişkisi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (21), 389-401.

BÖLÜM 3

21. YÜZYILIN SPOR İMPARATORLUĞU: YÖNETİM, EKONOMİ VE REKABET DİNAMİKLERİ

Kadir PEPE¹, Yasın SEPİL²

1 Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Burdur, Türkiye,
e mail: kpepe@mehmetakif.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002- 3207-6726

2 Erzurum Atatürk Üniversitesi, Rektörlük, Erzurum, Türkiye,
e mail:yasinsepil@atauni.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-9961-3362

1. Giriş

Sporun tarihsel gelişiminden 21. yüzyıldaki küresel konumuna geçişi, küreselleşme, kültürel etkileşimler ve teknolojik gelişmeler gibi çeşitli etkenlerin şekillendirdiği önemli bir evrimi örneklemektedir. Sporun tarihsel kökleri, yerleşmiş uygulamalardan önemli bir küresel olguya doğru bir yolculuğu gözler önüne sermektedir. Başlangıçta spor, topluluklar içinde yerleşmiş kültürel ve sosyal işlevlere hizmet ediyordu; ancak küreselleşmenin yükselişi bu manzarayı önemli ölçüde değiştirdi.

21. yüzyılın baskın eğilimlerinden biri, birbirine bağlı birçok faktörün etkisiyle sporun uluslararasılaşmasıdır. Spor liglerinin küreselleşmesi ve sporcuların sınır ötesi hareketleri, sporun ulusal sınırları aşarak uluslararası ilişkiler ve ekonomik alışverişin etkili itici güçleri haline nasıl geldiğini göstermektedir (Saliaga ve Kraja, 2024; Bilohur, 2019). Bu uluslararasılaşma, Olimpiyat Oyunları ve FIFA Dünya Kupası gibi büyük etkinliklerin yalnızca ulusal gururu beslemekle kalmayıp aynı zamanda küresel etkileşim ve diyalog için platformlar olarak da hizmet verdiği spor etkinliklerinin yaygınlaşmasıyla bağlantılıdır (Rowe, 2003).

Modernleşmenin etkisi, özellikle genç nesiller arasında geleneksel sporlar için zorluklar yaratmaktadır. Araştırmalar, küreselleşmenin, modern sporların genellikle geleneksel uygulamaları gölgede bırakması nedeniyle yerel sporlara yönelik farkındalığın azalmasına yol açtığını göstermektedir (Budiman vd., 2023). Bu kültürel değişim, küresel spor kültürlerinin yerel bağlamlara ne ölçüde nüfuz ettiğini ve hem katılım fırsatlarını hem de kültürel erozyon risklerini ortaya çıkardığını göstermektedir (Yang ve Gong, 2023). Bu nedenle, kültürel mirası korumak ve küresel etkileri benimsemek arasındaki denge, birçok toplumun spora yaklaşımında temel bir zorluk olmaya devam etmektedir (Petrović, 2020;).

Sporda yönetim, küreselleşmeye yanıt olarak önemli ölçüde evrimleşmiştir. Yolsuzluk ve yönetim standartları gibi konulardaki endişeler, uluslararası spor federasyonlarında reform ihtiyacını vurgulamıştır. Bu durum, hem küresel hem de yerel bağlamlarda dürüstlük ve adaleti sağlamak için spor yönetiminde etik standartların iyileştirilmesine yönelik daha geniş bir eğilimi yansıtmaktadır (Krieger, 2018). Yönetim çerçevelerinin tarihsel gelişimi, güncel uygulamaları

şekillendiren tarihsel mirasları dikkate alırken çağdaş sorunları ele almak için yapısal değişikliklere duyulan kritik ihtiyacı ortaya koymaktadır (Pranjić ve Begović, 2025).

Küresel spor endüstrisi, sporu boş zaman aktivitelerine ve ekonomik stratejilere entegre ederek spor turizminde bir artışa tanık oldu. Bu eğilim, yerel ekonomileri güçlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda spor ve kültürel turizm

arasındaki etkileşimi vurgulayarak her iki sektöre de fayda sağlayan simbiyotik bir ilişki yaratıyor (Dong vd., 2023) . Bu durum, değişen tüketiciler tercihlerini yansıtarak, spora katılımın hem aktif katılımı hem de pasif tüketimi kapsayan çok yönlü bir deneyim haline geldiğini gösteriyor (Coalter, 2010) .

Bu bölümde kullanılan “spor imparatorluğu” kavramı, literatürde yerleşik bir terim olmamakla birlikte, spor endüstrisinin 21. yüzyılda ulaştığı kapsamı betimlemek amacıyla tercih edilmiştir. Kavram, sporun medya, teknoloji, ekonomi ve yönetim arasındaki çok boyutlu etkileşimlerini açıklayıcı bir metafor olarak kullanılmaktadır.

Dijital teknolojilerin ortaya çıkışı, spor içeriğinin tüketilme biçimini dönüştürerek geleneksel yayınlardan yayın platformlarına ve sosyal medyaya geçiş yapmış, böylece izleyici kitlesini genişletmiş ve taraftar katılımını artırmıştır (Zhang, 2024; Habibi ve Khairandish, 2023) . Dijital pazarlama stratejilerinin entegrasyonu, spor organizasyonlarının etkinlikleri etkili bir şekilde tanıtılmalarını ve izleyici tercihleri hakkında veri toplamalarını sağlar; bu da gelir akışlarını önemli ölçüde artıran hedefli pazarlama kampanyalarına yol açabilir (Liu vd., 2022; Pan vd., 2017) .

Teknoloji, hem spor organizasyonlarının yönetimini hem de taraftar deneyimini iyileştirerek spor imparatorluğunu yeniden şekillendirmede temel bir rol oynar. Sensör teknolojisindeki, büyük veri analitiğindeki ve yapay zekadaki gelişmeler, oyuncu performansını optimize etmeye ve etkinlik yönetiminde operasyonel verimliliği artırmaya yardımcı olur (Simbolon vd., 2023; (Li, 2022; Li ve Zhang, 2022) . Örneğın, spor tesislerinde dijital ikizlerin kullanımı, lojistiğı optimize ederken taraftarlara sürükleyici deneyimler sağlayan hiper gerçekeçi sanal kopyalara olanak tanır (Glebova vd., 2023) . Bu teknolojik evrim, seyirci deneyimlerini zenginleştirir ve artan katılım ve tüketici harcamaları yoluyla sporun ekonomik temellerine katkıda bulunur (Kokolakakis ve Çingene, 2022; Hautbois ve Desbordes, 2023) .

Ekonomik olarak spor endüstrisi bölgesel ve ulusal ekonomilere önemli bir katkıda bulunmaktadır. Spor sektörü ile dijital ekonomi arasındaki sinerji özellikle dikkat çekicidir; çalışmaları, çevrimiçi platformların spor etkinlikleriyle entegre edilmesinin yerel topluluklara fayda sağlayan ekonomik taşma etkilerini hızlandırdığını göstermektedir (Yi vd., 2023; Cheng, 2023) . Örneğın, küresel futbol endüstrisi önemli miktarda gelir elde etmekte ve istihdam yaratma ve sosyal katılıma önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Escamil-la-Fajardo vd., 2020) .

Etkili yönetim uygulamaları, spor sektörünün sürdürülebilirliğı ve genişlemesi için kritik öneme sahiptir. Sektör, COVID-19 pandemisi gibi küresel zorluklara uyum sağlarken yönetim stratejileri de dönüşmektedir. Bu süreçte dijital teknolojilerin sunduğı imkânlardan yararlanılması, izleyicileri etkilemeye yönelik yenilikçi atletizm biçimlerinin geliştirilmesi ve halk sağlığına

yönelik kaygıların dikkate alınması ön plana çıkmaktadır (Glebova vd., 2022; Rycke ve De Bosscher, 2019). Ayrıca tahmine dayalı analitiğin ekonomik yönetime entegre edilmesi, spor organizasyonlarına giderek karmaşıklaşan piyasa dinamiklerinde yol gösterici bir öngörü sağlamaktadır (Li, 2022; Li ve Zhang, 2022).

Sporun küresel ölçekte geçirdiği bu dönüşüm, yönetsel yapılanmaları, ekonomik süreçleri, teknolojik yenilikleri ve kültürel etkileşimleri doğrudan şekillendirmektedir. Bu çok boyutlu yapı, günümüz spor alanının hem toplumsal hem de ekonomik sistemler içindeki önemini ortaya koymaktadır.

2. Spor Yönetiminde Yeni Dinamikler

2.1. Profesyonelleşme ve Kurumsallaşma Eğilimleri

Günümüz spor yönetimindeki dinamikler, profesyonelleşme ve kurumsallaşma yönünde önemli bir eğilimi yansıtmakta ve geleneksel yönetim ilkelere spor organizasyonlarındaki yeni zorluk ve fırsatlarla başa çıkmak için nasıl evrildiğini göstermektedir. Teknolojik, sosyal ve ekonomik değişimlerin etkisiyle alan giderek daha karmaşık hale geldikçe, kurumsal teori ve profesyonelleşmenin bütünleştirilmesi bu gelişmeleri anlamak için hayati önem taşımaktadır.

Spor yönetiminde profesyonelleşme, hem uluslararası hem de ulusal düzeyde spor federasyonlarının yapılarını ve süreçlerini toplumsal beklentiler ve paydaş hesap verebilirliğiyle uyumlu hale getirme gerekliliğiyle işaretlenmiştir. Bu federasyonların eylemlerini çeşitli paydaşlara haklı gösterme baskılarıyla nasıl karşı karşıya kaldıklarını ve bunun standart yönetim uygulamalarının benimsenmesi ve uzmanlaşmış personel alımı da dahil olmak üzere örgütsel dönüşümlere nasıl yol açtığını ayrıntılı olarak açıklamaktadır (Ruoranen vd., 2016). Bu tür değişiklikler, yönetim çerçevelerinin yalnızca benimsenmekle kalmayıp aynı zamanda örgütsel kültürle derinden yerleştiği devam eden kurumsallaşma sürecinin altını çizmektedir (Nite ve Edwards, 2021). Nite ve Edwards tarafından yapılan inceleme, kurumsal çalışmaların incelenmesinin (kurumların nasıl yaratıldığı, sürdürüldüğü veya değiştirildiği) önemini vurgulayarak spor yönetimi araştırmalarının çağdaş kurumsal kavramlara uyum sağlaması ihtiyacını yansıtmaktadır (Nite ve Edwards, 2021).

Spor organizasyonlarından beklenen çevresel ve sosyal sorumluluklar, kurumsallaşma eğilimini daha da belirginleştirmektedir. Babiak ve Trendafilova'nın araştırmaları, kuruluşların sürdürülebilirliğe değer veren bir toplumda meşruiyetlerini korumayı amaçlayan stratejik bir gereklilik olarak çevresel girişimleri kurumsal sosyal sorumluluk çerçevelerine giderek daha fazla dahil ettiğini göstermektedir (Babiak ve Trendafilova, 2011). Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının bu şekilde dahil edilmesi, kuruluşların meşruiyet kazanmak ve rekabetçi bir ortamda hayatta kalmalarını sağlamak için toplum-

sal normlara uyduğunu varsayan kurumsal teoriyle yakından örtüşmektedir (Joo vd., 2017) .

E-sporun yükselişi kurumsallaşma tartişmasında benzersiz bir durum sunmaktadır. Kurumsal gelişimin uzun bir tarihi geçmişine sahip olan gele-neksel sporların aksine, e-spor hızlı bir evrim ve karmaşıklık sergileyerek, tarihsel emsallere tam olarak uymayabilecek belirgin bir kurumsallaşma yörün-gesi çizmektedir (Siuda vd., 2024; Summerley, 2019). E-sporun farklı doğası, onu yerleşik sporlardan farklılaştıran, benzersiz düzenleyici ve organizasyonel zorluklarını ele alan yeni yönetim yaklaşımlarını gerektirmektedir (Siuda vd., 2024) . Bu ortaya çıkan yapıları anlamak, e-sporun gelişen manzarasını etkili bir şekilde yönetmek ve idare etmek için kurumsal analize hem mikro hem de makro perspektiflerin uygulanmasını gerektirir (Nite ve Edwards, 2021) .

Spor yönetiminin küreselleşmesi manzarayı daha da karmaşıklaştırmak-tadır. Bilohur, küresel ve yerel stratejilerin spor sektöründeki kurumsal uygula-maları yeniden tanımlamak için nasıl iç içe geçtiğini ve küresel spor topluluğu içinde yerelleştirilmiş sorun çözmeye yönelik uyarlanabilir bir yaklaşımı nasıl gerekli kıldığını ele almaktadır (Bilohur, 2019) . Ülkeler uluslararası ölçekte spor yönetimiyle uğraştıkça, yerel kültürel anlayışları ve küresel eğilimleri bir-leştiren stratejiler başarı için kritik öneme sahip hale gelmektedir.

Özetle, spor yönetiminde profesyonelleşme ve kurumsallaşma, karmaşık sosyal, ekonomik ve teknolojik ortamlara yanıt veren gelişen yönetim çerçeveleriyle karakterize edilir. Paydaş sorumluluğu, çevresel sürdürülebilirlik, çeşitlilik ve kapsayıcılık ve e-spor gibi yenilikçi alanların yönetimi, spor yön-e-timinin mevcut ve gelecekteki durumunu topluca tanımlar ve spor yöneticile-rinin bu eğilimleri yansıtan yetkinlikler geliştirmesini zorunlu kılar.

2.2. Uluslararası Spor Organizasyonlarının Yönetsel Gücü

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Uluslararası Futbol Federasyon-ları Birliği (FIFA) ve Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA) gibi ulusla-rarası spor örgütlerinin (ISO) idari gücü önemli ve çok yönlüdür; küresel spor yönetişiminin, politika yapımının ve sporun uluslararası ilişkiler ve yumuşak güç aracı olarak tanıtımının çeşitli yönlerini etkiler.

Bu yetkinin kritik bir yönü, uluslararası kuruluşlar tarafından oluşturulan düzenleyici çerçevedir. IOC tarafından kabul edilen Olimpiyat Tüzüğü, Olimpiyat Oyunları ve diğer spor etkinliklerinin yürütölmesini düzenleyen temel kural ve ilkeleri ortaya koyar, adil oyunu güvence altına alır ve mükemmellik, saygı ve dostluk değerlerini teşvik eder (Akhmetkarimov ve Aminova, 2021). Benzer şekilde, FIFA ve UEFA'nın da futbol yönetimini ve etik standartlarını düzenleyen tüzük ve yönetmelikler olarak bilinen kendi düzenlemeleri vardır ve bu da bu kuruluşların kendi sporları üzerinde önemli bir kontrol kurmaları-na olanak tanır. Bu yasal ve normatif çerçeveler bütünü, ulusal federasyonların

ve spor kuruluşlarının uyması gereken küresel standartların belirlenmesinde ISO'ların artan etkisini yansıtır (Casini, 2015). Bu kuruluşlardaki liderlik, yönetim ve yönetim yeteneklerinde önemli bir rol oynar. Araştırmalar, spor yönetiminde etkili liderlik tarzlarının kurumsal performans için hayati önem taşıdığını, kararların nasıl alındığını ve politikaların nasıl uygulandığını etkilediğini göstermektedir (Ajeigbe vd., 2021).

Uluslararası spor organizasyonlarının ekonomik gücü, yönetişimin ötesine geçerek altyapı, pazarlama ve medya haklarına yapılan önemli finansal kaynakları ve yatırımları da kapsamaktadır. Araştırmalar, ISO'ların küresel spor ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunduğunu, spor gelişimi için önemli finansal destek sağlayan sponsorluk ve yayın anlaşmalarını etkilediğini göstermektedir (Yılmaz ve Genç, 2024). Örneğin, UEFA, Şampiyonlar Ligi ve diğer organizasyonlar aracılığıyla önemli miktarda gelir elde etmekte ve bu gelir daha sonra yerel girişimleri ve ulusal ligleri finanse etmektedir; bu da finansal güç ile spor yönetimi arasındaki karmaşık ilişkiyi göstermektedir.

Uluslararası federasyonlar (UF'ler) ve ulusal yönetim organları arasındaki etkileşim, ISO'ların gücünü daha da artırmaktadır. UF'ler, kendi sporları dahilindeki düzenlemeleri şekillendirme yetkisine sahip önemli paydaşlar olarak faaliyet göstermektedir. Amatörlük ve uygunluk kurallarıyla ilgili sorumlulukların UF'lere tarihsel olarak kayması, rollerinin evrimini göstermekte ve onları uluslararası spor çerçevesinde önemli aktörler olarak sağlamlaştırmaktadır (Krieger vd., 2020). Bu federasyonlar tarafından sağlam politikalar ve çerçeveler oluşturulması, hesap verebilirliği ve yönetim standartlarını teşvik ederek, bu kuruluşlar ile bireysel sporcular arasındaki güç dengesi hakkında sorular ortaya çıkarmaktadır (Akech, 2016).

Küresel idari sistemlerin yükselişi, ISO'ların sporun çeşitli alanlarına, Dünya Anti-Doping Ajansı (WADA) gibi kurumlar tarafından uygulanan anti-doping düzenlemeleri de dahil olmak üzere, artan düzenleyici nüfuzunu da vurgulamaktadır (Casini, 2015). Bu normlar ve politikalar, modern spor yönetimini karakterize eden karma kamu-özel sektör yönetim yapılarına örnek teşkil ederek, farklı yargı bölgelerinde uyum ortamını teşvik etmektedir (Lamprou vd., 2023).

Özetle, uluslararası spor organizasyonlarının idari gücü, düzenleyici çerçeveler, liderlik dinamikleri, ekonomik nüfuz ve ulusal yönetim organlarıyla ilişkileri aracılığıyla ifade edilmektedir. Bu gücün çok yönlü yapısı, dünya sporlarında giderek karmaşılaşan yönetim yapılarını yansıtmakta ve sürekli inceleme ve ortaya çıkan zorluklara uyum sağlamayı gerektirmektedir.

2.3. Spor Kulüplerinde Yönetim Modelleri: Şirketleşme, Dernek yapısı, Hibrit modeller

Spor kulüpleri yönetimi, daha geniş ekonomik, sosyal ve kültürel eğilimleri yansıtan, gelişen bir alandır. Spor kulüplerinde şirketleşmeye, dernek yapılarına ve karma yönetim modellerine doğru yönelim, bu eğilimlere ve spor organizasyonlarının karşılaştığı özel zorluklara bir yanıt niteliğindedir. Çeşitli çalışmalardan yararlanan bu sentez, bu temaları kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Spor kulüplerinin kurumsallaşması büyük ölçüde finansal sürdürülebilirlik ve rekabet avantajı ihtiyacından etkilenmiştir. Kurumsallaşma, kulüplerin performans yönetimi, pazarlama stratejileri ve sponsorluklar ve ürün satışları gibi çeşitlendirilmiş gelir akışları yoluyla gelir üretmeye odaklanarak iş odaklı bir zihniyetle faaliyet göstermelerini sağlar. Türkiye’deki spor kulüplerinin artan gelirler ışığında rekabetçi uygulamaları benimsemelerinin stratejik gerekliliğini vurgulayarak, rekabet avantajını sürdürmek için markalaşma yoluyla farklılaşmanın çok önemli olduğunu vurgulanmaktadır (Ekmekçi, 2019). Sporun profesyonelleşmesi, spor organizasyonları için rekabetçi bir pazarın karmaşıklıklarında gezinmeye yardımcı olan stratejik yönetimin önemi konusunda farkındalığı artırmıştır (Riel ve Poels, 2023). Kurumsal yapıları benimseyen kulüpler, pazar dalgalanmalarına karşı gelişmiş uyum sağlama ve gelişmiş performans göstermişlerdir; bu da stratejik bir yaklaşımın başarılı yönetimin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir (Gaafar vd., 2024).

Spor kulüplerinin genellikle topluluk temelli olarak nitelendirilen geleneksel dernek yapıları, yerel katılım ve sosyal sermayenin geliştirilmesinde hayati bir rol oynamaya devam etmektedir. Bu kulüpler, yerel kaynaklara ve topluluk desteğine dayanan gönüllü odaklı çalışmalara dayanmaktadır. Araştırmalar, topluluk spor kulüplerinin sürdürülebilirliği için elzem olan operasyonel etkinliği artırmak ve devlet hibelerini güvence altına almak için gönüllü katılımının ve stratejik planlamanın gerekliliğini vurgulamaktadır (Sotiriadou ve Wicker, 2013). Ayrıca, topluluk katılımı stratejilerinin kulüpler ve yerel halk arasında bağlantıları güçlendirdiği, sosyal ağları geliştirdiği ve spor bağlamında sağlıkla ilgili girişimleri teşvik ettiği gösterilmiştir (Geidne vd., 2019; Oka-yasu vd., 2010).

Hibrit yönetim modelleri, hem kurumsallaşma hem de geleneksel dernek yapılarının unsurlarını birleştiren etkili stratejiler olarak giderek daha fazla kabul görmektedir. Bu modeller, topluluk katılımını kurumsal uygulamaların verimliliğiyle harmanlayarak kulüplerin hem topluluk desteğinden hem de iş stratejilerinden yararlanmalarını sağlar. Örneğin, spor kulüpleri ve çeşitli topluluk kuruluşları arasındaki ortaklıklar, operasyonel zorlukları hafifletebilir ve topluluğa değer katarken kaynak edinimini iyileştirebilir (Misener ve Doherty, 2012). Hibrit yapılar, kulüplerin yalnızca finansal olarak ayakta kalmalarını

değil, aynı zamanda hayati topluluk merkezleri olarak gelişmelerini, sosyal bağlılığı teşvik etmelerini ve spor faaliyetlerine katılımı artırmalarını da sağlar (Hoye ve ark., 2022; Lozano ve Barreiro-Gen, 2022).

Özetle, spor kulüplerindeki yönetim modelleri, günümüz spor dünyasındaki çeşitli baskı ve fırsatlar nedeniyle evrim geçirmektedir. Finansal ve operasyonel yönetim için kurumsal stratejilerin, geleneksel kulüplerin toplum odaklı misyonuyla birleştirilmesi, hibrit modellerin giderek daha fazla ortaya çıktığı dinamik bir ortam yaratmaktadır. Bu yaklaşımların harmanlanması, spor kulüplerinin çağdaş zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olurken, spor katılımında bir topluluk duygusu ve süreklilik de sağlamaktadır.

3. Spor Ekonomisinin Dönüşümü

3.1. Sporun Küresel Ekonomik Büyüklüğü ve Finansal Piyasalarla İlişkisi

Spor endüstrisi ile küresel finans piyasaları arasındaki ilişki, ekonomik etki, girişimcilik ve yatırım dinamiklerinin önemli bir kesişimini göstermektedir. Spor sektörü küresel ekonominin önemli bir unsuru olarak gelişmeye devam ettikçe, finans piyasalarıyla güçlü etkileşimler geliştirmekte ve bu iki sektörün birbirini nasıl etkilediğinin araştırılmasına olanak tanımaktadır.

Spor endüstrisinin ekonomik büyüklüğü, daha geniş hizmet ekonomisi içindeki konumuyla örneklendirilmekte ve spor organizasyonlarında etkili yönetişim ve yönetimin önemini vurgulamaktadır. Cafferata, spor organizasyonlarının artık karmaşık operasyonel gereklilikleri yönetebilen ve finans ve endüstri sektörleriyle koordinasyonu sürdürebilen yetkin yöneticilere ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir (Cafferata, 2004). Bu evrim, Akgül ve Göksel'in bulgularının da kanıtladığı gibi, spor yönetimi topluluğunda gelişmiş bir finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Bu bulgular, sürdürülebilir sektör başarısı için gelecekteki spor yöneticileri arasında finansal davranış ve tutumların geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır (Akgül ve Göksel, 2022).

Sporla ilişkili finansal dinamikler, sportif başarının kulüplerin hisse senedi fiyatlarını ve genel finansal performansını nasıl etkilediğine kadar uzanır. Abbas'ın araştırması, Avrupa futbol kulüpleri arasında sportif başarılar ile hisse senedi performansı arasında güçlü bir korelasyon olduğunu ortaya koyarak, sahadaki artan başarının doğrudan hisse senedi fiyatlarındaki yükselişle ilişkili olduğunu göstermektedir (Abbas, 2022). Bu ilişki, sporun yalnızca takımlar için değil, temsil ettikleri daha geniş topluluklar için de önemli ekonomik faydalar sağladığını vurgulayarak, hem rekabet başarısına hem de piyasa performansına bağlı bütünsel bir ekonomik etkiye işaret etmektedir (Abbas, 2022).

Spor endüstrisi, Shahlaee ve diğerlerinin de belirttiği gibi, iş modellemesinde yeniliklere yol açan önemli bir yatırım çekicisi olarak faaliyet göstermektedir. Shahlaee ve diğerleri, spor endüstrisini doğası gereği yenilikçi ve

girişimci bir yapıda tanımlamaktadır (Shahlaee ve diğerkleri, 2023). Bu dinamizm, kazançlı fırsatlar yaratmakta ve paydaşlar arasında piyasa eğilimlerinin karmaşık bir şekilde anlaşılmasını gerektirmektedir. Spor ekonomisinin daha geniş ekonomik göstergelerle olan iç içe geçmişliğı de belirginleşmektedir ve spor, piyasa duyarlılığı ve yatırımcı güveni için bir barometre görevi görmektedir (Roche ve diğerkleri, 2013).

Sporun finans piyasaları üzerindeki etkisi yalnızca doğrudan yatırımlarla sınırlı değildir. Bahis piyasaları da dahil olmak üzere sporla ilgili faaliyetler, finansal çerçevelerde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Araştırmalar, spor bahis piyasalarının geleneksel finans piyasalarında bulunan verimsizlikleri yansıttığını ve finans sektöründekilere benzer potansiyel yatırım fırsatları sunduğunu göstermektedir (Archontakis ve Osborne, 2007). Bu durum, spor ekonomisini finansal alanlarda önemli bir kârlılık ve risk yönetimi alanına dönüştürmede analitik yöntemlerin rolünü bir kez daha teyit etmektedir (Feiler, 2024).

Özetle, sporun küresel ekonomik büyüklüğü, yatırım, inovasyon ve piyasa analizi mekanizmaları aracılığıyla finans piyasalarıyla iç içe geçmiştir. Spor endüstrisi büyümeye devam ettikçe, etkisi finansal ortamlarda da yankı bulmakta ve bu iki dinamik alan arasındaki simbiyotik ilişkiyi vurgulamaktadır.

3.2. Yayın Hakları, Sponsorluk ve Dijital Platformların Ekonomik Etkisi

Spor yayıncılığı sektörünün ekonomik görünümü, yayın haklarının, sponsorluk anlaşmalarının ve dijital platformların evriminin giderek önem kazanması nedeniyle önemli bir dönüşümden geçiyor. Bu faktörlerin her biri, spor kuruluşlarının finansal sürdürülebilirliğine ve stratejik konumuna benzersiz bir şekilde katkıda bulunuyor ve bu da aralarındaki ilişkilerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesini gerektiriyor.

Yayın hakları, spor ligleri ve kulüpleri için kritik bir gelir kaynağı görevi görerek, derin ekonomik etkilerini ortaya koymaktadır. Örneğın, İngiliz Premier Ligi, yayın haklarını başarıyla paraya çevirmiş ve 2007-2010 döneminde 1,706 milyar sterlin olan gelirini, 2016-2019 anlaşmasında 3 milyar sterlinin üzerine çıkararak kayda değer bir gelir artışı elde etmiştir (Koutroumanides vd., 2019). Bu üstel büyüme, yayıncı kuruluşlardan yatırım çekmenin spor liglerini finansal güç merkezlerine nasıl taşıyabileceğini, oyuncu alımlarına ve altyapıya yeniden yatırılacak fonlar sağlayarak rekabet gücünü nasıl koruyabileceğini göstermektedir (Taylor ve Thomaß, 2017). Üstelik yayın haklarının değerlemesinin, en üst düzey liglerin gelirin orantısız bir payını ele geçirdiğı ve pazar hakimiyetlerini daha da pekiştirdiğı “kazanan her şeyi alır” modelini izlediğı gösterilmiştir (Glebova vd., 2023).

Sponsorluk, spor organizasyonlarının ekonomik çerçevesini şekillendirmede yayın haklarının yanı sıra önemli bir rol oynar. Markalar, Formula 1’in

Rolex gibi lüks markalarla dinamik iş birliğinin de kanıtladığı gibi, görünürlüğü ve tüketici etkileşimini artırmak için spor sponsorluklarından giderek daha fazla yararlanmaktadır (Ma, 2023). Spor kuruluşları ve sponsorlar arasında-ki ilişki, geleneksel reklamcılığın ötesine geçerek, izleyicilerle daha derin bir etkileşim sağlayan dijital stratejileri de içine almıştır (Santomier vd., 2023). Bu sinerji yalnızca geliri artırmakla kalmaz, aynı zamanda taraftarlar arasında marka bağlılığını da artırarak ekonomik kazanç ve sosyal sermaye açısından ikili bir fayda sağlar (López-González vd., 2017).

Son yıllarda dijital platformların yaygınlaşması, spor yayıncılığının ekonomik dinamiklerine ek karmaşıklıklar getirmiştir. Dijitalleşme, daha etkileşimli ve erişilebilir bir izleme deneyimi sunarak geleneksel yayıncılık modellerine meydan okumaktadır (Alzubi, 2022). OTT hizmetleri gibi platformlar, taraftarlara birden fazla izleme seçeneği sunarak ve tüketici davranışlarını önemli ölçüde değiştirerek alternatif gelir akışları için kritik kolaylaştırıcılar haline gelmiştir. Bu değişim, NBA'nın dijital teknolojileri iş modeline entegre etme konusundaki son girişimlerinden de anlaşılacağı üzere, spor organizasyonlarının içerik dağıtımı ve etkileşimi etrafındaki stratejilerini yeniden değerlendirmelerini zorunlu hale getirmiştir (Santomier vd., 2023). Dijital medya haklarının evrimi, spor kulüplerinin yayın hizmetleriyle uygun şartlarda pazarlık yapmaları ve yalnızca geleneksel yayın haklarının pasif alıcıları değil, aynı zamanda dijital pazarda aktif katılımcılar olmalarını sağlamaları gerekliliğini vurgulamaktadır (Koutroumanides vd., 2019). Son olarak, bu yayın haklarının ekonomik etkileri anlık gelir elde etmenin ötesine uzanır. Sürekli müzakereler ve bunun sonucunda varılan anlaşmalar, ligler içindeki rekabet eşitliğini şekillendirir ve takım performansından küresel marka stratejilerine kadar her şeyi etkiler (Bergantiños ve Moreno-Ternero, 2021). Örneğin, yayın haklarının satışından kaynaklanan kaynak dağıtımındaki eşitsizlik, özellikle finansal eşitsizliklerin belirgin olduğu liglerde adalet ve sportmenlik konusunda endişelere yol açmıştır (Hernández-Hernández vd., 2023). Dolayısıyla, spor yayıncılığının ekosistemi, gelir elde etme, taraftar katılımı ve rekabetin bütünlüğünün korunması arasında hassas bir dengeye sahiptir.

3.3. Spor Turizmi, Mega Etkinlikler (Olimpiyatlar, Dünya Kupası) ve Şehir Ekonomilerine Katkı

Özellikle Olimpiyatlar ve FIFA Dünya Kupası gibi büyük etkinliklerle bağlantılı spor turizmi, ev sahibi şehirlerin ekonomisini canlandırmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu büyük ölçekli etkinliklerin hem somut hem de soyut etkileri vardır ve gelişmiş turizm, iyileştirilmiş altyapı ve olumlu markalaşma gibi çeşitli mekanizmalar aracılığıyla yerel ekonomileri etkiler.

Olimpiyatlar gibi büyük etkinlikler, ağırlıklı olarak artan turizm sayesinde anında ekonomik faydalar sağlar. Vierhaus'a göre, bu turizm etkisi tüm ev sahibi şehirlerde aynı şekilde görülmez; medya kapsamı ve yerel hazırlık gibi

faktörler, etkinlik sonrası turizm sonuçlarını önemli ölçüde etkiler (Vierhaus, 2018). Örneğin, Wan ve ark. tarafından yapılan çalışmada vurgulandığı gibi, etkinlik öncesi hazırlıklar ve tanıtım stratejileri çok önemlidir. Bu çalışmada, uzun vadeli faydalar arasında artan turizm ve olumlu medya ilgisi yer alır ve etkinliklerden önce, etkinlikler sırasında ve etkinliklerden sonra başarılı pazarlamanın, ev sahibi şehrin bir turizm destinasyonu olarak imajını ve çekiciliğini artırabileceği öne sürülmektedir (Wan ve ark., 2023).

Mega etkinliklerin ekonomik etkisine dair daha fazla kanıt, Güney Kore'nin ulusal hasılasına 1,9 trilyon katkıda bulunduğu bildirilen Pyeongchang Kış Olimpiyatları gibi belirli örneklerle ilişkin çalışmalarda bulunabilir ve işletme maliyetlerini aşmıştır (Wood ve Meng, 2020). Benzer bulgular, ekonomik sonuçların genellikle turizmden gelen doğrudan finansal katkıları aştığını ve uzun vadeli ekonomik büyümeyi sürdürmek için hayati önem taşıyan ulaşım sistemleri ve kentsel gelişim gibi yerel altyapıdaki iyileştirmelere kadar uzandığını göstermektedir (Yeerkenbieke ve diğerleri, 2021). Fourie ve Santana-Gallego, mega etkinliklerle ilgili turizm tanıtımının boyutunun, altyapı kalitesi ve mevsimsel turizm kalıpları da dahil olmak üzere yerel koşullarla önemli ölçüde ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Fourie ve Santana-Gallego, 2011).

Mega etkinlikler, etkinlik sonrasında uzun süreli etkilere sahip olabilen miras etkileriyle ilişkilidir. Boukas vd., bu mirasların ekonomik, sosyal ve çevresel sonuçları kapsadığını, böylece kentsel manzaraları yeniden yapılandırdığını ve turizmle topluluk katılımını artırdığını ifade etmektedir (Boukas vd., 2013). Artan ziyaretçi sayısının anlık etkileri kayda değer olmakla birlikte, iyileştirilmiş kentsel altyapı ve artan yerel gurur gibi daha geniş sosyal ve kültürel miraslar, etkinlikler sona erdikten uzun süre sonra bile şehirlere fayda sağlayabilir (Tian ve Tung, 2021). Nagano Kış Oyunları gibi etkinliklerde yürütülen ekonomik çalışmalar, bu tür etkinliklerin zaman içinde işsizlik oranlarının düşmesine ve ücretlerin artmasına yol açabileceğini ve yerel ekonomiler üzerinde olumlu bir dalgalanma etkisi gösterdiğini öne sürmektedir (Miyoshi ve Sasaki, 2016).

Mega etkinliklere ev sahipliği yapmak, turizm sektöründe girişimciliği ve inovasyonu teşvik etmekle ilişkilendirilmiştir. Tsekouropoulos ve arkadaşları, etkinliklerin özellikle konaklama ve ilgili sektörlerde yeni iş fırsatlarını nasıl tetikleyebileceğini ve bu fırsatların ev sahibi şehirlerin ekonomilerini etkinliğin zaman diliminin ötesinde nasıl canlandırabileceğini tartışmaktadır (Tsekouropoulos ve arkadaşları, 2022). Bu bakış açısı, spor turizmindeki gelişen araştırmaları vurgulayarak, büyüyen ekonomik ve sosyal etkilerini vurgulayan Li ve Lyu'nun görüşleriyle desteklenmektedir (Li ve Lyu, 2022). Diğer taraftan Boyacı ve arkadaşları, Erzurum 2011 dünya üniversitelerarası kış oyunlarının Erzurum iline turizm ve sosyokültürel açıdan katkılarına yönelik yapmış oldukları çalışmalarında, ilin ulusal ve uluslararası turizmine, tarihi ve kültürel açıdan tanıtımına katkılarının olduğu, insanlar arasında diyaloğu arttırdığı bulgularıyla paralellik göstermektedir (Boyacı ve arkadaşları, 2020).

Özetle, mega etkinliklerle bağlantılı spor turizmi, ev sahibi şehirlerin ekonomilerine önemli ölçüde katkıda bulunur. Yerel altyapıyı canlandırır, destinasyon markalaşmasını güçlendirir ve uzun vadeli ekonomik büyümeyi ve kültürel etkileşimi teşvik eder. Ölçek ve dağılım açısından değişkenlik gösterse de, bu tür uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapma tekliflerini değerlendiren şehirler için güçlü bir gerekçe oluşturur.

4. Medya ve Teknoloji

4.1. Sosyal Medyanın Spor Yönetimi ve Ekonomisindeki Rolü

Sosyal medyanın spor yönetimi ve ekonomisindeki rolü, taraftar etkileşimi, pazarlama stratejileri ve dijital platformlar tarafından önemli ölçüde dönüştürülen topluluk oluşturma gibi unsurları kapsayan çok yönlüdür. Spor organizasyonları dijital medyaya giderek daha fazla yatırım yaptıkça, bu kanalların nasıl etkili bir şekilde kullanılacağını anlamak, kitlelerle etkileşim kurmak ve marka görünürlüğünü artırmak için hayati önem taşımaktadır.

Pandita ve Vapiwala'nın araştırması, spor organizasyonlarının taraftar etkileşimini etkili bir şekilde karşılayan iyi planlanmış dijital stratejiler benimsesi gerektiğini vurguluyor ve bunu başaramamanın izleyici etkileşimi için dijital araçların en üst düzeye çıkarılmasını engelleyebileceğini öne sürüyor (Pandita ve Vapiwala, 2023). Bu görüş, sosyal medya stratejilerinde tek tip bir yaklaşıma karşı uyarıda bulunan ve farklı taraftar özdeşleşme düzeylerinin kişiye özel yanıtlar gerektirdiğini savunan Clark ve Maher tarafından da dile getiriliyor (Clark ve Maher, 2016). Benzer şekilde, Phillips ve Titus da sosyal medyanın kuruluşlar ve kitleleri arasındaki etkileşimleri yeniden şekillendirmede önemli bir etkiye sahip olduğunu ve pazarlama ve iletişim için yeni yollar sunduğunu belirtiyor (Phillips ve Titus, 2021).

Instagram ve Facebook gibi platformların yükselişi, spor takımları için yeni dinamikler sunarak taraftarlarla daha doğrudan etkileşim kurulmasını ve takım sadakatinin teşvik edilmesini sağlıyor (Kharmalki ve Raizada, 2020). Luguetti ve diğerlerinin de belirttiği gibi, sosyal medya sporcuların kimliklerini geliştirmelerine ve taraftarlarla gerçek bir şekilde etkileşim kurmalarına olanak tanıyor; bu da daha zengin bir spor deneyimine ve daha güçlü bir topluluğa katkıda bulunuyor (Luguetti ve diğerleri, 2017). Singh ve diğerlerinin de belirttiği gibi, takımlardan gelen zamanında içerikler katılımı artırıp takımın markasının algısını güçlendirerek daha geniş bir takipçi kitlesi çekebiliyor ve bu sayede bu gerçek etkileşim çok önemli (Singh ve diğerleri, 2024).

Ekonomik açıdan bakıldığında, sosyal medya bilet satışlarını ve ürün satın alımlarını artıran güçlü bir pazarlama aracı olarak hizmet vermektedir. Örneğin, Moyer ve arkadaşları, sosyal medyanın taraftarların satın alma davranışlarını nasıl etkilediğini göstererek, takımlarla özdeşleşmeyi takım markalı ürünlere yönelik artan satın alma eğilimleriyle ilişkilendirmektedir (Moyer ve arkadaşları, 2015).

Ayrıca, Chmait ve arkadaşları, sosyal medyanın duygusal ve dinamik yapısının spor etkinliklerine katılım talebini nasıl artırdığını tartışarak, dijital etkileşim ile spor organizasyonları için ekonomik faydalar arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermektedir (Chmait ve arkadaşları, 2020).

Pazarlama ve taraftar etkileşiminin yanı sıra, sosyal medya, sporcular ve etkinlikler hakkındaki kamuoyu algısını şekillendirmede kritik bir rol oynar. Bu platformlar aracılığıyla sporcular kendi anlatılarını oluşturabilir ve taraftarlarla etkileşim kurabilir, böylece geleneksel medyanın sınırlamalarını aşabilirler (Nölleke ve Birkner, 2019). Sosyal medyanın etkileşimli yapısı, gerçek zamanlı topluluk etkileşimini teşvik ederek takımlar ve bulundukları yerler arasındaki bağları güçlendirir (Boluda vd., 2024).

Sosyal medyadan elde edilen veriler, spor organizasyonlarında karar alma süreçlerini iyileştirebilecek içgörüler sunar. Kunkel ve arkadaşları, kuruluşların pazarlama ve etkileşim girişimlerini geliştirmek için kullanıcı verilerini analiz edebilmeleri nedeniyle sosyal medyanın nicel etkilerini anlamının gerekliliğini dile getirmiştir (Kunkel ve arkadaşları, 2023). Bu büyük veri yaklaşımı, taraftar dinamikleri ve kurumsal davranışların değişen ortamında yol almak için olmazsa olmazdır (Mamo, 2023).

4.2. Yapay Zekâ, Büyük Veri ve Performans Analizi

Yapay Zeka ve Büyük Veri analitiğinin spor endüstrisine entegrasyonu, performans analizini kökten değiştirmiştir. Bu teknolojik gelişmeler, veri toplama ve analiz yeteneklerini geliştirerek sporcular, antrenörler ve spor organizasyonları için karar alma süreçlerini iyileştirmektedir. Yapay Zeka'nın performans tahmini ve sakatlık riski değerlendirmesini kapsayan çok yönlü uygulamaları, spor sektörünün operasyonel dinamiklerini önemli ölçüde etkilemiştir.

Yapay zeka teknolojileri, sporlarda performans analizi için temel bir unsur görevi görmektedir. Cossich ve arkadaşları, yapay zekanın sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve veri görselleştirmeyle birleştirilmesinin, gelişmiş veri işleme teknikleri aracılığıyla performans analizinin verimliliğini nasıl artırdığını tartışmaktadır (Cossich vd., 2023; Glebova vd., 2024).

Yapay zekanın yaralanma risk yönetimindeki rolü kritik öneme sahiptir. Claudino ve arkadaşları, yapay zeka modellerinin basit istatistiksel analizlerden, biyomekanik modelleme yoluyla yaralanma risklerini değerlendirebilen karmaşık tahmin araçlarına evrildiğini vurgulamaktadır (Claudino vd., 2019; Munoz-Macho vd., 2024).

Büyük Veri analitiği, oyuncu performansının derinlemesine analizi için gerekli araçları sağlayarak yapay zeka uygulamalarını tamamlar. Kaur ve diğerleri, Büyük Veri'nin etkili bir şekilde kullanılmasının, antrenörlerin oyuncu verilerini ayrıntılı bir şekilde analiz etmelerini sağladığını ve bunun da maç sonuçlarını etkileyen daha akıllı ve stratejik kararlar alınmasına yol açtığını savunmaktadır (Kaur ve diğerleri, 2021).

Yapay zeka teknolojilerinin farklı spor disiplinlerine uyarlanabilirliği, çok yönlülüklerini göstermektedir. Ghezelseflou ve Choori, yapay zeka destekli koçluk teknolojilerinin çeşitli spor ortamlarına başarıyla entegre edildiğine ve farklı atletik yapıların özel ihtiyaçlarını karşıladığına dair kanıtlar sunmaktadır (Ghezelseflou ve Choori, 2023).

Sporlarda Yapay Zeka ve Büyük Veri'nin bir araya gelmesi, sporcular için gerçek zamanlı takip ve geri bildirim sağlayan giyilebilir ve sensör teknolojilerindeki gelişmelerle desteklenmektedir. Bu gelişmeler, yalnızca dakika dakika performans analizlerini kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda fizyolojik sınırlar ve kapasiteler hakkında içgörüler sunarak sporcu refahına da katkıda bulunur (Seshadri vd., 2021; Shi vd., 2022).

Özetle, yapay zekâ ve büyük veri analitiğinin kesişimi, spor performansı analizinin manzarasını önemli ölçüde yeniden şekillendiriyor. Bu teknolojilerin sinerjik etkileri, gelişmiş performansı, sakatlık önlemeyi ve kişiselleştirilmiş sporcu gelişimini destekleyen bir çerçeve sunarken, aynı zamanda antrenörlere ve spor yöneticilerine bilinçli karar alma süreçleri için gerekli analitik araçları sağlıyor.

4.3. Spor Endüstrisinde İnovasyon ve Dijital Dönüşüm Örnekleri

Spor endüstrisindeki inovasyon ve dijital dönüşüm, kuruluşların operasyonel verimliliklerini artırmak, taraftar katılımını yenilemek ve hızla gelişen bir pazar ortamına yanıt vermek için teknolojik gelişmelerden yararlanmayı hedeflemesiyle kritik bir odak alanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönüşümün çeşitli boyutları, bu sektördeki fırsatları ve zorlukları vurgulayan devam eden araştırmalar ve vaka çalışmalarıyla gösterilmektedir.

Sporlardaki dijital dönüşüm yalnızca operasyonları kolaylaştırmakla kalmıyor, aynı zamanda kuruluşların taraftarlarla etkileşim kurma, verileri yönetme ve gelir akışlarını optimize etme biçimlerini de yeniden tanımlıyor. Örneğin, yapay zeka veri analitiği ve dijital pazarlama stratejileri gibi teknolojilerin entegrasyonu taraftar etkileşimlerini ve katılımını önemli ölçüde etkiliyor (Santomier vd., 2023). Örneğin, Ulusal Basketbol Birliği, müşteri deneyimini ve operasyonel verimliliği artıran çeşitli dijital araçları benimseyerek geleneksel iş modellerini dönüştürdü ve dijital çağda sponsorluğa yaklaşım biçimini ayarladı (Santomier vd., 2023; Wang, 2024).

Dijital teknolojilerin stratejik kullanımı, taraftar etkileşimini optimize etmeye ve izleme davranışlarını değiştirmeye hizmet eder. Glebova ve ark., modern dijital teknolojilerin yaygınlaşmasının izleyici demografisini ve etkileşimini nasıl yeniden şekillendirdiğini ve taraftarların yeni platformlarda spor organizasyonları ve sporcularla bağlantı kurmasına nasıl olanak sağladığını tartışmaktadır (Glebova ve ark., 2022). Bu dönüşüm, dijitalleşmenin spor ekosistemindeki ekonomik asimetrisi artırdığı “kazanan her şeyi alır” dina-

miklerinden büyük ölçüde etkilenmektedir (Glebova ve ark., 2023). Bu durum, kuruluşların modern taraftarların tercihlerine göre uyarlanmış benzersiz dijital teklifler aracılığıyla rekabet avantajlarını korumaya çalışmasıyla birlikte zorluklar ve fırsatlar doğurmaktadır (Leszczyński ve ark., 2024).

Reklamcılık, sponsorluk ve kurumsal sosyal sorumluluk da dijital girişimler aracılığıyla dönüşüm geçiriyor. Dijital finans çözümlerinin uygulanmasının, özellikle gelişmekte olan pazarlarda spor işletmelerinde inovasyonu teşvik ettiği gösterilmiş olup, bu da finansal teknolojilerin yeni iş girişimlerini kolaylaştırabileceğini ve kaynaklara erişimi genişletebileceğini göstermektedir (Li vd., 2024). Dijital finans ve kurumsal inovasyon arasındaki sinerji, dijital ekonominin spor sektöründe sürdürülebilir kalkınma üzerindeki önemli etkisini göstermektedir (Wei vd., 2023).

Dijitalleşmenin sunduğu fırsatlar bol olsa da, ilerlemeyi sürdürmek için ele alınması gereken düzenleyici ve yapısal zorluklar bulunmaktadır. Sun ve ark. tarafından yürütülen araştırmada belirtildiği gibi, dijital spor alanında mülkiyet hakları ve veri mülkiyetini çevreleyen düzenleyici çerçevelerin, teknolojinin getirdiği karmaşıklıkları karşılayacak şekilde gelişmesi gerekmektedir (Sun ve ark., 2024). Bu durum, kuruluşların ve yönetim organlarının inovasyonu uygun düzenleyici denetimle dengeleyen politikalar geliştirmede daha etkili bir şekilde iş birliği yapmaları gerekliliğini vurgulamaktadır.

5. Sosyo-Kültürel Boyutlar

5.1. Sporun Toplumsal Güç ve Diplomasi Aracı Olarak Kullanımı

Sporun sosyal güç ve diplomasi aracı olarak kullanımı, akademik disiplinler arasında geniş bir ilgi görmüş ve ilişkileri şekillendirme, sosyal kapsayıcılığı teşvik etme ve uluslararası diplomasiye katılım sağlamadaki çok yönlü rolünü vurgulamıştır. Özünde spor, ulusların yumuşak güçlerini yansıtabilecekleri, bağlantılar kurabilecekleri ve küresel sahnede olumlu imajlar oluşturabilecekleri bir araç görevi görmektedir (Garamvölgyi ve Dóczi, 2021; Nygård ve Gates, 2013; Kobierecki, 2013).

Spor diplomasisi, hükümetlerin uluslararası ilişkileri geliştirmek, yabancı kamuoyuyla etkileşim kurmak ve bir ülkenin itibarını artırmak için sporcuları ve spor etkinliklerini kullanmasını kapsar. Bu diplomasi biçimi, olumlu mesajlar iletmek ve yumuşak gücü etkili bir şekilde kullanmak için spordan yararlanmanın uygun maliyetli bir aracı olarak öne çıkar (Garamvölgyi ve Dóczi, 2021; Murray ve Pigman, 2013). Bu kavram, sporun kültürel engelleri aşan evrensel bir dil olarak hareket ettiği ve böylece farklı uluslararası aktörler arasında diyalogu kolaylaştırdığı kamu diplomasisi bağlamında derin bir yankı bulur (Nygård ve Gates, 2013).

Özellikle devletler, ulusal kimliklerini ve ideolojik duruşlarını sergilemek için Olimpiyatlar ve Dünya Kupası gibi büyük uluslararası spor etkinliklerini

sıklıkla kullanırlar ve rekabetçi sporları etkili bir biçimde siyasi ifade ve ulusal gurur araçlarına dönüştürürler (Kobierecki, 2013; Jackson, 2013).

Uluslararası ilişkilerin ötesinde, spor, sosyal katılımı ve toplum gelişimini artırmayı amaçlayan yerel sosyal politikalarda önemli bir rol oynar. Çeşitli çalışmalar, spor müdahalelerinin sosyal uyumu nasıl desteklediğini, ötekileştirilmiş grupları nasıl güçlendirdiğini ve dezavantajlı nüfuslar arasında sağlığı nasıl desteklediğini göstermiştir (Alhumaid vd., 2024; Al-Khalifa ve Al-Khalifa, 2021;). “Kalkınma ve Barış İçin Spor” çerçevesi, sporun, çeşitli gruplar arasında katılım ve etkileşim için bir platform sağlayarak çatışma çözümü ve halk sağlığı gibi daha geniş sosyal hedeflere ulaşmak için nasıl kullanılabileceğini göstermektedir (Corvino vd., 2023; Darnell, 2010).

5.2. Sporun Küresel Eşitsizlikler Üzerindeki Etkisi

Sporun küresel eşitsizlikler üzerindeki etkisi, özellikle gelir eşitsizliği, kadın sporları ve engelli sporları alanlarında, sosyoekonomik, kültürel ve sistemik faktörleri kesiştiren çok yönlü bir sorundur.

Araştırmalar, sosyoekonomik durumun spora katılımı önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Çalışmalar, yüksek gelirli geçmişe sahip bireylerin, özellikle raket oyunları gibi belirgin eşitsizliklerin belirgin olduğu bireysel sporlarda organize sporlara katılma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Richard vd., 2022; Eime vd., 2015). Buna karşılık, grup sporları, muhtemelen daha kapsayıcı ortamları nedeniyle katılım oranlarında daha düşük sosyoekonomik eşitsizliklere sahip olma eğilimindedir (Sharifi vd., 2024). Özellikle ergenler arasında kulüp sporlarına katılım, hane halkı ve mahalle sosyoekonomik durumuyla pozitif korelasyon göstermektedir ve bu da toplum kaynaklarının ve destek sistemlerinin temel rolünü vurgulamaktadır (Eime vd., 2015; Wijtzes vd., 2014). Bireylerin spora yönelimlerinde genel olarak, cinsiyet, aile, arkadaş, ekonomik, fizyolojik, sosyo-kültürel ve coğrafi faktörler etkili olmaktadır (Pepe ve Türkay, 2017). Coğrafi faktörler de bu eşitsizlikleri daha da kötüleştirmektedir; kırsal ve düşük gelirli mahallelerin genellikle tesislere erişimi azalmıştır ve spor katılımıyla ilgili mali yüklerle karşı karşıyadır. (Edwards ve diğerleri, 2014).

Kadın sporlarındaki tarihi gelişmelere rağmen, sporda önemli cinsiyet eşitsizlikleri varlığını sürdürmektedir. Kadınların katılımı artmış olsa da, medya temsili ve kadın sporlarına yönelik genel destek geride kalmaya devam etmektedir ve bu durum devam eden eşitsizliklere katkıda bulunmaktadır (Suárez, 2023). Medyada kadınların başarılarının önemsizleştirilmesi görünürlüğü ve tanınırlığı azaltmakta ve sonuç olarak sporda kadınlara yatırım yapılmasını ve destek verilmesini engellemektedir (Martignago, 2024). COVID-19 salgını kadın sporcuları ve örgüt liderlerini orantısız bir şekilde etkilemiş, spordaki cinsiyete dayalı yapıların doğasında bulunan kırılğanlıkları yansıtmış ve potansiyel olarak atletik fırsatlar ve liderlik rollerindeki mevcut cinsiyet eşitsizliklerini daha da kötüleştirmiştir (Pape ve McLachlan, 2020; Crosson ve Chumhaill, 2023).

Engelli sporları, engelli bireylerin katılımda sistemik engellerle karşılaşması nedeniyle kritik eşitsizlikleri yansıtmaktadır. Bu engeller arasında tesislere yetersiz erişim, finansal destek eksikliği ve ana akım spor anlatılarında yetersiz temsil yer almaktadır (Hamdan vd., 2023; Jones vd., 2016). Bu tür eşitsizlikler, fiziksel yeteneklere bakılmaksızın tüm katılımcılar için eşit erişim ve fırsatlar sağlamak amacıyla spor ortamlarında kapsayıcılık ve eşitliği önceliklendiren politikalara acil ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır.

Spora katılımdaki eşitsizliklerin daha geniş toplumsal etkileri vardır. Gençler arasında spora katılımın artırılması, fiziksel hareketsizlikle ilişkili sağlık harcamalarının azalması da dahil olmak üzere ekonomik faydalar sağlayabilir (Tamura vd., 2024). Ancak, sistemik eşitsizlikler genellikle gençler için, özellikle de spora katılım için gerekli kaynaklara erişimi olmayan düşük gelirli ailelerin çocukları için eşitsiz fırsatlara yol açar (Kuhn vd., 2021).

Özetle, sosyoekonomik durum, cinsiyet ve engellilik arasındaki etkileşim, sporda karmaşık bir eşitsizlikler manzarası sunmaktadır. Bu eşitsizliklerin giderilmesi, katılım engellerinin çok yönlü yapısını dikkate alan, sporun tüm boyutlarında eşit erişim ve temsili destekleyen hedefli müdahaleleri gerektirmektedir.

5.3. Sporun Toplumsal Sorumluluk ve Sürdürülebilirlik Bağlamı

Sporda sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirliğin kesişimi, çağdaş söylemde giderek daha fazla ilgi görmektedir. Spor organizasyonları, özellikle de profesyonel takımlar, atletik mükemmelliği teşvik ederken aynı zamanda toplumsal ve çevresel etkilerini de ele alma gibi iki zorlukla karşı karşıyadır. Barbu ve arkadaşları tarafından da belirtildiği gibi, spor organizasyonlarının yasal standartlara uyma görevi vardır ve bu yükümlülük, kurumsal sosyal sorumluluk çabalarıyla iç içe geçmiştir. Yasal uyumluluk, çeşitli paydaş çıkarlarına saygı duyulmasını sağlayarak, yenilenebilir kaynakların ve çevre dostu uygulamaların kullanımı yoluyla sürdürülebilir kalkınmaya elverişli bir ortamın oluşmasını sağlar (Barbu ve ark., 2022).

Spordaki sosyal girişimcilik boyutu sürdürülebilirliği teşvik etmede kritik bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. González-Serrano ve diğerleri, spor alanındaki yenilikçi girişimlere odaklanan sürdürülebilir girişimcilik ekosistemlerini incelemenin önemini vurgulamaktadır (González-Serrano ve diğerleri, 2020). Bu ekosistemler yalnızca ekonomik büyümeyi teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda daha geniş sürdürülebilirlik hedefleriyle de uyumludur ve spor turizminin rolünü ve önemli çevresel etkilerini vurgular. Bu tür girişimcilik çerçeveleri aracılığıyla kuruluşlar, ekolojik ayak izi nedeniyle sıklıkla eleştirilen bir sektörde sürdürülebilirliği yönlendiren sinerjiler yaratabilir.

Sporda sürdürülebilirliğin pazarlanması, kamuoyunun çevresel sorumluluğa yönelik tutum ve davranışlarını şekillendirmede önemli bir rol oy-

namaktadır. Trail ve McCullough, spor yöneticilerinin spor katılımcılarının takımlarına veya topluluklarına olan bağlılıkları gibi duygusal bağlarından yararlanarak sürdürülebilirlik kampanyalarının etkinliğini artırabileceğini göstermektedir. Bu yaklaşım yalnızca olumlu tutumlar geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda spor sektöründe sürdürülebilir uygulamalara yönelik kamuoyu desteğini de artırır (Trail ve McCullough, 2019). Wei ve diğerlerinin de belirttiği gibi, bu dijital çözümlerin entegrasyonu ile örtüşmektedir; bu tür teknolojiler spor endüstrisinde sosyal sorumluluğu artırırken ekonomik büyümeyi de kolaylaştırabilir (Wei ve diğerleri, 2023).

Bu içgörüler doğrultusunda, sürdürülebilirlik kavramı, çevresel hususların 1992 Albertville Kış Olimpiyat Oyunları'ndan bu yana vurgulandığı Olimpiyatlar gibi uluslararası etkinliklerden, tabandan gelen girişimlere kadar sporun her seviyesine nüfuz etmiştir (Thormann ve Wicker, 2021). Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) de dahil olmak üzere kuruluşlar, mega spor etkinliklerinin ekolojik etkisini azaltma misyonlarını kabul etmiş ve sürdürülebilirliği operasyonel çerçevelerine entegre etme konusunda artan bir bağlılık göstermişlerdir (Jensen, 2021). Daddi ve arkadaşları, özellikle futbolda proaktif çevre yönetimi stratejilerinin önemini vurgulayarak, spor ligleri arasında sürdürülebilir uygulamalar yoluyla çevresel etkilerini azaltma konusunda artan bir farkındalığın altını çizmektedir (Daddi ve arkadaşları, 2021).

Sosyal sorumluluk girişimleri, topluluklar içinde sosyal uyumu ve kimliği teşvik etmek için de bir araç görevi görmektedir. Anđelković ve diğerleri, spor etkinliklerinin ulusal kimlik ve gururu beslemedeki rolünü ele alarak bunları sürdürülebilir turizm gelişimiyle ilişkilendirmektedir (Anđelković ve diğerleri, 2023). Bu etkinliklerden edinilen dersler, kültürel katılım ve ekolojik sorumluluğun kesiştiği noktada faaliyet gösterdikleri için, sürdürülebilir uygulamalara yönelik gelecekteki stratejilere ışık tutmaktadır.

6. Sonuç ve Gelecek Perspektifi

Spor yönetimi, 21. yüzyılda teknolojiye gelişmeler, tüketici davranışlarındaki değişimler ve mevcut ekonomik dinamiklerin daha iyi anlaşılmasıyla önemli ölçüde gelişen çok yönlü bir disiplindir. Bu alan gelişmeye devam ettikçe, spor yönetimindeki gelecekteki fırsatları ve rekabet koşullarını anlamak hayati önem taşımaktadır.

Spor yönetimini şekillendiren en acil faktörlerden biri dijital teknolojilerin ve veri analitiğinin entegrasyonudur. Spor analitiğinin benimsenmesi, takım performansını artırmada ve operasyonları optimize etmede önemli bir strateji haline gelmiştir. Profesyonel spor takımlarının yönetimi artık başarılı kurumsal liderlik uygulamalarıyla paralellik göstermektedir ve bu da takımların kendilerini, rekabet avantajı elde etmek için etkili yönetimin kritik olduğu karmaşık organizasyonlar olarak görmeleri gerektiğini göstermektedir (Zhang ve Zhang, 2024). Veri odaklı içgörülerden yararlanan spor analitiği, kuruluş-

ların yapılandırılmış geçmiş verileri yönetmelerine ve karar alma süreçlerini bilgilendiren tahmini modeller uygulamalarına olanak tanır (Roumani, 2022). Ayrıca, gerçek zamanlı veri işleme üzerine odaklanan spor etkinliği veri yönetimi sistemleri üzerine yapılan araştırmaların da vurguladığı gibi, bilgi sistemlerindeki gelişmeler etkili rekabet organizasyonu için elzemdir (Li, 2024).

Ekonomik dinamikler, spor yönetiminin görünümünü şekillendirmede hayati bir rol oynar. Spor endüstrisi, yerel ve ulusal ekonomileri önemli ölçüde etkileyen kayda değer bir büyümeye tanık olmuştur (Susanto ve Zulfahri, 2021). Bu büyüme, yalnızca spor etkinliklerini değil, aynı zamanda onları destekleyen ilgili ekonomik faaliyetleri de yönetmek için sağlam bir ereve gerektirmektedir. Ehteshamnejad ve Pakzad, sporun daha geniş sosyoekonomik hedeflerle olan bağlantısını ve etik iş uygulamaları ile kurumsal sosyal sorumluluk ihtiyacını vurgulamışlardır (Ehteshamnejad ve Pakzad, 2023). Gelecekteki spor yöneticilerinin, spor pazarının karmaşıklıklarında etkili bir şekilde yol alabilmek için stratejik planlamalarına ortak değer ilkelerini dahil etmeleri gerekeceğinin altını çizmişlerdir.

Bilgi yönetimi spor organizasyonlarında giderek daha fazla stratejik bir varlık olarak kabul görmektedir. Al-Khaldi, etkili bilgi yönetimi uygulamalarının organizasyonların hem örtük hem de açık bilgiyi kullanmalarını sağlayarak rekabetçi konumlarını güçlendirdiğini ne sürmektedir (Al-Khaldi, 2022). Bu bakış açısı, spor takımlarının etkili insan kaynakları kullanımı ve operasyonel planlama yoluyla hedeflerine ulaşabilmeleri için kapsamlı yönetim çerçevelerinin önemini vurgulayan Lumintuarso ve diğerlerinin bulgularıyla örtüşmektedir (Lumintuarso ve diğerleri, 2021). Dolayısıyla, etkili bilgi yönetimi yoluyla öğrenme ve uyum sağlama kapasitesi, spor organizasyonlarını dinamik bir ortamda ortaya çıkan zorluklarla yüzleşmeye hazırlar.

Spor yönetimindeki rekabet dinamikleri, adil uygulamaları sürdürmeyi ve sporun bütünlüğünü korumayı amaçlayan rekabet hukukunun getirdiği zorlukların ele alınmasını gerektirir (Batas, 2023). Sektör giderek daha ticarileştike, bu düzenlemelerin uygulanması giderek daha karmaşık hale gelecektir. Bu nedenle, yasal ortamı ve etkilerini anlamak, spor yöneticilerinin kârlılık ve etik standartları gözetirken uyumluluğu sürdürmeleri için son derece önemli olacaktır.

Sonuç olarak, spor yönetiminin geleceği, kuruluşların yeni ekonomik gerçeklere, rekabet koşullarına ve teknolojik gelişmelere uyum sağlama ve yenilik yapma istekliliğinde yatmaktadır. Bilgi yönetimi, veri analitiği ve etik iş uygulamalarını bir araya getiren çok yönlü bir yaklaşım, yalnızca spor endüstrisinin karmaşıklıklarında yol göstermeye yardımcı olmakla kalmayacak, aynı zamanda uzun vadeli sürdürülebilirlik ve başarayı da sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abbas, N. H. (2022). The impact sporting and financial performance of football clubs on their stock price: an analytical study of european clubs sample listed in the financial market. *Review of Behavioral Finance*, 15(3), 340-354. <https://doi.org/10.1108/rbf-11-2021-0242>
- Ajeigbe, I. Y., Owolabi, A. Y., & Alasinrin, S. (2021). Relationship between leadership styles of sports administrators and organisational development in ilorin metropolis, nigeria. *Indonesian Journal of Sport Management*, 1(1), 11-19. <https://doi.org/10.31949/ijsm.v1i1.933>
- Akech, M. (2016). The maurice odumbe investigation and judicial review of the power of international sports organizations. *Entertainment and Sports Law Journal*, 6(2). <https://doi.org/10.16997/eslj.58>
- Akgül, A. and Göksel, A. G. (2022). Financial literacy: examination of financial behavior and attitudes of sports management department students. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 733-751. <https://doi.org/10.38021/asbid.1152405>
- Akhmetkarimov, B. and Aminova, R. R. (2021). Sport as a tool of soft power in modern international relations. *Journal of Human Sport and Exercise - 2021 - Autumn Conferences of Sports Science*. <https://doi.org/10.14198/jhse.2021.16.proc2.27>
- Alhumaid, M. M., Adnan, Y., Said, M. A., Alobaid, M. A., & Khoo, S. (2024). Empowerment and social inclusion through para sports: a qualitative study on women with physical impairments in saudi arabia. *Frontiers in Psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1366694>
- Al-Khaldi, H. M. (2022). Athletic knowledge management and its role in achieving competitive advantage in sports work environment. *Annals of Applied Sport Science*, 10(1), 0-0. <https://doi.org/10.52547/aassjournal.1058>
- Al-Khalifa, H. K. and Al-Khalifa, D. (2021). ‘we’re all in this together’: perspectives from within the gulf cooperation council women’s games. *International Review for the Sociology of Sport*, 57(2), 201-216. <https://doi.org/10.1177/1012690221999803>
- Alzubi, A. (2022). Impact of new digital media on conventional media and visual communication in jordan. *Journal of Engineering, Technology, and Applied Science*, 4(3), 105-113. <https://doi.org/10.36079/lamintang.jetas-0403.383>
- Anđelković, Ž., Bratić, M., Stamenković, S., Pavlović, L., & Danković, G. (2023). The importance of youth sport camps for sustainable (tourism) development. *Facta Universitatis, Series: Physical Education and Sport*. <https://doi.org/10.22190/fupes221221001a>
- Babiak, K. and Trendafilova, S. (2011). Csr and environmental responsibility: motives and pressures to adopt green management practices. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 18(1), 11-24. <https://doi.org/10.1002/csr.229>
- Barbu, M. C. R., Popescu, M. C., Burcea, G. B., Costin, D., Popa, M. G., Pășărin, L., ... & Turcu, I. (2022). Sustainability and social responsibility of romanian sport organizations. *Sustainability*, 14(2), 643. <https://doi.org/10.3390/su14020643>

- Batas, A. (2023). Abuse of dominant position in the realm of the professional sports industry. *The Scientific Temper*, 14(03), 1002-1007. <https://doi.org/10.58414/scientifictemper.2023.14.3.68>
- Bergantiños, G. and Moreno-Tertero, J. D. (2021). Compromising to share the revenues from broadcasting sports leagues. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 183, 57-74. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.12.011>
- Bilohur, V. (2019). Formation of sport management concept in conditions of globalization. *Humanities Bulletin of Zaporizhzh State Engineering Academy*, (77), 160-169. <https://doi.org/10.26661/2072-1692-2019-77-12>
- Boluda, I. K., López, N. V., Mora, E., & Casanoves-Boix, J. (2024). Social media impact on international sports events related to the brand Spain: a comparison between inner versus outside events. *European Journal of Management and Business Economics*, 34(2), 121-132. <https://doi.org/10.1108/ejmbe-06-2023-0171>
- Boukas, N., Ziakas, V., & Boustras, G. (2013). Olympic legacy and cultural tourism: exploring the facets of Athens' Olympic heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 19(2), 203-228. <https://doi.org/10.1080/13527258.2011.651735>
- Boyacı, M., Türkay, İ. K., ve Pepe, K. (2020). Spor organizasyonlarının yapıldığı yere turizm ve sosyokültürel olarak sağladığı katkılara yönelik halk görüşünün incelemesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(3), 44-53. <https://dergipark.org.tr/pub/ataunibesyo/issue/57066/723192>
- Budiman, A., Nopembri, S., & Supriadi, D. (2023). Sundanese traditional sports: level of knowledge among 21st century adolescents. *Retos*, 51, 449-454. <https://doi.org/10.47197/retos.v51.100567>
- Cafferata, R. (2004). Governance and management in the business of sport. *Symphony. Emerging Issues in Management*, (2), 5-25. <https://doi.org/10.4468/2004.2.02cafferata>
- Casini, L. (2015). The emergence of global administrative systems: the case of sport.. *Glocalism*, (1). <https://doi.org/10.12893/gjcp.2015.1.4>
- Cheng, Y. (2023). A study on key factors in the innovation and development of sports. *Industrial Engineering and Innovation Management*, 6(10). <https://doi.org/10.23977/ieim.2023.061020>
- Chmait, N., Westerbeek, H., Eime, R., Robertson, S., Sellitto, C., & Reid, M. (2020). Tennis influencers: the player effect on social media engagement and demand for tournament attendance. *Telematics and Informatics*, 50, 101381. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2020.101381>
- Clark, J. S. and Maher, J. K. (2016). Exploring the relationship between sport fan identification and addiction to digital sports media. *Journal of Electronic Commerce in Organizations*, 14(4), 1-12. <https://doi.org/10.4018/jeco.2016100101>
- Claudino, J. G., Capanema, D. d. O., Souza, T. V. d., Serrão, J. C., Pereira, A. C. M., & Nassis, G. P. (2019). Current approaches to the use of artificial intelligence for injury risk assessment and performance prediction in team sports: a systematic review. *Sports Medicine - Open*, 5(1). <https://doi.org/10.1186/s40798-019-0202-3>
- Coalter, F. (2010). The politics of sport-for-development: limited focus programmes and broad gauge problems?. *International Review for the Sociology of Sport*,

45(3), 295-314. <https://doi.org/10.1177/1012690210366791>

- Corvino, C., Moriconi, M., Costa, C. M., & D'Angelo, C. (2023). Editorial: sport as a tool for social inclusion, employment, and improved health. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1273858>
- Cossich, V. R. A., Carlgren, D., Holash, R. J., & Katz, L. (2023). Technological breakthroughs in sport: current practice and future potential of artificial intelligence, virtual reality, augmented reality, and modern data visualization in performance analysis. *Applied Sciences*, 13(23), 12965. <https://doi.org/10.3390/app132312965>
- Crosson, S. and Chumhaill, M. N. (2023). “exposing force”: the covid-19 pandemic and women’s sport in ireland during 2020–2021. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1196184>
- Cunningham, G. B. (2015). Lgbt inclusive athletic departments as agents of social change. *Journal of Intercollegiate Sport*, 8(1), 43-56. <https://doi.org/10.1123/jis.2014-0131>
- Daddi, T., Rizzi, F., Pretner, G., Todaro, N. M., Annunziata, E., Frey, M., ... & Iraldo, F. (2021). Environmental management of sport events: a focus on european professional football. *Sport, Business and Management: An International Journal*. <https://doi.org/10.1108/sbm-05-2020-0046>
- Darnell, S. C. (2010). Power, politics and “sport for development and peace”: investigating the utility of sport for international development. *Sociology of Sport Journal*, 27(1), 54-75. <https://doi.org/10.1123/ssj.27.1.54>
- Dong, X., Liu, Y., Liu, Y., & Qiu, Y. (2023). Consumer-oriented development strategy study of red sports tourism. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 285-297. https://doi.org/10.2991/978-2-38476-128-9_34
- Edwards, M. B., Kanters, M. A., & Bocarro, J. N. (2014). Policy changes to implement intramural sports in north carolina middle schools: simulated effects on sports participation rates and physical activity intensity, 2008–2009. *Preventing Chronic Disease*, 11. <https://doi.org/10.5888/pcd11.130195>
- Ehteshamnejad, E. and Pakzad, M. (2023). The business of sports: insights into effective sports management and marketing strategies. *Health Nexus*, 1(4), 78-80. <https://doi.org/10.61838/kman.hn.1.4.9>
- Eime, R., Charity, M., Harvey, J., & Payne, W. (2015). Participation in sport and physical activity: associations with socio-economic status and geographical remoteness. *BMC Public Health*, 15(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-015-1796-0>
- Ekmekçi, Y. A. D. (2019). Factors influencing competitive advantage of sports clubs in turkey. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(0), 79-91. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.423422>
- Escamilla-Fajardo, P., Pomar, J. M. N., Ratten, V., & Hervás, J. C. (2020). Entrepreneurship and innovation in soccer: web of science bibliometric analysis. *Sustainability*, 12(11), 4499. <https://doi.org/10.3390/su12114499>
- Fourie, J. and Santana-Gallego, M. (2011). The impact of mega-sport events on tou-

- rist arrivals. *Tourism Management*, 32(6), 1364-1370. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.01.011>
- Gaafar, A., Al-Droushi, A., M, A. K., A., A. Y., & Sharshouh, M. (2024). Strategic vigilance in sports clubs: insights and practices. *Journal of Ecohumanism*, 3(7). <https://doi.org/10.62754/joe.v3i7.4479>
- Garamvölgyi, B. and Dóczi, T. (2021). Sport as a tool for public diplomacy in Hungary. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 90(1), 39-49. <https://doi.org/10.2478/pccsr-2021-0012>
- Geidne, S., Kokko, S., Lane, A., Ooms, L., Vuillemin, A., Seghers, J., ... & Hoye, A. V. (2019). Health promotion interventions in sports clubs: can we talk about a setting-based approach? a systematic mapping review. *Health Education & Behavior*, 46(4), 592-601. <https://doi.org/10.1177/1090198119831749>
- Ghezelseflou, H. and Choori, A. (2023). Athlete perspectives on ai-driven coaching technologies: a qualitative inquiry. *AI and Tech in Behavioral and Social Sciences*, 1(1), 4-11. <https://doi.org/10.61838/kman.aitech.1.1.2>
- Glebova, E., Book, R. T., Su, Y., Perić, M., & Heller, J. (2023). Sports venue digital twin technology from a spectator virtual visiting perspective. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1289140>
- Glebova, E., Desbordes, M., & Géczi, G. (2022a). Mass diffusion of modern digital technologies as the main driver of change in sports-spectating audiences. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.805043>
- Glebova, E., Madsen, D. Ø., Mihaľová, P., Géczi, G., Mittelman, A., & Jorgič, B. (2024). Artificial intelligence development and dissemination impact on the sports industry labor market. *Frontiers in Sports and Active Living*, 6. <https://doi.org/10.3389/fspor.2024.1363892>
- Glebova, E., Terrien, M., & Desbordes, M. (2023). Does digitalization accelerate the winner-takes-all effect in the sports industry? *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 101(1), 17–24. <https://doi.org/10.2478/pccsr-2023-0021>
- Glebova, E., Zare, F., Desbordes, M., & Géczi, G. (2022b). Covid-19 sport transformation: New challenges and new opportunities. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 95(1), 54–67. <https://doi.org/10.2478/pccsr-2022-0011>
- González-Serrano, M. H., Sanz, V. A., & González-García, R. J. (2020). Sustainable sport entrepreneurship and innovation: a bibliometric analysis of this emerging field of research. *Sustainability*, 12(12), 5209. <https://doi.org/10.3390/su12125209>
- Habibi, F. and Khairandish, M. O. (2023). Evolution of technology in sports: impact on performance, management, and fan experience. *International Journal of Science and Research Archive*, 10(1), 995-1000. <https://doi.org/10.30574/ij-sra.2023.10.1.0831>
- Hamdan, J. L., Shipper, A. G., Roth, S., & Zisman-Ilani, Y. (2023). Disparities in sport participation of transgender women: a systematic and scoping review protocol.

- BMJ Open, 13(7), e074054. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2023-074054>
- Hautbois, C. and Desbordes, M. (2023). Sustainability in sport: sport, part of the problem ... and of the solution. *Sustainability*, 15(15), 11820. <https://doi.org/10.3390/su151511820>
- Hernández-Hernández, J. A., Pineda, A. A. L., Cano, J. A., & Montoya, R. A. G. (2023). Stakeholder governance and sustainability in football: a bibliometric analysis. *Heliyon*, 9(8), e18942. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e18942>
- Hoye, A. V., Johnson, S., Lemonnier, F., Crochet, L., Maso, F., Lecoarer, T., ... & Vuillemin, A. (2022). Manager, coach and sports club participant perceptions of health promotion. *Health Education Journal*, 81(6), 745-758. <https://doi.org/10.1177/00178969221118669>
- Jackson, S. J. (2013). The contested terrain of sport diplomacy in a globalizing world. *International Area Studies Review*, 16(3), 274-284. <https://doi.org/10.1177/2233865913498867>
- Jensen, C. T. (2021). Local sport event policies and sustainability: a puzzle approach. *Frontiers in Sports and Active Living*, 3. <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.667762>
- Jones, B. A., Arcelus, J., Bouman, W. P., & Haycraft, E. (2016). Sport and transgender people: a systematic review of the literature relating to sport participation and competitive sport policies. *Sports Medicine*, 47(4), 701-716. <https://doi.org/10.1007/s40279-016-0621-y>
- Kaur, A., Kaur, R., & Jagdev, G. (2021). Analyzing and exploring the impact of big data analytics in sports sector. *SN Computer Science*, 2(3). <https://doi.org/10.1007/s42979-021-00575-y>
- Kharmalki, G. W. and Raizada, S. (2020). Social media marketing in sports: the rise of fan engagement through instagram. *Annals of Tropical Medicine and Public Health*, 23(17). <https://doi.org/10.36295/asro.2020.231721>
- Kobierecki, M. M. (2013). Sport in international relations. expectations, possibilities and effects. *International Studies. Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, 15(1), 49-74. <https://doi.org/10.2478/ipcj-2013-0004>
- Kokolakis, T. and Čingienė, V. (2022). An estimation of consumer spending on sport in lithuania, its division between active and passive participation and the effects of covid-19. *Sustainability*, 14(19), 12261. <https://doi.org/10.3390/su141912261>
- Koutroumanides, C., Alexopoulos, P., Λάιος, A., & Douvis, J. (2019). The english premier league tv rights selling model – historical study. *Gymnasium*, 19(1), 80-88. <https://doi.org/10.29081/gsjesh.2018.19.1.07>
- Krieger, J. (2018). No struggle, no progress: the historical significance of the governance structure reform of the international association of athletics federation. *Journal of Global Sport Management*, 4(1), 61-78. <https://doi.org/10.1080/24704067.2018.1477522>

- Krieger, J., Pieper, L. P., & Ritchie, I. (2020). International federations and national governing bodies: the historical development of institutional policies in response to challenging issues in sport. *Sport History Review*, 51(1), 1-6. <https://doi.org/10.1123/shr.2020-0005>
- Kuhn, A. W., Grusky, A. Z., Cash, C. R., Churchwell, A. L., & Diamond, A. B. (2021). Disparities and inequities in youth sports. *Current Sports Medicine Reports*, 20(9), 494-498. <https://doi.org/10.1249/jsr.0000000000000881>
- Kunkel, T., Kennedy, H., Baker, B. J., & Doyle, J. P. (2023). The state of quantitative research and a proposed research framework in social media. *International Journal of Sport Communication*, 16(3), 344-351. <https://doi.org/10.1123/ijsc.2023-0123>
- Lamprou, C. P., Foteinos, D., Nomikos, N., & Terzi, K. (2023). The role of international organizations in shaping the educational policy for higher education and the first historically identified evaluation efforts of the greek academy of somatic education, in the 20th century. *Journal of Education and Development*, 7(4), 54. <https://doi.org/10.20849/jed.v7i4.1384>
- Leszczyński, M., Metelski, A., & Litwiński, M. (2024). Modern sport fans and their purchase intentions. *Ekonomia*, 29(4), 117-135. <https://doi.org/10.19195/2658-1310.29.4.9>
- Li, C. and Lyu, S. (2022). Machine learning-based classification and evaluation of regional ethnic traditional sports tourism resources. *Mobile Information Systems*, 2022, 1-9. <https://doi.org/10.1155/2022/8404931>
- Li, D., Wu, Z., & Wu, Q. (2024). How does digital finance affect sports enterprise innovation? evidence from chinese sports listed enterprises. *Sustainability*, 16(14), 5847. <https://doi.org/10.3390/su16145847>
- Li, H. and Zhang, Y. (2022). Research on application of computer artificial intelligence technology in sports economic big data analysis. *Highlights in Science, Engineering and Technology*, 16, 397-403. <https://doi.org/10.54097/hset.v16i.2593>
- Li, Q. (2022). Application of multisource big data mining technology in sports economic management analysis. *Mathematical Problems in Engineering*, 2022, 1-9. <https://doi.org/10.1155/2022/5672428>
- Li, Z. (2024). Sports event data management system and its application in competition organization. *Scalable Computing: Practice and Experience*, 25(5), 4343-4350. <https://doi.org/10.12694/scpe.v25i5.3054>
- Liu, Y., Dong, B., & Zeng, X. (2022). Healthy and sustainable development of sports economy based on artificial intelligence and mental model. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.956682>
- López-González, H., Stavros, C., & Smith, A. C. (2017). Broadcasting sport: analogue markets and digital rights. *International Communication Gazette*, 79(2), 175-189. <https://doi.org/10.1177/1748048517694969>
- Lozano, R. and Barreiro-Gen, M. (2022). Civil society organisations as agents for so-

- cietal change: football clubs' engagement with sustainability. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 30(2), 820-828. <https://doi.org/10.1002/csr.2390>
- Luguetti, C., Goodyear, V. A., & André, M. H. (2017). 'that is like a 24 hours-day tournament!': using social media to further an authentic sport experience within sport education. *Sport, Education and Society*, 24(1), 78-91. <https://doi.org/10.1080/13573322.2017.1292235>
- Lumintuarso, R., Suharjana, S., Widiyanto, W., & Ndayisenga, J. (2021). Sports management of indonesian sports athletics preparations in asian games 2018. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 9(1), 56-61. <https://doi.org/10.13189/saj.2021.090108>
- Ma, Y. (2023). Challenges and opportunities in the business model of formula 1. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, 26(1), 108-114. <https://doi.org/10.54254/2754-1169/26/20230553>
- Mamo, Y. (2023). Big data and innovative research methods. *International Journal of Sport Communication*, 16(3), 352-360. <https://doi.org/10.1123/ijsc.2023-0109>
- Martignago, A. (2024). Athletes, print media, and editorial processes: investigating gendered representations of sport from the globe and mail photography collection.. <https://doi.org/10.32920/25164428.v1>
- Misener, K. and Doherty, A. (2012). Connecting the community through sport club partnerships. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4(2), 243-255. <https://doi.org/10.1080/19406940.2012.674962>
- Miyoshi, K. and Sasaki, M. (2016). The long-term impacts of the 1998 nagano winter olympic games on economic and labor market outcomes. *Asian Economic Policy Review*, 11(1), 43-65. <https://doi.org/10.1111/aep.12115>
- Moyer, C., Pokrywczynski, J., & Griffin, R. J. (2015). The relationship of fans' sports-team identification and facebook usage to purchase of team products. *Journal of Sports Media*, 10(1), 31-49. <https://doi.org/10.1353/jsm.2015.0001>
- Munoz-Macho, A. A., Domínguez-Morales, M., & Sevillano, J. L. (2024). Performance and healthcare analysis in elite sports teams using artificial intelligence: a scoping review. *Frontiers in Sports and Active Living*, 6. <https://doi.org/10.3389/fspor.2024.1383723>
- Murray, S. and Pigman, G. A. (2013). Mapping the relationship between international sport and diplomacy. *Sport in Society*, 17(9), 1098-1118. <https://doi.org/10.1080/17430437.2013.856616>
- Nite, C. and Edwards, J. (2021). From isomorphism to institutional work: advancing institutional theory in sport management research. *Sport Management Review*, 24(5), 815-838. <https://doi.org/10.1080/14413523.2021.1896845>
- Nölleke, D. and Birkner, T. (2019). Bypassing traditional sports media? why and how professional volleyball players use social networking sites. *Studies in Communication and Media*, 8(3), 287-310. <https://doi.org/10.5771/2192-4007-2019-3-287>

- Nygård, H. M. and Gates, S. (2013). Soft power at home and abroad: sport diplomacy, politics and peace-building. *International Area Studies Review*, 16(3), 235-243. <https://doi.org/10.1177/2233865913502971>
- Okayasu, I., Kawahara, Y., & Nogawa, H. (2010). The relationship between community sport clubs and social capital in japan: a comparative study between the comprehensive community sport clubs and the traditional community sports clubs. *International Review for the Sociology of Sport*, 45(2), 163-186. <https://doi.org/10.1177/1012690210362027>
- Pan, Y., Ding, X., Xu, C., & Yang, H. (2017). Innovation and prospect of sports industry reform in the era of internet -taking sports app operation as an example. *Proceedings of the 2017 International Conference on Innovations in Economic Management and Social Science (IEMSS 2017)*. <https://doi.org/10.2991/iemss-17.2017.150>
- Pandita, D. and Vapiwala, F. (2023). Waving the flames of fan engagement: strategies for coping with the digital transformation in sports organizations. *Journal of Strategy and Management*, 17(3), 427-443. <https://doi.org/10.1108/jsma-02-2022-0041>
- Pape, M. and McLachlan, F. (2020). Gendering the coronavirus pandemic: toward a framework of interdependence for sport. *International Journal of Sport Communication*, 13(3), 391-398. <https://doi.org/10.1123/ijsc.2020-0237>
- Pepe, K.ve Türkay, İ. Kubilay. (2017). Genç bireylerde spora katılım ve bu bireylerde spora katılımı etkileyen faktörlerin inçelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 62, Aralık 2017, s. 60-71. https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=35283
- Petrović, M. D. (2020). Editorial on sports tourism issue. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 45(7), 1147-1149. <https://doi.org/10.1177/1096348020962842>
- Phillips, K. and Titus, S. (2021). Analysis of social networking sites used by student spectators in university sport. *African Journal for Physical Activity and Health Sciences (AJPHEs)*, 27(4), 546-560. <https://doi.org/10.37597/ajphes.2021.27.4.10>
- Pranjić, I. and Begović, M. (2025). Historical roots and modern realities: austria's sports ecosystem. *Frontiers in Sports and Active Living*, 7. <https://doi.org/10.3389/fspor.2025.1498789>
- Richard, V., Piumatti, G., Pullen, N., Lorthe, E., Guessous, I., Cantoreggi, N., ... & Stringhini, S. (2022). Socioeconomic inequalities in sport participation: pattern per sport and time trends.. <https://doi.org/10.1101/2022.11.18.22282493>
- Riel, J. V. and Poels, G. (2023). A method for developing generic capability maps. *Business & Information Systems Engineering*, 65(4), 403-424. <https://doi.org/10.1007/s12599-023-00793-z>
- Rocha, C. and Chelladurai, P. (2013). Patterns of bureaucracy in intercollegiate athletic departments. *Journal of Sport Management*, 27(2), 114-129. <https://doi.org/10.1123/jsm.27.2.114>

- Roche, S., Spake, D. F., & Joseph, M. (2013). A model of sporting event tourism as economic development. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 3(2), 147-157. <https://doi.org/10.1108/20426781311325078>
- Roumani, Y. F. (2022). Sports analytics in the nfl: classifying the winner of the superbowl. *Annals of Operations Research*, 325(1), 715-730. <https://doi.org/10.1007/s10479-022-05063-x>
- Rowe, D. (2003). Sport and the repudiation of the global. *International Review for the Sociology of Sport*, 38(3), 281-294. <https://doi.org/10.1177/10126902030383002>
- Ruoranan, K., Klenk, C., Schlesinger, T., Bayle, E., Clausen, J., Giauque, D., ... & Nagel, S. (2016). Developing a conceptual framework to analyse professionalization in sport federations. *European Journal for Sport and Society*, 13(1), 55-74. <https://doi.org/10.1080/16138171.2016.1153881>
- Rycke, J. D. and Bosscher, V. D. (2019). Mapping the potential societal impacts triggered by elite sport: a conceptual framework. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 11(3), 485-502. <https://doi.org/10.1080/19406940.2019.1581649>
- Saliaga, E. and Kraja, G. (2024). Sport and internationalization: a comprehensive analysis. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11(1 S1), 92. <https://doi.org/10.56345/ijrdv11n1s115>
- Santomier, J., Dolles, H., & Kunz, R. (2023). The national basketball association's (nba) digital transformation: an explanatory case study. *Quality in Sport*, 11(1), 63-80. <https://doi.org/10.12775/qs.2023.11.01.005>
- Seshadri, D. R., Thom, M. L., Harlow, E. R., Gabbett, T. J., Geletka, B. J., Hsu, J. J., ... & Voos, J. E. (2021). Wearable technology and analytics as a complementary toolkit to optimize workload and to reduce injury burden. *Frontiers in Sports and Active Living*, 2. <https://doi.org/10.3389/fspor.2020.630576>
- Shahlaeand, J., Nasiri, A., Ghafuori, F., & Bahar, G. S. (2023). Designing entrepreneurial business model in the iranian club industry in post-coronavirus conditions. *Strategic Decisions and Risk Management*, 14(1), 33-39. <https://doi.org/10.17747/2618-947x-2023-1-33-39>
- Sharifi, K., Sidiqi, K. M. S., & Ajmiri, M. Y. (2024). Impact of a harmonious sports environment on learning interest. *Sprin Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 3(4), 20-23. <https://doi.org/10.55559/sjahss.v3i4.271>
- Shi, X., Wang, Q., Wang, C., Wang, R., Zheng, L., Qian, C., ... & Tang, W. (2022). An ai-based curling game system for winter olympics. *Research*, 2022. <https://doi.org/10.34133/2022/9805054>
- Simbolon, M. E. M., Firdausi, D. K. A., Dwisaputra, I., & Rusdiana, A. (2023). Utilization of sensor technology as a sport technology innovation in athlete performance measurement: research trends. *IJEIS (Indonesian Journal of Electronics and Instrumentation Systems)*, 13(2), 147. <https://doi.org/10.22146/ijeis.89581>
- Singh, J., Cho, H., Itani, M. N., & Singh, A. (2024). The impact of social media-related motivation on fantasy sport users' playing skills, sense of competition and performance expectancy. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 36(11), 2931-2952. <https://doi.org/10.1108/apjml-11-2023-1166>

- Siuda, P., Jasny, M., & kowski, D. M. (2024). "it was all without emotions, and this wasn't the same anymore": "replacing" traditional sports with e-sports during the covid-19 pandemic. *Gaming and Gamers in Times of Pandemic*, 203-222. <https://doi.org/10.5040/9798765110270.ch-009>
- Sotiriadou, P. and Wicker, P. (2013). Community sports clubs' responses to institutional and resource dependence pressures for government grants. *Annals of Leisure Research*, 16(4), 297-314. <https://doi.org/10.1080/11745398.2013.853338>
- Spaaij, R. (2009). Sport as a vehicle for social mobility and regulation of disadvantaged urban youth. *International Review for the Sociology of Sport*, 44(2-3), 247-264. <https://doi.org/10.1177/1012690209338415>
- Suárez, J. (2023). Inequality in sports: outlining the disparities between men and women portrayed by media and society. *Journal of Student Research*, 12(3). <https://doi.org/10.47611/jsrhs.v12i3.4597>
- Summerley, R. (2019). The development of sports: a comparative analysis of the early institutionalization of traditional sports and e-sports. *Games and Culture*, 15(1), 51-72. <https://doi.org/10.1177/1555412019838094>
- Sun, X., Su, L., Zhou, B., Bu, T., & Zhang, Y. (2024). Systematic evaluation of integration between china's digital economy and sports industry: two-stage grey relational analysis and vector autoregressive model. *Plos One*, 19(5), e0303572. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0303572>
- Susanto, N. (2021, February). 21st century sports management. In *Proceedings of the 1st International Conference on Sport Sciences, Health and Tourism (ICSSHT 2019)* (pp. 355–358).. <https://doi.org/10.2991/ahsr.k.210130.073>
- Tamura, K., Martinez, M. F., Deng, Y., Heneghan, J., Weatherwax, C., Velmurugan, K., ... & Lee, B. Y. (2024). Modeling health and economic outcomes of eliminating sex disparities in youth physical activity. *JAMA Network Open*, 7(11), e2446775. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2024.46775>
- Taylor, G. and Thomaß, B. (2017). Sports rights and public service media/ public broadcasting: case studies on economic and political implications. *International Communication Gazette*, 79(2), 111-119. <https://doi.org/10.1177/1748048516689190>
- Thormann, T. F. and Wicker, P. (2021). Determinants of pro-environmental behavior among voluntary sport club members. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 51(1), 29-38. <https://doi.org/10.1007/s12662-020-00700-8>
- Tian, Y. and Tung, V. W. S. (2021). Investigating non-host residents' perspectives of the impacts of a mega sports event: the beijing 2022 winter olympic games. *Journal of China Tourism Research*, 18(5), 1057-1072. <https://doi.org/10.1080/19388160.2021.1975005>
- Trail, G. T. and McCullough, B. P. (2019). Marketing sustainability through sport: testing the sport sustainability campaign evaluation model. *European Sport Management Quarterly*, 20(2), 109-129. <https://doi.org/10.1080/16184742.2019.1580301>

- Tsekouropoulos, G., Gkouna, O., Theocharis, D., & Athanasios, G. (2022). Innovative sustainable tourism development and entrepreneurship through sports events. *Sustainability*, 14(8), 4379. <https://doi.org/10.3390/su14084379>
- Vierhaus, C. (2018). The international tourism effect of hosting the olympic games and the fifa world cup. *Tourism Economics*, 25(7), 1009-1028. <https://doi.org/10.1177/1354816618814329>
- Wan, Y., Zhang, Y., & Zhao, J. (2023). Research on the impact of the olympic games based on ahp and ewm. *Highlights in Science, Engineering and Technology*, 70, 199-206. <https://doi.org/10.54097/hset.v70i.12185>
- Wang, Y. (2024). The impact of digital transformation in the sports industry. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, 77(1), 1-6. <https://doi.org/10.54254/2754-1169/77/20241821>
- Wei, X., Zhang, J., Lyulyov, O., & Pimonenko, T. (2023). The role of digital economy in enhancing the sports industry to attain sustainable development. *Sustainability*, 15(15), 12009. <https://doi.org/10.3390/su151512009>
- Wijtzes, A. I., Jansen, W., Bouthoorn, S. H., Pot, N., Hofman, A., Jaddoe, V. W. V., ... & Raat, H. (2014). Social inequalities in young children's sports participation and outdoor play. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11(1). <https://doi.org/10.1186/s12966-014-0155-3>
- Wood, J. P. and Meng, S. (2020). The economic impacts of the 2018 winter olympics. *Tourism Economics*, 27(7), 1303-1322. <https://doi.org/10.1177/1354816620921577>
- Yang, B. and Gong, N. (2023). Research on the development strategy of ethnic traditional sports based on optimization theory. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, 9(1). <https://doi.org/10.2478/amns.2023.2.00918>
- Yeerkenbieke, G., Chen, C., & He, G. (2021). Public perceived effects of 2022 winter olympics on host city sustainability. *Sustainability*, 13(7), 3787. <https://doi.org/10.3390/su13073787>
- Yi, C., Yang, T., Fu, B., Liu, Z., Yu, D., & Liu, L. (2023). An analysis of the leverage effect of "internet +" on the economic spillover of sports industry. *Plos One*, 18(7), e0288778. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0288778>
- Yılmaz, G. and Genç, N. (2024). Examining the relationship between international sports organizations and sports awareness. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 214-228. <https://doi.org/10.25307/jssr.1479682>
- Zhang, L. (2024). Exploration of the development model of sports events based on the digital economy era. *Frontiers in Sport Research*, 6(1). <https://doi.org/10.25236/fsr.2024.060114>
- Zhang, L. and Zhang, L. (2024). Management strategies of professional sports teams: lessons from corporate leadership experience. *Transactions on Economics, Business and Management Research*, 5, 144-148. <https://doi.org/10.62051/wv-h34k62>

BÖLÜM 4

HAREKET BİLİMİ PERSPEKTİFİNDEN MOTOR BECERİ VE ÖĞRENME SÜREÇLERİ

Eda GÖKÇELİK¹

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye,
e-mail: edagokcelik@aydin.edu.tr , ORCID ID: 0000-0003-1909-6754

Giriş

Motor beceriler, çocukların gelişiminde kritik rol oynayan çok boyutlu bir süreçtir. Araştırmalar, motor becerilerin sadece fiziksel gelişimi değil, aynı zamanda bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişimi de desteklediğini ortaya koymaktadır (Yıldız ve Çetin, 2018; Bozkurt, 2010). Okul öncesi dönemde uygulanan hareket eğitimi programları, çocukların kaba ve ince motor becerilerini anlamlı düzeyde geliştirmektedir (Aslan ve Yamak, 2021; Ulutaş vd., 2017). Beden eğitimi ve spor etkinliklerine düzenli katılım, motor beceri ve yeteneklerde belirgin gelişmeler sağlamaktadır (Yenal vd., 1999). Sporda motor beceriler ile teknik beceriler arasında pozitif ilişki bulunmakta, motor becerisi yüksek olan sporcular daha iyi performans sergilemektedir (Aktuğ vd., 2019). Nörogelişimsel hareket eğitimi, sportif performansı maksimize etmek için gereklidir (Serin ve Okludil, 2020). Motor becerilerin değerlendirilmesi, özellikle otizmli çocuklarda erken müdahale açısından önemli bir unsur taşımaktadır (Su ve Taşkıran, 2022). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Motor gelişim, yaşam boyu ortaya çıkan hareket davranışlarındaki değişimlerin ve bu değişimlere etki eden faktörlerin incelenmesi olarak ele alınır (Gallahue, Ozmun, ve Goodway, 2014). Bu süreç, doğumdan itibaren refleks hareketlerle başlamakta, çocuklukta istemli temel motor becerilere evrilmekte, ergenlikte koordinasyon ve beceri repertuarı genişlemekte ve yetişkinlikte uzmanlaşma ile devam etmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin daha geniş bağlamı, yaşam boyunca gelişimi etkileyen beceriler, yeterlilikler ve okuryazarlık gibi çeşitli faktörleri kapsar (Günüç vd., 2012; Yayla Eskici & Özsevgi, 2019). Gelişimsel modeller (ör. Seefeldt, 1980; Gallahue, Ozmun, & Goodway, 2014), motor becerilerin belirli aşamalar doğrultusunda ilerlediğini ve her aşamanın bir sonraki gelişim dönemine altyapı oluşturduğunu vurgulamaktadır. Özellikle erken çocukluk dönemi için motor gelişim değerlendirme araçları, geçerlilik, güvenilirlik ve uygulama amaçlarını değerlendirerek TGMD- 2, BOT-2 ve Hareket ABC-2 dahil olmak üzere kapsamlı bir şekilde incelenmiştir (Kanbir vd., 2021). Araştırmalar, yapılandırılmış hareket eğitimi programlarının 4-6 yaş arası okul öncesi çocuklarda hem kaba hem de ince motor becerilerini önemli ölçüde geliştirdiğini ortaya koymaktadır (Ulutaş vd., 2017; Aslan ve Yamak, 2021; Akgün, 2023). Oyun tabanlı müdahaleler, 9 yaşındaki çocuklarda psikomotor becerilerin geliştirilmesinde etkili olduğunu kanıtlamış ve denge, çeviklik, yakalama ve atma yeteneklerinde gelişmeler göstermiştir (Kuru ve Köksalan, 2016). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Erken çocukluk döneminde (özellikle 2-6 yaş aralığında) motor becerilerin kazanımı önemli bir unsura sahiptir. Sinir sistemi olgunlaşması, kas-iskelet gelişimi ve çevresel deneyimlerin etkileşimi, bu dönemde motor gelişimi hızlandırmaktadır (Logan et al., 2018). Yapılandırılmış motor beceri

programlarının, yalnızca fiziksel uygunluğu değil, aynı zamanda yürütücü işlevler, dikkat ve bilişsel esneklik gibi üst düzey bilişsel süreçleri de geliştirdiği bulunmuştur (Haapala vd., 2019; van der Veer vd., 2022). Bu bağlamda, motor öğrenme yalnızca bedensel bir adaptasyon değil, aynı zamanda bilişsel ve nörolojik gelişimle yakından ilişkili bir süreçtir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Günümüzde artan dijitalleşme, hareketsiz yaşam tarzı ve sağlıksız beslenme alışkanlıkları, çocukluk döneminde motor gelişimi olumsuz etkilemekte; dikkat, denge ve koordinasyon gibi bilişsel ve motorik süreçlerde gerilemelere yol açabilmektedir (Goodway, Ozmun, ve Gallahue, 2019; Kurt ve Suveren, 2025). Bu nedenle, erken dönemde planlı ve sistematik hareket eğitimi programlarının uygulanması, bireylerin yaşam boyu fiziksel aktivite alışkanlıkları kazanmasında ve sağlıklı gelişim göstermesinde kritik rol oynamaktadır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Son yıllarda nörobilim ve hareket biliminin kesişiminde yapılan çalışmalar, motor öğrenme süreçlerinin beynin plastisite kapasitesi ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle aerobik egzersizlerin, hipokampus hacmini artırarak hafıza ve öğrenme hızını olumlu etkilediği rapor edilmektedir (Erickson vd., 2011). Bunun yanı sıra, yeni araştırmalar motor öğrenmede kortikal aktivasyonun zorluk düzeyiyle birlikte ters-U modeli şeklinde değiştiğini, yani en etkili öğrenmenin orta düzeyde zorlayıcı görevlerde gerçekteştiğini ortaya koymaktadır (Wang vd., 2025). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Son araştırmalar, özellikle motor öğrenme bağlamlarında, aerobik egzersiz ve nöroplastisite arasında güçlü bağlantılar olduğunu ortaya koymaktadır. Aerobik egzersiz, yalnızca eğitimin başardığından daha fazla, eğitilmiş kas temsillerinde kortikal uyarılabilirliği artırarak motor beceri öğrenmesinin sinirsel ilişkilerini geliştirir (Singh vd., 2016). Sistematik incelemeler, akut aerobik egzersizin deneysel olarak oluşturulan nöroplastisite paradigmlarına verilen yanıtları geliştirdiğini doğrulamaktadır; on iki deneyden yedisi, dinlenme koşullarına kıyasla gelişmiş nöroplastik yanıtlar ortaya koymaktadır (Mellow vd., 2019). Bu etkilerin altında yatan mekanizmalar, egzersiz sonrası en az otuz dakika boyunca devam eden kortikal aktivasyon ve bilişsel işlevdeki egzersiz kaynaklı değişiklikleri içermektedir (Yıldırım ve Gündüz, 2022). Egzersiz yoğunluğu ve zamanlaması, motor öğrenme sonuçlarını optimize etmede önemli roller oynar (Yıldırım ve Gündüz, 2022). Bu bulgular, fiziksel egzersizin zihinsel sağlık gelişimi ve bilişsel güçlendirme için güçlü bir uyarıcı görevi gördüğü (Canlı, 2022) ve nöroplastisitenin öğrenme ve davranış değişiklikleri için fizyolojik temeli temsil ettiği (Özocak vd., 2019) yönündeki

daha geniş anlayışı desteklemektedir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Dolayısıyla, hareket bilimi perspektifinden motor beceri ve öğrenme süreçlerini anlamak, yalnızca eğitim ve spor alanında değil; nörobilim, rehabilitasyon ve yaşam boyu gelişim alanlarında da önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bu kitap bölümünde, motor beceri ve öğrenme süreçleri klasik ve modern kuramlar, uygulama ilkeleri, nörobilimsel bulgular, özel popülasyonlar ve teknolojik yenilikler ışığında ele alınacaktır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Kuramsal Çerçeve

Motor beceri ve öğrenme kuramları, yalnızca kuramsal bir çerçeve sunmakla kalmaz; spor antrenmanlarının planlanması, rehabilitasyon programlarının tasarlanması ve sağlık alanındaki hareket temelli müdahalelerin geliştirilmesinde doğrudan uygulama alanı bulur. Motor beceri öğrenme kuramları, hareket yeteneğinde deneyim veya pratikle oluşan kalıcı değişimlere içeren geniş yelpazeler (Akınoğlu ve diğerleri, 2022). Farklılıkla öğrenme yaklaşımı, kişiye özel ve yaratıcılığa yönelik antrenman programlarının daha kısa sürede öğrenme gösterimi ve kalıcı performansla ulaşmasını önerir (Erdil, 2016). Motor öğrenme süreci, aerobik egzersizlerinde frontal ve motor yapılar kortikal aktiviteyi artırdığı ve öğrenmeyi hızlandırabileceği yöntemlerdir (Yıldırım ve Gündüz, 2022). Nörolojik açıdan, serebellum göz ve uzuv hareketlerinin adaptasyonunda, bazal gangliyonlar yeni sıralı hareketlerin erken ediniminde, primer motor korteks ise motor beceri öğrenmesinde gereklidir (Shmuelof ve Krakauer, 2011). Dinamik sistemler teorisi, motor öğrenmedeki değişimler sistem yörüngesinin çekici manzarası üzerindeki hareketler olarak açılır (Newell vd., 2001; Yu vd., 2024). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Motor Beceri Türleri

Motor beceriler, bireylerin çevre ile etkileşimlerinde fiziksel hareketlerini organize etmelerini sağlayan temel davranış örüntüleridir. Gelişimsel süreçte bu beceriler farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Literatürde en yaygın kullanılan sınıflandırmalar temel-karmaşık, ince-kaba, açık-kapalı, ayrık-sürekli-seri motor beceriler şeklinde yapılmaktadır (Magill & Anderson, 2017; Schmidt et al., 2019). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

1. Kaba ve İnce Motor Beceriler

Kaba motor becerileri, çocukların büyük kas gruplarını kullanarak gerçekleştirdikleri temel hareket özelliklerini ifade eder. Araştırmalar, kaba motor gelişiminin insanların kritik rol oynadığını gösteriyor. Motor gelişim eğitim programları, 5-6 yaş arası uzatılabilir kaba ve ince motor özellikleri an-

lamalı düzeyde geliştirmektedir (Ulutaş vd., 2017). Özel koşulları çocuklarda da benzer sonuçlar elde edilmiş; 12 haftalık egzersiz programı atipik otizmlili çocukların kaba motor beceri düzeylerini olumlu yönde geliştirme (Arslan ve İnce, 2015), zel öğrenme gücü olan kişinin motor koordinasyon alanında gelişimi gösterdiği belirlendi (Demirci ve Demirci, 2016). Motor zellikleri, spor performansıyla da bilinir; futbolcularda motor beceri düzeyi ile futbola özgü teknik beceriler arasında pozitif bakım değişiklikleri (Aktuğ vd., 2019). Ayrıca fiziksel aktivite düzeyi ile lokomotor beceriler arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Logan vd., 2018b; İbiş vd., 2021). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

İnce motor becerileri, küçük kas gruplarının koordineli olarak kesilme- si hassas hareketleri ifade eder. Bu bileşenlerin kritik bileşenleri mevcuttur ve çeşitli parametrelerden sorumludur. İnce motor beceriler, özellikle okul öncesi dönemde bilişsel gelişimle de yakından ilişkilidir (Case-Smith, 2015). Egzersiz programlarının entegrasyonunun ince motor doğruluğu ve bütünleştirme yetenekleri geliştirilmektedir (Akyol vd., 2020). İnce motor özellikleri yaşla birlikte güçlenmekte ve kızlarda erkeklere göre daha yüksek düzeyde gelişmektedir (Ertem ve nder, 2023). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

2. Kapalı ve Açık Motor Beceriler

Açık motor becerileri (open motor skills), bireyin hareketlerinin değişken, öngörülemeyen ve sürekli değişen çevresel koşullar altında gerçekleştirildiği becerilerdir. Bu tür becerilerde çevresel uyarıcılar (rneğin rakibin hamlesi, topun hızı veya seyirciden gelen dikkat dağıtıcı unsurlar) hareketin planlanmasını ve uygulanmasını doğrudan etkiler (Magill & Anderson, 2017). Futbol, basketbol, tenis gibi sporlar açık becerilere örnek gösterilebilir; çünkü sporcular, rakiplerin davranışlarına, oyunun akışına ve sürekli değişen durumsal faktörlere adapte olmak zorundadır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almak- tadır.

Bu bağlamda Schmidt ve Wrisberg (2008), açık becerilerin öğrenilmesi sürecinde karar verme hızının ve dikkat odağının önemli bir unsura sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, Williams ve Ford (2013) alışmalarında, futbolcuların değişken çevresel koşullarda algısal-özelleşmiş antrenman- larla bilişsel karar verme süreçlerini geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Kapalı motor becerileri (closed motor skills) ise sabit ve öngörülebilir çevresel koşullarda gerçekleştirilen becerilerdir. evre hareketin planlanma- sı ve uygulanması süresince büyük ölçüde değişmez, bu nedenle birey hareke- tini daha önceden öğrenilmiş ve otomatikleşmiş motor programlarla uygular

(Gentile, 2000). Örneğin, jimnastikte bir hareket serisi, halter kaldırma veya yüzme havuzunda belirli bir kulvarda yapılan stil çalışmaları kapalı becerilere örnektir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Barnett ve arkadaşlarının (2016) çocuklarda temel motor beceriler üzerine yaptığı araştırma, kapalı becerilerin gelişiminin özellikle erken çocuklukta teknik yeterlilik ve motor koordinasyon açısından kritik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu beceriler, genellikle tekrar ve standartlaştırılmış uygulamalar yoluyla pekişir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Motor gelişim bağlamında açık ve kapalı beceriler, çevresel koşulların öğrenme ve performans üzerindeki etkisini anlamak için kritik bir çerçeve sunar. Açık beceriler, bireyin değişken uyaranlara hızla adapte olmasını gerektirirken, kapalı beceriler daha çok teknik hassasiyet ve hareket ekonomisiyle ilişkilidir (Issurin, 2021). Güncel araştırmalar, özellikle karma spor dallarında bu iki beceri türünün birlikte çalıştırılmasının, sporcuların hem bilişsel esnekliklerini hem de motor yeterliklerini artırdığını ortaya koymaktadır (Travassos vd., 2020). Ayrıca eğitim alanında yapılan çalışmalar, çocukların erken yaşta kapalı becerilerde teknik temeli kazanmalarının, ilerleyen dönemlerde açık becerilerdeki karar verme ve problem çözme becerilerini kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır (Logan vd., 2018a). Bu bulgular, antrenman ve öğretim programlarında beceri türlerinin birbirini tamamlayıcı biçimde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Sonuç olarak, açık motor beceriler çevresel adaptasyon, dikkat ve karar verme hızını ön plana çıkarırken; kapalı motor beceriler teknik doğruluk, tekrar ve koordinasyon gelişimini destekler. Bu nedenle spor bilimlerinde etkili antrenman programlarının, her iki beceri türünü de geliştirecek şekilde dengeli biçimde planlanması gerektiği literatürde sıkça vurgulanmaktadır (Côté & Hancock, 2016). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

3. Ayırık, Sürekli ve Seri Motor Beceriler

Motor beceriler işlevsel özelliklerine göre ayırık, sürekli ve seri olarak sınıflandırılmaktadır. Ayırık motor beceriler, belirgin bir başlangıç ve bitiş noktası olan, genellikle kısa süreli hareketlerden oluşur (ör. tenis servis atışı, ok atma) (Magill ve Anderson, 2017). Sürekli motor beceriler ise açık bir başlangıç ve bitiş noktasına sahip olmayan, yinelenen ve akıcı hareketlerdir; koşu, yüzme ya da bisiklet sürme buna örnektir (Schmidt vd., 2019). Seri motor beceriler ise birden fazla ayırık becerinin belirli bir sırada birleştirilmesiyle ortaya çıkar; jimnastik serileri veya piyano çalmak bu kategoriye girer

(Wulf & Lewthwaite, 2016). Güncel araştırmalar, seri becerilerin öğrenilmesinde hem motor planlamanın hem de bilişsel dizilemenin kritik rol oynadığını, sürekli becerilerin ise özellikle ritim ve otomatikleşme ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Maslovat & Franks, 2021). Bu nedenle farklı beceri türlerinin öğretim ve antrenman süreçlerinde ayrı stratejilerle ele alınması önerilmektedir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Spor Bilimlerinde Kuramsal Yaklaşımlar

Fitts ve Posner'ın Üç Aşamalı Modeli

Spor performansı geliştirme sürecinde Fitts ve Posner'ın (1967) üç aşamalı modeli sıkça başvurulanan bir teoridir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bilişsel aşamada sporcu, yeni teknikleri öğrenirken yoğun hata yapar; örneğin yeni başlayan bir tenis oyuncusunun servis tekniğinde görülen yanlışlıklar bu evreye örnektir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

İlişkilendirici aşamada teknik hareketler daha akıcı hale gelir; hatalar azalır ve sporcu çevresel uyaranlara daha iyi tepki verir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Otonom aşamada ise hareket otomatikleşir; bir basketbol oyuncusunun serbest atışı, bilinçli düşünmeye gerek kalmadan hızlıca uygulanabilir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bu model, antrenörlerin sporculara uygun öğretim stratejileri belirlemesinde yol göstericidir (Magill & Anderson, 2020). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Schmidt'in şema Teorisi

Schmidt'in (1975) şema teorisi, sporda özellikle beceri transferi açısından önemlidir. Futbolcunun farklı zeminlerde (çim, halı saha) topa vurma deneyimleri, "genelleştirilmiş motor programlar" aracılığıyla yeni ortamlara uyarlanır. Araştırmalar, değişken uygulamaların (örneğin farklı hızlarda pas antrenmanı) uzun vadeli öğrenmeyi desteklediğini ortaya koymaktadır (Lee vd., 2014). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Diferansiyel Öğrenme ve Spor Performansı

Diferansiyel öğrenme, spor bilimlerinde yenilikçi bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Futbol veya basketbol antrenmanlarında sporculara farklı

varyasyonlarda uygulama yaptırılması (ör. değişen top boyutları, saha ölçüleri, oyun kuralları) hareket çözümlemesinin çeşitlenmesini sağlar. Bu durum, sporcunun belirsiz oyun ortamlarına daha hızlı adapte olmasına katkı verir (Schöllhorn, 2016; Memmert vd., 2019). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Kısıtlamalar-Odaklı Yaklaşım

Spor bilimlerinde yaygın olarak kullanılan kısıtlamalar-odaklı yaklaşım (constraints-led approach), antrenmanların birey, görev ve çevre parametreleri üzerinden tasarlanmasını önerir (Davids vd., 2013). Örneğin:

Birey kısıtları: Sporcunun yaş, cinsiyet, fiziksel uygunluk düzeyi. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Görev kısıtları: Oyun kuralları, hedef boyutu, ekipman. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Çevre kısıtları: Saha ölçüleri, seyirci gürültüsü, hava koşulları. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bu yaklaşım, özellikle genç sporcuların oyun içinde problem çözme becerilerini geliştirmekte etkilidir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Spor Yaralanmaları Sonrası Motor Yeniden Öğrenme

Spor yaralanmaları (ör. ön çapraz bağ yaralanmaları) sonrasında uygulanan rehabilitasyon programları, motor öğrenme modellerine dayalı olarak kurgulanmaktadır. Motor bellek konsolidasyonu ve tekrar süreçleri, sporcunun spora dönüşünde önemli bir unsura sahiptir (Grooms vd., 2015). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

3. Motor Gelişim Süreçlerinde Ortak Noktalar

Geribildirim kullanımı: Sporcularda performans geliştirme, klinik popülasyonda hareketi yeniden kazanma süreçleri için önemli bir unsura sahiptir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Varyasyon ve transfer: Sporcularda oyun becerilerinin transferi, rehabilitasyonda günlük yaşam aktivitelerine genelleme aynı ilkelerle açıklanır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Nörobilim temelli açıklamalar: Hem spor bilimlerinde motor beceri optimizasyonu hem de sağlık bilimlerinde iyileşme süreçleri, nöroplastisite kavramıyla açıklanmaktadır (Kleim ve Jones, 2008). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Araştırmalar, geri bildirimin hem spor hem de klinik popölasyonlarda motor beceri gelişimi ve performans artışı için kritik olduğunu ortaya koymaktadır. Geri bildirim, motor beceri öğrenimini ve bilginin hatırlanmasını kolaylaştırarak öğrenme sürecini, özellikle hareket yetenekleri ve spor becerisi gelişimi için daha verimli hale getirir (Kanbir vd., 2021). Bu ilke, performans geri bildirim süreçleri, bireylerin teknik ve davranışsal performansı iyileştirmek için geri bildirim bilgisi aradığı aktif davranışsal katılımı içerdiğinden, tüm alanlarda geçerlidir (Kurtuluş ve Kaymaz, 2007). Nöroplastisite, bu gelişmelerin altında yatan mekanizmayı sağlar. Egzersiz ve hareket eğitimi hem insanlarda hem de hayvanlarda bilişsel işlevleri, öğrenmeyi ve davranışı destekleyen nöroplastik değişiklikleri tetikler (Özocak vd., 2019). Nörogelişimsel hareket eğitimi, daha iyi günlük yaşam adaptasyonu ve daha sağlıklı fiziksel hareket yürütme fırsatları yaratarak atletik performansı en üst düzeye çıkarır (Serin ve Okludil, 2020). Spor katılımı, hareket temelli aktiviteler yoluyla hem psikomotor hem de sosyal gelişimi destekler (Yıldız ve Çetin, 2018). Bu nöroplastik adaptasyonlar, spinal ve supraspinal merkezleri içeren nöral gelişim süreçleri aracılığıyla meydana gelir ve spor ve rehabilitasyon bağlamlarında motor öğrenmenin altında yatan ortak fizyolojik temeli gösterir (Kale vd., 2014; Çoban Kapuoğlu, 2023). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Motor Öğrenmede Uygulama İlkeleri

Motor becerilerin öğrenim süreci yalnızca tekrarların niceliğine değil, uygulamanın niteliğini belirleyen çeşitli ilkelere bağlıdır. Literatürde özellikle uygulamanın dağılımı, değişkenliği, geri bildirim biçimleri ve görev zorluklarının düzenlenmesi üzerinde durulmaktadır. Öncelikle, yoğunlaştırılmış uygulama kısa vadeli performans gelişimi sağlasa da araştırmalar uzun vadeli öğrenmenin kalıcılığında dağıtılmış uygulamanın daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Magill ve Anderson, 2017). Bunun yanı sıra, sabit koşullar altında yapılan tekrarlar hareketin temel örüntüsünü kazandırırken, farklı bağlamlarda gerçekleştirilen değişken uygulamalar bireyin beceriyi genelleme ve yeni durumlara uyarlama kapasitesini artırmaktadır (Schmidt vd., 2019). Öğrenme sürecinde geri bildirim de kritik bir role sahiptir; sonuç odaklı geri bildirim bireye hareketin başarısı hakkında bilgi verirken, performans sürecine yönelik geri bildirim hataların düzeltilmesi ve hareketin kalitesinin artırılmasında etkili olmaktadır (Wulf ve Lewthwaite, 2016). Ayrıca geri bildirimin zamanlaması ve sıklığı, öğrenmenin kalıcılığı üzerinde belirleyici bir faktördür. Son yıllarda öne çıkan “zorluk noktası çerçevesi” ise öğrenme için ideal görev zorluğunun sečilmesi gerektiğini vurgulamaktadır; zorluk düzeyinin çok düşük olması bi-

reyin dikkat ve motivasyonunu azaltırken, aşırı yüksek zorluk başarısızlık duygusunu pekiştirmekte ve öğrenmeyi olumsuz etkileyebilmektedir (Guadagnoli ve Lee, 2004). Bununla birlikte, öğrenenin motivasyonu ve uygulamaya yönelik tutumu da giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Nitekim, oyunvari uygulamaların ve içsel motivasyonu destekleyen stratejilerin motor beceri öğreniminde performansı anlamlı biçimde artırdığı gösterilmiştir (Rudd vd., 2021). Dolayısıyla motor beceri öğretiminde etkili bir uygulama süreci, yalnızca tekrarların planlanmasına değil, aynı zamanda değişkenlik, geri bildirim, uygun zorluk düzeyi ve motivasyonel faktörlerin bütüncül biçimde gözetilmesine dayanmaktadır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

1. Uygulamanın Yapısı: Yoğunluk, Dağılım ve Bağlamsal Girişim

Massed vs. Distributed Practice

Uygulamanın organizasyonu, öğrenmenin kalıcılığını ve transferini doğrudan etkiler. Massed practice (toplu uygulama), aralıksız tekrarlarla becerinin kısa vadede hızla kazanılmasını sağlar; ancak yorgunluk nedeniyle kalıcılık sınırlı kalabilir. Buna karşın distributed practice (dağıtılmış uygulama), denemelerin aralıklarla yapıldığı ve dinlenme fırsatlarının verildiği bir yapıya sahiptir. Araştırmalar, dağıtılmış uygulamanın uzun vadeli öğrenme üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Lee & Genovese, 1988; Kantak & Winstein, 2012). Spor antrenmanlarında bu yaklaşım, özellikle teknik becerilerin kalıcı öğreniminde tercih edilmektedir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bağlamsal Girişim Etkisi

Shea ve Morgan'ın (1979) çalışmasıyla tanımlanan bağlamsal girişim (contextual interference) etkisi, uygulama sırasındaki görev değişkenliğinin öğrenme üzerindeki rolünü açıklar. Blok uygulamalarda öğrenciler kısa vadede yüksek performans gösterse de, rastgele uygulamalar uzun vadeli kalıcılık ve transfer açısından daha etkilidir. Bu durum “arzulanabilir güçlükler” (desirable difficulties) olarak açıklanmaktadır (Magill & Hall, 1990). Spor bilimlerinde, örneğin farklı hızlarda top sürme antrenmanlarının rastgele yapılması, beceri transferini artırmaktadır. Rehabilitasyon süreçlerinde ise farklı günlük yaşam görevlerinin rastgele uygulanması, hastaların bağımsızlık düzeylerini güçlendirmektedir (Schmidt ve Lee, 2019). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

2. Geribildirim

Knowledge of Results (KR) ve Knowledge of Performance (KP)

Motor öğrenmede geribildirim türü önemli bir unsurdur. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

KR (Sonuç bilgisi): Performansın sonucuna dair bilgi (ör. “Hedefi 3 cm iskaladın”). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

KP (Performans bilgisi): Hareketin biçimiyle ilgili bilgi (ör. “Dizinizi daha fazla bükmelisiniz”). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Sporcularda KP, teknik düzeltmeler için kritik iken, klinik popülasyonda KR özellikle motivasyonu artırıcı bir rol üstlenir (Salmoni vd., 1984; Oppici vd., 2024). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Geribildirim Sıklığı

Araştırmalar, sürekli verilen geribildirimün öğreniciyi bağımlı kıldığını; azaltılmış ve özetlenmiş geribildirimün ise daha kalıcı öğrenmeye yol açtığını ortaya koymaktadır (Winstein ve Schmidt, 1990). Hem spor hem de rehabilitasyon ortamlarında “azalan sıklıkta geribildirim” prensibi, uzun vadeli performans artırılmaktadır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

3. Dikkat Odağı: İçsel ve Dışsal

Wulf ve arkadaşlarının (1998) çalışmaları, dikkat odağının öğrenme kalitesi üzerinde kritik etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

İçsel odak (hareketin vücut parçalarına yönlendirilmesi) öğrenmeyi sınırlayabilir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Dışsal odak (hareketin çevresel sonucuna yönlendirilmesi) daha etkili öğrenme sağlar. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Örneğin bir golf sporcusuna “kola odaklan” demek yerine “topu hedefe yönlendir” demek, öğrenme performansını artırır. Benzer şekilde rehabilitasyon sürecinde, “ayağını kaldır” yerine “tahtanın üzerine bas” gibi dışsal odaklı yönergeler, motor öğrenme başarısını yükseltmektedir (Wulf, 2013). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

4. Hata ve Varyasyonun Rolü

Modern motor öğrenme yaklaşımları, hataların öğrenme için kritik bir bilgi kaynağı olduğunu savunur. Diferansiyel öğrenme yaklaşımı, sürekli varyasyon ve hata deneyimlerinin optimal çözüm bulmayı kolaylaştırdığını öne

sürmektedir (Schöllhorn, 2016). Spor ortamında farklı saha koşullarında yapılan antrenmanlar, sporcunun çevresel değişimlere daha kolay adapte olmasını sağlar. Klinik ortamda ise denge kayıplarıyla baş etmeyi öğrenmek, hastaların günlük yaşamda güvenliklerini artırır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

5. Gözlemsel Öğrenme ve Mental Pratik

Gözlemsel Öğrenme

Model izleme, öğrencinin performansını geliştirmede etkilidir. Bandura'nın (1977) sosyal öğrenme teorisine dayanan bu yaklaşım hem spor hem de sağlık alanında uygulanmaktadır. Sporcularda elit performans örneklerinin izlenmesi, klinik popülasyonda ise terapistin hareketi göstermesi öğrenme sürecini hızlandırmaktadır (Ste-Marie vd., 2012). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Mental Pratik

Fiziksel uygulamanın sınırlı olduğu durumlarda zihinsel tekrar (motor imgeleme) öğrenmeyi desteklemektedir. Nörogörüntüleme çalışmaları, motor imgelemenin beyin motor bölgelerinde fiziksel uygulamaya benzer aktivasyonlar oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Decety ve Grèzes, 2006). Bu nedenle hem sporcularda hem de rehabilitasyon hastalarında etkili bir tamamlayıcı yöntemdir. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bilişsel ve Nörobilimsel Boyutlar

Motor öğrenme yalnızca kas-iskelet sistemi düzeyinde ortaya çıkan bir adaptasyon süreci değildir; aynı zamanda beyin yapısal ve işlevsel değişiklikleriyle ilişkili olan karmaşık bir bilişsel-nörolojik yeniden yapılanma sürecidir. Günümüzde hareket bilimi ile bilişsel sinirbilim arasındaki kesişim noktaları, motor becerilerin edinimi ve pekiştirilmesinde **nöroplastisite, yürütücü işlevler, dikkat, hafıza ve uyku** gibi süreçlerin kritik rolünü ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

1. Nöroplastisite ve Motor Öğrenme

Nöroplastisite, beyin deneyime bağlı olarak yapısal ve işlevsel değişiklikler gösterebilme kapasitesidir (Kleim ve Jones, 2008). Motor öğrenme sırasında sinaptik bağlantıların güçlenmesi, yeni sinaptik dallanmaların oluşması ve kortikal temsil alanlarının yeniden düzenlenmesi gerçekleşir. Özellikle **primer motor korteks (M1)**, serebellum ve bazal gangliyonlar; hareketin planlanması, yürütülmesi ve pekiştirilmesinde aktif rol oynar (Dayan ve Cohen, 2011; Koester, 2023). Aerobik egzersizler, hipokampus hacminde

artış sağlayarak hem hafızayı hem de öğrenme hızını olumlu yönde etkilemektedir (Erickson vd., 2011). Yeni bulgular, motor beceri öğreniminde beyin aktivasyonunun “ters-U modeli” (inverted-U) ile işlediğini ortaya koymaktadır. Buna göre, çok kolay ya da çok zor görevlerde beyin aktivasyonu düşük kalmakta; en yüksek öğrenme ise orta zorluk seviyelerinde gerçekleşmektedir (Wang vd., 2025).

2. Yürütücü İşlevler ve Dikkat

Motor becerilerin ediniminde yürütücü işlevler (çalışma belleği, bilişsel esneklik, dikkat kontrolü) kritik rol oynar. Özellikle çocukluk döneminde yürütücü işlevlerin gelişimi, motor öğrenme kapasitesiyle güçlü bir etkileşim içindedir (Diamond, 2013; Koester, 2023). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Karmaşık oyun ortamlarında dikkat kontrolü sporcunun başarı şansını artırır. Dikkat süreçlerini güçlendiren egzersizler, özellikle dikkat eksikliği veya bilişsel zayıflıkları olan bireylerde öğrenmeyi kolaylaştırır (Kurt ve Suveren, 2025).

3. Hafıza ve Konsolidasyon

Motor öğrenme, uygulama sırasında değil, uygulama sonrasında da devam eden bir süreçtir. **Konsolidasyon (pekiştirme)**, öğrenilen bilgilerin kalıcı hale getirilmesini ifade eder. Uyku sırasında özellikle **yavaş dalga uykusu (SWS) ve REM evresi**, motor becerilerin konsolidasyonunda kritik rol oynar (Walker ve Stickgold, 2006). Araştırmalar, tek bir motor görev uygulamasından sonra bile uyku sürecini takip eden ölçümlerde performansın anlamlı derecede arttığını göstermiştir (Diekelmann ve Born, 2010). Uykusuzluk ise yeni öğrenilen becerilerin kalıcılığını zayıflatmakta ve transfer kapasitesini sınırlamaktadır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

4. Beyin Dalgaları ve Nörofizyolojik Göstergeler

Motor öğrenmenin altında yatan nörofizyolojik süreçlerin anlaşılması için beyin dalgaları üzerine yapılan çalışmalar önem taşır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Beta dalgaları (PMBR – Post-Movement Beta Rebound): Motor görevler sonrası gözlenen bu aktivite, öğrenme sürecinin farklı mekanizmalarını yansıtır.

Adaptasyon temelli öğrenmede PMBR artışı,

Ödül temelli öğrenmede ise PMBR düşüşü görülmektedir (Haar vd., 2020). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bu bulgu, bireylerin motor beceri öğreniminde farklı sinirsel stratejiler kullandığını ortaya koymaktadır.

5. Beyin-Beden Etkileşimi

Motor öğrenme ile bilişsel süreçler arasındaki ilişki çift yönlüdür.

Karmaşık motor aktiviteler (ör. dans, koordinasyon oyunları), prefrontal korteks işlevlerini destekler ve problem çözme, öz-düzenleme gibi bilişsel becerileri güçlendirir (Best, 2010). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Öte yandan bilişsel işlevlerin gelişimi, motor beceri öğrenimini hızlandırır. Bu nedenle, özellikle okul öncesi dönemde yürütülen hareket eğitimleri, çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemektedir (Haapala vd., 2019; van der Veer vd., 2022). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bu tür bilişsel işlevlerin antrenman programlarına entegre edilmesi (ör. çift görevli egzersizler, bilişsel-motor oyunlar), sporcuların hem zihinsel hem fiziksel performansını artırmaktadır. Aynı zamanda rehabilitasyon programlarında motor öğrenmenin bilişsel bileşenleri (ör. dikkat ve hafıza çalışmaları) eklenerek, özellikle inme, Parkinson ve Alzheimer gibi hastalıklarda daha hızlı iyileşme sağlanabilmektedir.

Erken Çocuklukta Motor Öğrenme

Motor becerilerin gelişimi, yaşam boyu devam eden dinamik bir süreçtir. Ancak erken çocukluk dönemi (özellikle 2–6 yaş aralığı) bu sürecin en kritik evrelerinden biridir. Bu dönemde sinir sistemi olgunlaşması, kas-iskelet gelişimi ve çevresel deneyimler arasındaki etkileşim, çocukların temel motor becerilerinin kazanımını hızlandırmaktadır (Gallahue, Ozmun, ve Goodway, 2014).

1. Temel Motor Beceriler ve Kritik Dönem

Temel motor beceriler; yer değiştirme becerileri (koşma, zıplama), denge becerileri (tek ayak üzerinde durma, merdiven inme-çıkma) ve nesne kontrol becerileri (top atma, yakalama) olmak üzere üç ana grupta toplanır (Clark ve Metcalfe, 2002).

2–6 yaş dönemi, bu becerilerin kazanımı için “kritik dönem” olarak tanımlanır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Araştırmalar, özellikle 3–5 yaş aralığında motor becerilerin ivmelenme gösterdiğini ve bu dönemde edinilen becerilerin sonraki yıllarda fiziksel aktiviteye katılımı güçlü biçimde etkilediğini ortaya koymaktadır (Logan vd., 2018b; Zeng vd., 2019).

2. Motor Öğrenme ve Yürütücü İşlevler

Erken çocuklukta motor beceriler yalnızca bedensel kapasiteyi değil, aynı zamanda bilişsel işlevleri de destekler. Yapılandırılmış motor beceri programlarının çocukların yürütücü işlevleri (çalışma belleği, dikkat, bilişsel esneklik) üzerinde olumlu etkiler yarattığı rapor edilmiştir (Haapala vd., 2019; van der Veer vd., 2022). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Örneğin denge ve koordinasyon oyunları, çocuklarda dikkat süresini uzatmakta;

Nesne kontrol becerilerini geliştiren oyunlar, problem çözme ve planlama yetilerini artırmaktadır. Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bu nedenle erken çocukluk dönemi hem motor hem de bilişsel gelişim açısından yüksek potansiyele sahip bir evredir.

3. Okul Öncesi Eğitim Programları

Türkiye’de ve dünyada yürütölen araştırmalar, okul öncesi dönemde uygulanan motor beceri programlarının çocukların çok yönlü gelişimini desteklediğini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de yapılan çalışmalarda, 5–16 haftalık hareket programlarının denge, yer değiştirme ve nesne kontrolü becerilerinde anlamlı gelişim sağladığı rapor edilmiştir (Ballı ve Altunsöz, 2022; Aslan ve Yamak, 2021). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Uluslararası bulgular da benzer yöndedir: Barnett ve arkadaşları (2009), yapılandırılmış motor eğitimlerinin çocukların uzun vadeli fiziksel aktiviteye katılımını artırdığını; Ali ve arkadaşları (2019) ise 12–24 aylık çocuklarda bile hareket eğitimlerinin motor ve güvenlik becerilerinde gelişme sağladığını göstermiştir.

4. Çevresel Faktörler ve Tehditler

Modern yaşam koşulları, çocukların motor gelişiminde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Artan ekran süresi ve hareketsiz yaşam tarzı, çocuklarda motor beceri gelişimini sınırlayan temel faktörlerdir (Goodway, Ozmun, ve Gallahue, 2019). Yanlış beslenme alışkanlıkları ve düşük fiziksel aktivite düzeyleri, kas-iskelet sağlığını olumsuz etkilemekte ve obezite riskini artırmaktadır (Kurt ve Suveren, 2025). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almaktadır.

Bu durum, dikkat ve denge gibi hem motorik hem de bilişsel süreçlerde gerilemelere yol açabilmektedir.

Erken çocuklukta motor öğrenmenin desteklenmesi, ilerleyen yaşlarda daha karmaşık becerilerin kazanımı için güçlü bir altyapı oluşturur. Çocuklukta kazanılan temel beceriler, ergenlikte spor branşlarına uyum ve performans gelişimi için ön koşul niteliğindedir (Stodden vd., 2008). Bunlarla beraber hareket temelli eğitim programları, çocukların sınıf içi dikkatlerini artırmakta ve akademik başarılarını desteklemektedir (Hillman vd., 2008; Donnelly vd., 2016). Motor öğrenmenin erken dönemde desteklenmesi, yaşam boyu sağlık davranışlarının temelini oluşturur. Düzenli hareket deneyimleri, yalnızca fiziksel uygunluğu değil; aynı zamanda sosyal uyumu, özgüveni ve zihinsel sağlığı da güçlendirmektedir (Robinson ve Goodway, 2009).

Teknoloji Destekli Motor Öğrenme

Spor bilimlerinde teknoloji; sanallık (VR/AR/MR), giyilebilir sensör-ler (IMU, ivmeölçer-jiroskop), yapay zekâ (AI) destekli geribildirim ve oyunlaştırılmış hareket sistemlerini (exergaming) bir araya getirerek beceri edinimi, karar verme, hareket kalitesi ve rehabilitasyon süreçlerini dönüştürmektedir. Son yıllarda özellikle randomize kontrollü çalışmalar (RKÇ), sistematik derlemeler ve kapsamlı incelemeler bu araçların hem performans hem de öğrenmenin kalıcılığı/transferi üzerindeki etkilerini nicel olarak belirlemektedir (Richlan vd., 2023; Witte vd., 2025; Cariati vd., 2025).

1) Sanal Gerçeklik (VR): Beceri Edinimi, Karar Verme ve Transfer

Performans ve motor beceri kazanımı: Spor bağlamında VR ile yapılan müdahale çalışmalarını özetleyen güncel incelemeler; dengenin, reaksiyon süresinin, sıçrama ve sprint performansının ve bazı nörokognitif çıktılarının anlamlı biçimde iyileştiğini bildiriyor. Beş RKÇ'nin pozitif etkiler rapor ettiği 2025 tarihli sistematik derleme, VR antrenmanının özellikle denge/kararlılık ve reaksiyon gibi bileşenlerde fayda sağladığını vurguluyor (Cariati vd., 2025). Ayrıca 2023 tarihli kapsamlı anlatı derleme, VR temelli müdahalelerin spor bağlamında motor ve psikolojik becerileri geliştirdiğini; transfer verilerinin ise görev-özel tasarımıyla güçlendiğini bildiriyor (Richlan vd., 2023).

Görsel algı ve karar verme: VR, gerçek zamanlı görsel ipuçlarını manipüle ederek sporcunun perseptüel-bilişsel karar verme süreçlerini eğitebiliyor; güncel derlemeler, özellikle maç içi kararlar ve oyun okuma üzerine VR'nin artan kanıt desteğine işaret ediyor (Witte vd., 2025; Connolly vd., 2025).

Rehabilitasyon ve spora dönüş: Sporcu rehabilitasyonunda (örn. ACL) VR ile yapılan meta-analitik kanıtlar, fonksiyonel göstergeler ve kuvvette iyileşmeyi destekliyor; yer reaksiyon kuvvetleri ve diz momentlerinde artışlar rapor edilmiştir (Almansour, 2024).

Tasarım ilkeleri: VR-spor aktarımının güçlü olması için antrenmanların görev-öзgöl, algısal sadakati yüksek ve motor yanıtı gerektiren biçimde kurgulanması öneriliyor; ayrıca hareket yakalama (mocap) ile VR'nin entegrasyonu, teknik hataların hassas tespitini kolaylaştırıyor (Li vd., 2025b).

Exergaming (Oyunlaştırılmış Egzersiz): Bilişsel-Motor Entegrasyon ve Sporcu Generlerde Kullanım

ocuk ve genç sporcularda etkiler: Exergame müdahaleleri yürütücü işlev ve motor performans üzerinde olumlu etkiler gösteriyor; ocuk ve er- gen grupları için yapılan 2024 çalışması ve güncel sistematik çalışmalar biliş- sel-motor entegrasyonu destekleyen kanıtlar sunuyor (Kou vd., 2024). Genç takım sporcularında ExerCube antrenmanının motivasyon/akış ve biliş- sel-motor çıktılara etkisini bildiren bulgular da mevcut (Martin-Niedecken vd., 2023). Yakın dönem meta-analiz ve meta-meta-analizler, exergaming'in sağlık/sürdürüm ve motor çıktılarını geniş örneklemlerde desteklemeye başladığı bildiriliyor (Li vd., 2025a; Manser vd., 2025). Bu çerçevede, alan yazın motor beceri ve öğrenme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften ele almak- tadır.

Sonuç

Motor beceri ve öğrenme süreçleri, bireylerin yaşam boyu fiziksel, bi- lişsel ve sosyal gelişimlerini şekillendiren temel bir alandır. Hareket bilimi perspektifinden bakıldığında, bu süreçler yalnızca spor performansının geli- şimi için değil, aynı zamanda sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazanılması ve korunması açısından da kritik bir rol üstlenmektedir. Erken ocuklukta ka- zanılan temel motor beceriler, sonraki yaşlarda daha karmaşık becerilerin in- şası için güçlü bir zemin oluştururken; ergenlik ve yetişkinlik döneminde bu becerilerin çeşitlenmesi, bireyin yaşam boyu aktif kalabilmesine katkı sağlar.

Günümüzde motor beceri ve öğrenme süreçlerine ilişkin anlayış, klasik yaklaşımların ötesine geçerek çok boyutlu bir çerçeveye oturmuştur. Nöro- bilimsel araştırmalar, motor öğrenmenin beyindeki plastisite süreçleriyle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymakta; aerobik egzersizler ve motor tekrarların sadece kas-iskelet sistemini değil, dikkat, hafıza ve yürütücü iş- levler gibi bilişsel süreçleri de desteklediğini göstermektedir. Bu bulgu, motor beceri öğretiminin aynı zamanda zihinsel gelişim için bir araç olarak değer- lendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Güncel yöntemler incelendiğinde, farklı uygulama ilkeleri ve pedagojik stratejilerin ön plana çıktığı görülmektedir. Dağıtılmış uygulama, bağlamsal girişim, geri bildirim türlerinin doğru seçimi ve dikkat odağının dışsallaştırılması, kalıcı öğrenme ve performans transferi açısından ne çıkan uygulama ilkeleridir. Ayrıca hata ve varyasyonun öğrenme sürecinde bir engel değil, gelişimi kolaylaştırıcı bir unsur olarak görülmesi, modern yaklaşımların te- melini oluşturmaktadır.

Teknolojinin hızla gelişmesi, motor beceri öğrenme süreçlerine de yeni boyutlar katmıştır. Sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik, giyilebilir sensörler ve oyunlaştırılmış hareket sistemleri hem performans geliştirme hem de re-

habilitasyon alanlarında güçlü araçlar olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem- ler, özellikle bireyselleştirilmiş geri bildirim sağlama, karar verme becerile- rini geliştirme ve öğrenmenin transferini kolaylaştırma noktasında önemli avantajlar sunmaktadır.

Sonuç olarak, motor beceri ve öğrenme süreçlerinin önemi günümüzde daha da artmış; disiplinler arası yaklaşımlar, nörobilimsel bulgular ve tekno- lojik yeniliklerle birlikte hareket bilimleri alanında kapsamlı ve yenilikçi bir çerçeveye kavuşmuştur. Bu nedenle hem sporcular hem öğrenciler hem de özel gruplar için tasarlanacak eğitim ve antrenman programlarında, güncel yöntemlerin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akınoğlu, B., D      , H., Mohammadi, K., Yılmaz, A. E., & Temur, C. S. (2022). Sağlıklı gen  lerde el, g  z ve ayak dominantlığı ile motor   ğrenme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi*, 4(2), 47–56.
- Aktuğ, Z., İri, R., &   elenk,   . (2019).   ocuklarda motor beceri ile futbola   zg   teknik beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 13–23.
- Akyol, B.,   alışgan, E.,   nal, N. N., & S  ğ  t, K. (2020). Kaynaştırma   ğrencilerinde egzersiz motor beceriler   zerine etkisinin incelenmesi. *ROL Spor Bilimleri Dergisi*.
- Ali, A., Pigou, D., Clarke, L., & McLachlan, C. (2019). The effect of physical activity classes on motor skill in 12–24-month-old children. *Advances in Physical Education*, 9(4), 288–302.
- Almansour, A. M. (2024). The Effectiveness of Virtual Reality in Rehabilitation of Athletes: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Pioneering Medical Sciences*, 13(4), 147-154.
- Arslan, E., & İnce, G. (2015). 12 haftalık egzersiz programının atipik otizml     ocukların kaba motor beceri d  zeylerine etkisi. *Uluslararası Spor Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*, 1(1), 51-62.
- Aslan, T., & Yamak, B. (2021). Okul   ncesi d  nemdeki   ocuklarda hareket eğitiminin motor beceri gelişimine etkisinin incelenmesi. *Journal of ROL Sport Sciences*, 2(1), 1–11.
- Ballı, O. M., & Altuns  z, İ. H. (2022). T  rkiye’de okul   ncesi d  nemdeki motor beceri uygulamaları. *Spor Bilimleri Dergisi*, 33(1), 1–19.
- Barnett, L. M., Stodden, D., Cohen, K. E., Smith, J. J., Lubans, D. R., Lenoir, M., ... & Morgan, P. J. (2016). Fundamental movement skills: An important focus. *Journal of Teaching in Physical Education*, 35(3), 219–225.
- Barnett, L. M., van Beurden, E., Morgan, P. J., Brooks, L. O., & Beard, J. R. (2009). Childhood motor skill proficiency as a predictor of adolescent physical activity. *Journal of Adolescent Health*, 44(3), 252–259.
- Best, J. R. (2010). Effects of physical activity on children’s executive function: Contributions of experimental research on aerobic exercise. *Developmental Review*, 30(4), 331–351.
- Bozkurt, S. (2010). Sportif performans psikolojik bakış. *CB   Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 28-37.
- Canlı, U. (2022). Egzersiz ve beyin:   ocuklar ve ad  lesanlarda aerobik tabanlı egzersiz protokolleri ve kognitif fonksiyonlar: geleneksel derleme. *T  rkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 14(3).
- Cariati, I., Bonanni, R., Cifelli, P., D’Arcangelo, G., Padua, E., Annino, G., & Tancre-

- di, V. (2025). Virtual reality and sports performance: a systematic review of randomized controlled trials exploring balance. *Frontiers in Sports and Active Living*, 7, 1497161.
- Case-Smith, J. (2015). *Occupational therapy for children and adolescents* (7th ed.). St. Louis, MO: Elsevier.
- Clark, J. E., & Metcalfe, J. S. (2002). The mountain of motor development: A metaphor. In J. E. Clark & J. H. Humphrey (Eds.), *Motor development: Research and reviews* (pp. 163–190). NASPE.
- Connolly, J., Alder, D., Frame, M., & Wilson, A. D. (2025). Training decision making in sports using virtual reality: a scoping review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2025.2484727>
- Côté, J., & Hancock, D. J. (2016). Evidence-based policies for youth sport programmes. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 8(1), 51–65.
- Çoban Kapuoğlu, E. Ç. (2023). Eğitim ve Öğrenmenin Fizyolojik Temeli: Nöroplastisite. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 447–464.
- Davids, K., Button, C., & Bennett, S. (2013). *Dynamics of skill acquisition: A constraints-led approach*. Human Kinetics.
- Dayan, E., & Cohen, L. G. (2011). Neuroplasticity subserving motor skill learning. *Neuron*, 72(3), 443–454.
- Demirci, N., & Demirci, P. T. (2016). Özel öğrenme güçlüğü olan çocukların kaba ve ince motor becerilerinin değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 47–57.
- Diamond, A. (2013). Executive functions. *Annual Review of Psychology*, 64(1), 135–168.
- Diekelmann, S., & Born, J. (2010). The memory function of sleep. *Nature Reviews Neuroscience*, 11(2), 114–126.
- Erdil, G. (2016). Farklılıkla öğrenme motor becerilerin öğrenimine farklı bir bakış. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 39–48.
- Erickson, K. I., Voss, M. W., Prakash, R. S., Basak, C., Szabo, A., Chaddock, L., ... & Kramer, A. F. (2011). Exercise training increases size of hippocampus and improves memory. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(7), 3017–3022.
- Ertem, G., & Önder, E. (2023). Comparison of fine motor skill levels of children living in houses of love and children living with their families. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 8(22), 1334–1346.
- Eskici, G. Y., & Özsevegç, T. (2019). Yaşam becerileri ile ilgili çalışmaların tematik içerik analizi: bir meta-sentez çalışması. *International e-Journal of Educational Studies*, 3(5), 1–15.
- Fitts, P. M., & Posner, M. I. (1967). *Human performance*. Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Gallahue, D. L., Ozmun, J. C., & Goodway, J. (2019). *Understanding motor develop-*

- ment: *Infants, children, adolescents, adults* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Gallahue, D. L., Ozmun, J. C., & Goodway, J. D. (2014). *Understanding motor development: Infants, children, adolescents, adults* (7th ed.). McGraw-Hill.
- Gentile, A. M. (2000). Skill acquisition: Action, movement, and neuromotor processes. In J. H. Carr & R. B. Shepherd (Eds.), *Movement Science: Foundations for Physical Therapy in Rehabilitation* (pp. 111–187). Aspen.
- Goodway, J. D., Ozmun, J. C., & Gallahue, D. L. (2019). *Understanding motor development: Infants, children, adolescents, adults* (8th ed.). Jones & Bartlett Learning.
- Guadagnoli, M. A., & Lee, T. D. (2004). Challenge point: A framework for conceptualizing the effects of various practice conditions in motor learning. *Journal of Motor Behavior*, 36(2), 212–224.
- Günüç, S., Odabaşı, H. F., & Kuzu, A. (2012). Yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen faktörler. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11(2).
- Haapala, E. A., Sääkslahti, A., & Häkkinen, A. (2019). Motor learning interventions and executive functions in preschool children. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 29(9), 1442–1453.
- Haar, S., Faisal, A. A., & Hardwick, R. M. (2020). Movement-related beta oscillations reflect multiple aspects of motor learning in a real-world task. *Frontiers in Human Neuroscience*, 14, 354.
- Hillman, C. H., Erickson, K. I., & Kramer, A. F. (2008). Be smart, exercise your heart: Exercise effects on brain and cognition. *Nature Reviews Neuroscience*, 9(1), 58–65.
- Issurin, V. (2021). Evidence-based prerequisites and precursors of training transfer: Implications for athletic training theory and practice. *Sports Medicine*, 51(9), 1881–1899.
- İbiş, S., Aka, H., Kurt, S., & Aktuğ, Z. B. (2021). Çocuklarda fiziksel aktivite seviyesi motor beceri ve dikkat düzeylerinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 210-220.
- Kale, M., Kaçoğlu, C., & Gürol, B. (2014). Elektromyostimülasyon antrenmanlarının nöral adaptasyon ve sportif performans üzerine etkileri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(3), 142-158.
- Kanbir, Ö., Akkoç, Ö., & Bozkurt, S. (2024). Beden eğitimi ve sporda geri bildirimin önemi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 8(2), 81-95. <https://doi.org/10.30769/usbd.1548652>
- Kanbir, Ö., Akkoç, Ö., Kırancı, S., & Erkut, A. O. (2021). Erken çocukluk ve çocukluk dönemini değerlendiren motor gelişim ölçeklerinin incelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 6(2), 180-205.
- Kantak, S. S., & Winstein, C. J. (2012). Learning–performance distinction: Insights from motor learning in rehabilitation. *Neurorehabilitation and Neural Repair*, 26(5), 373–384.

- Kleim, J. A., & Jones, T. A. (2008). Principles of experience-dependent neural plasticity: Implications for rehabilitation after brain damage. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 51(1), S225–S239.
- Koester, D. (2023). The (cognitive) future of motor control and learning. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5, 1181808.
- Kou, R., Zhang, Z., Zhu, F., Tang, Y., & Li, Z. (2024). Effects of Exergaming on executive function and motor ability in children: A systematic review and meta-analysis. *PloS one*, 19(9), e0309462. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0309462>
- Kurt, K. A., & Suveren, C. (2025). Hareket eğitimi ve fiziksel aktivitenin çocuklarda dikkat ve denge üzerindeki etkileri: Geleneksel derleme. *Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi*, 7(1), 28–41.
- Kurtuluş, K., & Kaymaz, K. (2007). Davranış Boyutuyla Performans Geribildirim Olgusu ve Süreci. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62(04), 141-178.
- Akgün, S. (2023). *Hareket Eğitimi ve İmgelemenin Motor Gelişime Etkisi*. Akademisyen Kitabevi.
- Kuru, O., & Köksalan, B. (2016). 9 Yaş çocuklarının psiko-motor gelişimlerinde oyunun etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 1(2), 37-47.
- Lee, T. D., & Genovese, E. D. (1988). Distribution of practice in motor skill acquisition: Learning and performance effects reconsidered. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 59(4), 277–287.
- Lee, T. D., Swinnen, S. P., & Serrien, D. J. (2014). Cognitive effort and motor learning. *Quest*, 66(1), 32–41.
- Li, S. J., Ma, H. M., Zhu, L. Q., Yu, H. Y., Wang, A. Q., Tang, X. Y., ... & Piao, M. H. (2025a). Exergame-Based Behavior Change Interventions for Promoting Physical Activity: Systematic Review and Meta-Analysis of Randomized Controlled Studies. *Journal of Medical Internet Research*, 27, e62906.
- Li, X., Fan, D., Feng, J., Lei, Y., Cheng, C., & Li, X. (2025b). Systematic review of motion capture in virtual reality: Enhancing the precision of sports training. *Journal of Ambient Intelligence and Smart Environments*, 17(1), 5-27.
- Logan, S. W., Robinson, L. E., Wilson, A. E., & Lucas, W. A. (2018a). Getting the fundamentals of movement: A meta-analysis of the effectiveness of motor skill interventions in children. *Child: Care, Health and Development*, 44(3), 311–326.
- Logan, S. W., Webster, E. K., Getchell, N., Pfeiffer, K. A., & Robinson, L. E. (2018b). Relationship between fundamental motor skill competence and physical activity during childhood and adolescence: A systematic review. *Kinesiology Review*, 7(1), 12–21.
- Magill, R. A., & Anderson, D. (2017). *Motor learning and control: Concepts and applications* (11th ed.). McGraw-Hill.
- Manser, P., de Bruin, E. D., Temprado, J. J., Bherer, L., & Herold, F. (2025). Beyond “just” fun: The role of exergames in advancing health promotion and disease prevention. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 106260.

- Martin-Niedecken, A. L., Bucher, V., Adcock, M., de Bruin, E. D., & Schättin, A. (2023). Impact of an exergame intervention on cognitive-motor functions and training experience in young team sports athletes: A non-randomized controlled trial. *Frontiers in sports and active living*, 5, 1170783.
- Maslovat, D., & Franks, I. M. (2021). Motor learning and the development of expertise. *Frontiers in Psychology*, 12, 682635.
- Mellow, M.L., Goldsworthy, M.R., Coussens, S., & Smith, A. (2019). Acute aerobic exercise and neuroplasticity of the motor cortex: A systematic review. *Journal of science and medicine in sport*.
- Memmert, D., Hüttermann, S., & Löffing, F. (2019). The role of deliberate practice in the acquisition of perceptual–cognitive expertise in sport. *Frontiers in Psychology*, 10, 2226.
- Newell, K.M., Liu, Y.T., & Mayer-Kress, G. (2001). Time scales in motor learning and development. *Psychological review*, 108 1, 57-82 .
- Oppici, L., Runswick, O. R., & Williams, A. M. (2024). When is knowledge of performance superior to knowledge of results in motor learning? *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 22(2), 221–237.
- Özocak, O., Başçıl, S. G., & Gölgeci, A. (2019). Egzersiz ve nöroplastisite. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 31-38.
- Richlan, F., Weiß, M., Kastner, P., & Braid, J. (2023). Virtual training, real effects: a narrative review on sports performance enhancement through interventions in virtual reality. *Frontiers in psychology*, 14, 1240790. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1240790>
- Robinson, L. E., & Goodway, J. D. (2009). Instructional climates in preschool children who are at-risk. Part I: Object control skill development. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 80(3), 533–542.
- Rudd, J. R., Barnett, L. M., Butson, M. L., Farrow, D., Berry, J., Borkoles, E., ... & Polman, R. (2021). Playful practice: The impact of a mastery motivational climate on motor skill learning. *PLOS ONE*, 16(3), e0249116.
- Salmoni, A. W., Schmidt, R. A., & Walter, C. B. (1984). Knowledge of results and motor learning: A review and critical reappraisal. *Psychological Bulletin*, 95(3), 355–386.
- Schmidt, R. A. (1975). A schema theory of discrete motor skill learning. *Psychological Review*, 82(4), 225–260.
- Schmidt, R. A., & Lee, T. D. (2019). *Motor learning and performance* (6th ed.). Human Kinetics.
- Schmidt, R. A., & Wrisberg, C. A. (2008). *Motor learning and performance: A situation-based learning approach* (4th ed.). Human Kinetics.
- Schmidt, R. A., Lee, T. D., Winstein, C. J., Wulf, G., & Zelaznik, H. N. (2019). *Motor control and learning: A behavioral emphasis* (6th ed.). Human Kinetics.

- Schöllhorn, W. I. (2016). Differential learning of complex movements: New horizons. *European Journal of Sport Science*, 16(3), 297–304.
- Seefeldt, V. (1980). Developmental motor patterns: Implications for elementary school physical education. In C. Nadeau, W. Holliwell, K. Newell, & G. Roberts (Eds.), *Psychology of motor behavior and sport* (pp. 314–323). Human Kinetics.
- Serin, E., & Okludil, K. (2020). Nörogelişimsel hareket eğitimi ve spor. *Dünya Sağlık ve Tabiat Bilimleri Dergisi*, 3(1), 45-58.
- Shea, J. B., & Morgan, R. L. (1979). Contextual interference effects on the acquisition, retention, and transfer of a motor skill. *Journal of Experimental Psychology: Human Learning and Memory*, 5(2), 179–187.
- Shmuelof, L., & Krakauer, J.W. (2011). Are We Ready for a Natural History of Motor Learning? *Neuron*, 72, 469-476.
- Singh, A.M., Neva, J.L., & Staines, W.R. (2016). Aerobic exercise enhances neural correlates of motor skill learning. *Behavioural Brain Research*, 301, 19-26.
- Stodden, D. F., Goodway, J. D., Langendorfer, S. J., Roberton, M. A., Rudisill, M. E., Garcia, C., & Garcia, L. E. (2008). A developmental perspective on the role of motor skill competence in physical activity: An emergent relationship. *Quest*, 60(2), 290–306.
- Su, D., & Taşkıran, A. (2022). Otizmlı çocuklarda motor beceri ve değerlendirilmesi. *Asya Studies*, 6(20), 315-324.
- Travassos, B., Araújo, D., Duarte, R., & McGarry, T. (2020). Spatiotemporal coordination in sport: The role of dynamic patterns and their influence on performance. *Frontiers in Psychology*, 11, 1194.
- Ulutaş, A., Demir, E., & Yayan, E. H. (2017). Motor gelişim eğitim programının 5-6 yaş çocukların kaba ve ince motor becerilerine etkisinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1523-1538.
- Walker, M. P., & Stickgold, R. (2006). Sleep, memory, and plasticity. *Annual Review of Psychology*, 57(1), 139–166.
- Wang, X., Chen, Y., & Lin, J. (2025). Effective motor skill learning induces inverted-U cortical activation during adaptation tasks. *Journal of Neurophysiology*, 133(2), 356–370.
- Williams, A. M., & Ford, P. R. (2013). Game intelligence: Anticipation and decision making. In A. M. Williams (Ed.), *Science and soccer: Developing elite performers* (pp. 105–121). Routledge.
- Winstein, C. J., & Schmidt, R. A. (1990). Reduced frequency of knowledge of results enhances motor skill learning. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 16(4), 677–691.
- Witte, K., Bürger, D., & Pastel, S. (2025). Sports training in virtual reality with a focus on visual perception: a systematic review. *Frontiers in Sports and Active Living*, 7, 1530948.

- Wulf, G. (2013). Attentional focus and motor learning: A review of 15 years. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 6(1), 77–104.
- Wulf, G., & Lewthwaite, R. (2016). Optimizing performance through intrinsic motivation and attention for learning: The OPTIMAL theory of motor learning. *Psychonomic Bulletin & Review*, 23(5), 1382–1414.
- Wulf, G., Höß, M., & Prinz, W. (1998). Instructions for motor learning: Differential effects of internal versus external focus of attention. *Journal of Motor Behavior*, 30(2), 169–179.
- Yenal, T., Çamlıyer, H., & Saracaloğlu, A. (1999). İlköğretim ikinci devre çocuklarında beden eğitimi ve spor etkinliklerinin motor beceri ve yetenekler üzerine etkisi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 15-16.
- Yıldırım, M. Ş., & Gündüz, A. G. (2022). Aerobik egzersiz motor öğrenme sürecini hızlandırabilir mi?. *Karya Journal of Health Science*, 3(3), 359-363.
- Yıldız, E., & Çetin, Z. (2018). Sporun psiko-motor gelişim ve sosyal gelişime etkisi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 5(2), 54-66.
- Yu, Q., Jiang, Y., & Huang, T. (2024). A review on dynamic systems theory and children's motor development. *Early Child Development and Care*, 194(7), 935–950.
- Zeng, N., Ayyub, M., Sun, H., Wen, X., Xiang, P., & Gao, Z. (2019). Effects of physical activity on motor skills and cognitive development in early childhood: A systematic review. *BioMed Research International*, 2019, 2760716.

BÖLÜM 5

SPOR VE PSİKOLOJİ

Neslihan BAL¹

¹ Üsküdar Üniversitesi, Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye,
e mail: psikologneslihanbal@gmail.com, ORCID ID: 009-0003-3473-1987

GİRİŞ

Psikoloji bilimi, bireylerin davranışları ve zihinsel süreçleri ile ilgilenmekte olan bir disiplindir. Bireylerin duygu, düşünce, öğrenme, algı, motivasyon gibi süreçlerini barındırmaktadır. Yalnızca bireylerin içsel süreçlerini değil, çevresel uyaranlara verdikleri tepkileri, sosyal etkileşimlerini ve davranışlarını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Psikolojinin tarihi ile ilgili çalışmalara bakıldığında psikolojinin başlangıcının Descartes'in ruh ve beden ikilemi üzerine geliştirmiş olduğu düşüncelere dayandırıldığı gözlemlenmiştir (Boring, 1950; Karakaş, 2003; Karakaş ve Bekçi, 2003; Karakaş, vd., 2003; Karakaş, vd., 2001; Özakpınar, 2013; Schultz ve Schultz, 2007). Descartes'in görüşüne göre birey ruh ve beden olmak üzere iki ayrı yapıdan oluşmaktadır ve bununla birlikte beden ruhu ruh da bedeni etkilemektedir (Descartes, 2014). Dolayısıyla psikoloji biliminin başlangıcından itibaren beden ve ruh beraber ele alınmaktadır ve birçok farklı bilim dalı ile bağlantılı olduğu bilinmektedir. Bağlantılı ve iç içe olduğu bilim dallarından biri de spor bilimidir. Sporun tarihçesi yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Spor ve beden sağlığı ile ilgili yapılmış çalışmalarda bireylerin kalp sağlığı, kas kuvveti ve esnekliği, dayanıklılığı üzerinde sporun pozitif etkileri ortaya konmuştur. Sporun insanların beden sağlığı üzerindeki etkilerinin yanı sıra psikolojik sağlıkları üzerindeki etkileri de görülmüştür. Günümüzde spor kavramı bireylerin hem fiziksel sağlığına hem de psikolojik sağlıklarına etkisinin ortaya konmasıyla farklı bir anlam kazanmıştır (akt.; Şahin vd., 2015). Psikolojik sağlık bireylerin bir iyi oluş halini temsil etmektedir. Bireylerin iç dünyasında kendisini mutlu hissetmesi ve olumlu olarak değerlendirmesi psikolojik sağlık için önemli olarak görülmektedir. Bireyin kendini iyi hissetmesi ve kendini olumlu bir biçimde değerlendirmesi öznel iyi oluş kavramı ile ifade edilmektedir. Öznel iyi oluş kavramının üç alt boyutu vardır. Bu boyutlardan birincisi olumlu duygulanımdır. Olumlu duygulanım; neşe güven, ilgi, heyecan, gurur gibi duyguları ifade etmektedir. İkinci boyut ise olumsuz duygulanımdır. Olumsuz duygulanım ise üzüntü, nefret, suçluluk, öfke ve kaygı gibi duyguları ifade etmektedir. Boyutlardan üçüncüsü ve sonuncusu ise yaşam doyumdur. Yaşam doyumu boyutu evlilik, arkadaşlık, eğlence ve aşkı ifade etmektedir (Diener vd., 1997). Öznel iyi oluş bu boyutlarıyla beraber ele alındığında kişi ne kadar ilgisini çeken aktivitelerde bulunup, hoş duygular hissedip ve aynı zamanda yaşamlarından memnun kaldıklarında yüksek düzeyde öznel iyi oluş yaşamaktadır. Bununla birlikte bir bireyin psikolojik açıdan sağlıklı olması için yalnızca öznel iyi oluş yeterli değildir. Öznel iyi oluşun yanında kişisel büyüme, yaşam amacı ve çevresel üstünlük gibi kavramlarında gerekebileceğini bireyin mutluluğunu inceleyen kuramlar belirtmişlerdir (akt.: Şahin vd., 2015). Özetle bakıldığında psikolojik sağlık için bireyin bir iyi olma hali içerisinde bulunması beklenmektedir. Öznel iyi oluş kavramı ve spor ile yapılmış çalışmalar incelendiğinde spor yapmanın bireylerin öznel

iyi oluş düzeyleri üzerinde pozitif anlamda etkilerinin olduğu görülmektedir. Literatürde egzersizle, sporla uğraşmanın bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini etkilediği bulgusuna sık rastlanmaktadır. En az yirmi-otuz dakika ve düzenli bir biçimde yapılan sporun, egzersizin bireylerin zihin sağlıklarını ve öznel iyi oluş düzeylerini arttırdığı görülmüştür. Bununla birlikte sporun bireyin benlik saygısına, stres düzeyine, depresyon ve  fhe düzeylerine olumlu etkile- ri olduğu gözlemlenmiştir (akt. Yetim, 2001). Dünya Sağlık  rg t  Raporu'na (2002) göre ise bireylerin spor aktivitelerine katılıyor olmasının psikolojik açıdan bireyleri pozitif yönde etkilediği ve depresyon, kaygı gibi bozuklukla- rı azaltmada yararlı olduğu ve psikolojik açıdan iyi olma halini desteklediği belirtilmiştir. Bu bağlamda spor ve psikolojinin ayrılmaz bir ikili olduğu görülmektedir. Bu bölümde sporun psikolojik bazı kavramlar ile olan ilişkisi ve psikolojik problemlere olan katkısı ayrı başlıklar altında ele alınacaktır.

Ruhsal Bozukluk Tedavilerinde Fiziksel Aktivitenin Rolü

Araştırmalara göre dört insandan biri yaşamı boyunca en az bir defa olmak üzere psikolojik rahatsızlıklarla karşı karşıya kalmaktadır. Psikolojik ve fiziksel hastalıklar birbirleri ile ilişkili olup, psikolojik rahatsızlık yaşayan bi- reylerin fiziksel rahatsızlıklarının tetiklenme olasılığının yüksek olduğu bi- linmektedir (Gültekin, 2010). Dünya Sağlık  rg t  akıl sağlığının, bedensel sağlık kadar önemli olduğunu "Akıl sağlığı olmadan sağlık olmaz" (WHO, 2005) sloganı ile belirtmiştir. Zihinsel sağlığı Dünya Sağlık  rg t  bireylerin yaşamlarını kontrol edebildiği, verimli bir biçimde çalışabildiği, aynı zaman- da topluma fayda sağlayabildiği iyi olma hali olarak tanımlamaktadır (Sargin, 2012).

Ruhsal bozuklukların bireyler üzerindeki etkisi uzun yıllardır bilinmek- tedir ve c z mlemek için çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalarda fi- ziksel aktivitenin, bazı ruhsal bozukluklar için potansiyel bir tedavi yöntemi olduğu bulgusuna varılmıştır. Örneğin depresyon ve anksiyete bozuklukla- rında fiziksel aktivitenin iyileştirici rolü literatürde sık görülmekte olan bir bulgudur. Sporun fiziksel sağlık üzerindeki faydalarının yanı sıra bireylerin psikolojik sağlıkları üzerinde de olumlu etkilerinin olduğu çeşitli araştırmalarda vurgulanmaktadır (şahinler, 2021). Yapılan araştırmalar ışığında fiziksel aktivite akut ve kronik dep- resyonda terapötik bir araç olarak kullanılabilmektedir (akt. Bay ve Yılmaz, 2020). Bununla birlikte fiziksel aktivitenin şizofrenik bozukluğun negatif ve pozitif semptomlarını azaltmakta olduğu aynı zamanda depresyon belirtile- rini azalttığı ve zihinsel sağlığı iyileştirdiği Rosenbaum ve diğerleri (2014) ta- rafından yapılan çalışma sonuçlarında dikkat çeken bulgular olmuştur. Aynı zamanda Sharma ve diğerlerinin (2006)  alışmasında ise fiziksel aktivite bi- reylerin bilişsel işlevini geliştirdiği, olumsuz olan duygu-durumu azalttığı, bireylerin zihinsel sağlıkları üzerinde olumlu yönde etki ettiği ve düşük ben- lik saygısı ve sosyal geri çekilmeler üzerinde pozitif etkilerinin olduğu g r l- müştür. Duygudurum Bozuklukları ve Kaygı bozukluklarının yanı sıra fizik- sel aktivitenin iyileştirici rolü Travma Sonrası Stres Bozukluğunda da g r l- müştür. Tedaviye eklenmesinin veya yalnızca fiziksel aktivite yapılmasının

TSSB semptomlarını azalttığı görülmüştür (akt. Özdemir, 2024). Dolayısıyla çeşitli spor dallarının, fiziksel aktivitenin bireylerin ruhsal problemlerine olan etkisi çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Gerek yardımcı bir tedavi yöntemi olarak gerek tedavi yöntemi olarak fiziksel aktivite psikoterapilerde sıklıkla kullanılmakta olup olumlu sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

Sporun Mutluluk Düzeyi ile İlişkisi

İnsanoğlu geçmişten bu yana mutluluğu arzulamaktadır. Bu kavram bolluk içinde yaşama arzusundan doğmuştur. Cemiyetler ve toplumlar ise insanların mutluluk arayışına dahil olmuşlar ve Mutluluk nedir? Sorusuna bir yanıt aramışlardır. Mutluluk kelimesi Türkçede bütün arzuların gerçekleşmesi manasında kullanılmakla birlikte mesut olma kavramı ile eş anlamlıdır (TDK, 1983). Oxford İngilizce Sözlüğüne bakıldığında ise kökü şans ve tesadüf anlamına gelmekte olan “happen” dir. Platon’un görüşüne göre mutluluk ruhsal ihtiyaçlar, fiziksel arzular ve akıl olmak üzere üç farklı birleşimden oluşmaktadır. Aristoteles ise mutlu olmayı erdem ve mükemmel karaktere ulaşma olarak tanımlamaktadır. Mutluluk kavramının tanımının oldukça geniş ve farklı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte mutluluk kavramının tanımı kişiye, duruma göre farklılıklar göstermektedir. Birini mutlu eden bir durum bir diğerini mutlu etmeyebilir. Vücudumuzda mutluluk ile bağlantılı bazı hormonlar mevcuttur. Bu hormonlardan ikisi “dopamin ve serotonin”- dir. Dopamin vücudumuzda nörotransmitter görevi görmekte olup sinir hücreleri arasındaki iletişimi sağlamaktadır. BDNF(Brain-Derived Neurotrophic Factor) adlı protein stresli durumlarımızı ve beynimizi korumaya destek olmaktadır. Spor esnasında kan basıncımızın artıyor olması, kalp ritmindeki artışlar beynimizde stresli bir durum içinde olduğumuzu tabir ederek bu protein salgılanmaktadır ve stres hormonlarının üretimi yavaşlamaktadır. “Spor neden mutlu eder?” sorusunun yanıtı dopamin miktarındaki artış diyebiliriz (Söyler vd., 2022).

Literatüre bakıldığında spor ve mutluluk ilişkisi ile ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Demir ve Duman (2019)’ın 238’i spor yapan, 282’si spor yapmayan toplam 520 kişi ile yapmış olduğu çalışmada spor yapan bireylerin spor yapmayan bireylere oranla daha mutlu ve benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna varılmıştır. Bununla birlikte Atılğan (2011)’ın 430 ortaöğretim öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada spor yapan öğrencilerin, spor yapmayan öğrencilere kıyasla fiziksel, mental ve mutluluk durumlarının daha iyi olduğu görülmüştür. Söyler vd. (2022)’nin 200 kadın birey ile yapmış olduğu çalışma ise diğer çalışmaların bulgularını destekler nitelikte olup istatistiksel olarak spor yapan kadınların mutlu oldukları bulgusuna varılmıştır. Yapılan araştırmalar, aktif spor yapan öğrencilerin mutluluk düzeylerinin spor yapmayanlara göre anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Ulukan, Ersoy & Şahinler, 2020). Bu ve bunun gibi birçok bulgular ışığında spor yapmakta olan bireylerin mutluluk düzeylerinin, mutlu olma olasılıklarının daha yüksek olabileceği söylenebilmektedir (Huang, 2012; Forrest, 2009).

Spor ve Benlik Saygısı

Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımına göre bireylerin bedenlen iyi oluşunun yanı sıra ruhen ve sosyal açıdan da bireylerin iyi oluşunu gözetmeleri gerektiği yönündedir. Olumlu ve iyi bir benlik saygısına sahip olmak hem ruhen hem de sosyal sağlık açısından önem teşkil eder. Benlik kavramı bireylerin kendilerine yönelik algı, duygu, tutum ve kim olduklarına dair kendileri ile ilgili fikirleri olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer deyişle kişinin kendini nasıl gördüğü ve kendine nasıl bir değer biçtiği, kişinin benliğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte ideal benlik ve gerçek benlik kavramları da önem arz etmektedir. Gerçek benlik bir kişinin nasıl olduğu, ideal benlik ise bir kişinin nasıl olmak istediği ile ilgilidir. İdeal benlik ve gerçek benliğin arasındaki tutarlılık bireyin kendini olumlu algılaması ve yüksek benlik saygısına sahip olmasını sağlamaktadır (akt. Tözün, 2010). Benlik saygısının çeşitli tanımları bulunmaktadır. Rosenberg (1965) kişinin kendisine yönelik olumsuz veya olumlu tutumu biçiminde tanımlamaktadır ve benlik saygısının iki boyutlu yapıya sahip olduğunu bu boyutların ise yüksek benlik saygısı ve düşük benlik saygısı olduğunu belirtmektedir. Bir birey yüksek benlik saygısına sahip olduğunda kendisini değerli ve saygıdeğer hissederken, düşük benlik saygısına sahip olduğunda kendini reddetme ve kendinden memnun olmama eğilimindedir. Coopersmith (1967) ise benlik saygısını kişinin kendini önemli, başarılı, yeterli, değerli bir biçimde algılaması olarak tanımlamaktadır. Kişinin benlik saygısı düzeyi yaşamındaki birçok alanı etkilemektedir örneğin kişinin dünya görüşünü, düşünce biçimini, kendini ifade etme biçimini, hayattaki seçimlerini, diğer bireylerin ona bakışını önemli ölçüde etkilemektedir (Sanford ve Donovan, 1984).

Yüksek benlik saygısına sahip olan bireyler, olumlu ilişkilere sahip olma, zorluklarla baş edebilme gücüne sahip, girişken, mutlu, kendilerini olumlu algılama ve diğer bireyler üzerinde olumlu izlenime sahip olma gibi özelliklerle yansıtılmaktadırlar. Düşük benlik saygısına sahip bireyler ise kendilerini daha yalnız, mutsuz, depresif hissetmekte ve anti-sosyal davranışlar, intihar eğilimleri, akademik açıdan başarısızlık, şiddet gibi psikolojik problemlere daha yatkın olabilmek durumundadırlar (akt. Güloğlu ve Kararımak, 2010).

Spor bireylerin fiziki ve ruhsal sağlığına katkı sağlamanın yanı sıra bireylerin sosyalleşme sürecine de katkıda bulunmaktadır. Bireylerin topluma uyum sağlama ve aidiyet duygusu kazanımı açısından önem arz eder. Aynı zamanda spor yapan bir birey sosyal ortamlarda güven duygusu sağlar. Bununla birlikte spor yapan bireylerin yüksek benlik saygısına sahip olduğu düşünülebilir (Türker vd., 2018).

Literatüre bakıldığında spor yapan bireylerin öz saygılarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Özgeylanı (1993)'nin lise düzeyindeki spor yapan ve spor yapmayan erkek öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada spor yapan öğ-

rencilerin daha yüksek benlik kavramına sahip olduğu bulgusuna varılmış- tır. Demir ve Duman (2019)'ın bireylerin spor yapma durumuna göre benlik saygısı ve mutluluk düzeylerini araştırmış olduğu çalışmada ise spor yapan bireylerin daha yüksek benlik saygısına ve mutluluk düzeyine sahip olduğu bulgusuna varılmıştır. Aslan vd., (2017)'nin yapmış olduğu araştırmada ise spor aktivitesine katılıyor olmak bedensel engeli bulunan bireylerde benlik saygısını geliştirdiği bulgusuna varılmıştır. Spor ve benlik saygısı düzeyi ile ilgili literatürde sayısız çalışma mevcuttur. Sporun yüksek benlik saygısı ile ilişkili olduğu bulgusu ise sık karşılaşılan bir bulgudur. Bir önceki başlıkta ele aldığımız gibi spor bireylerde dopamin serotonin gibi nörotransmitterle- rin artmasını sağlamaktadır ve ruh halini iyileştirerek öznel iyi oluşu arttırmaktadır. Bununla birlikte kişinin üretkenlik, başarı duygusunu arttırması, hedef koyma, bu hedefi sürdürme ve sonuç alma “başarabildim” deneyimini arttırması bireylerin benlik saygısını güçlendirdiği düşünülebilir. Aynı zamanda sporun aidiyet duygusunu geliştirdiği, topluma uyum sağlamasını desteklediği düşüncesini ele almıştık. Bir gruba ait olma, arkadaşlık, grup desteği de bireylerin benlik saygısı düzeylerini olumlu yönde etkilediğini düşündürmektedir.

Sporun Stres ve Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkisi

Stres kelimesi latince kökenli “estricia” dan gelir. Stres yüzyıllar öncesinde musibet, dert, bela gibi anlamlarda kullanılıyorken daha sonra kavramın anlamı değişerek daha çok baskı, güç, zorlanma olarak kişiye ve ruhsal yapıya yönelik kullanılmıştır. Stresi Selye (1956) “vücuda yüklenilen herhangi bir özel olmayan isteme karşı, vücudun tepkisi” olarak açıklamıştır ve aynı zamanda organizmanın kendi içinde dış çevreye aldığı bir durum biçiminde tanımlamıştır. (akt. Güçlü,2001). Cüceloğlu (1994) ise stresi “bireyin fizik ve sosyal çevredeki uyumsuz koşullar nedeniyle, bedensel ve psikolojik sınırlarının ötesinde harcadığı gayrettir” şeklinde tanımlamıştır. Stres, insanlar üzerinde etki bırakan ve davranışlarını, sosyal ilişkilerini etkilemekte olan bir durumdur. Stres durumunun oluşması için, bireyin yaşamını sürdürdüğü ortamında, çevresinde değişimlerin bireyi etkiliyor olması gerekmektedir. Bu değişimlerden her birey etkilenmektedir ancak bazı bireyler daha yavaş bazıları ise daha çok etkilenmektedir. Stres durumunun oluşabilmesi için bir olaydan, durumdan etkilenen bireyin vücudunda biyo-kimyasal değişimlerin oluşmasıyla birlikte vücut sisteminin hareketlenmesi gerekmektedir (Pehlivan, 1995) Bireyde yaşanan stres tepkisi üç aşamadan oluşmaktadır bu aşamaların birincisi alarm aşamasıdır. Alarm aşamasında birey stres kaynağı ile karşılaşmaktadır ve sempatik sinir sistemi savaş veya kaç tepkisi vermektedir. İkinci aşama direnme aşamasıdır. Bu aşamada birey stres durumuna karşı koymak için çabalar ve stresli bir birey davranışlarını sergiler. Bu aşamada stresin kaynağına uyum sağlarsa bütün her şey normale döner. Son aşama ise tükenme aşamasıdır birey stres kaynağı ile başa çıkamaz ve uyum sağlaya-

mazsa tüklenme aşamasına geçilmektedir (akt. Güçlü, 2001). Stres durumunda bireyler bazı semptomlar sergilemektedir. Bu semptomlar başlıca gerginlik, endişe, uyku bozukluğu, tansiyon problemleri, yoğun bir biçimde alkol ve sigara tüketimi gibi durumlardır (akt. Pehlivan, 1995).

Psikolojik dayanıklılık latince kökenli “resiliens” sözcüğünden türetilmiştir. Esnek olabilme ve eski hale kolay bir şekilde geri dönebilme anlamına gelir. Literatürde ise yaşanan olumsuz durumlara karşın hastalanmama, stresli durumlara karşı baş edebilme ve kolay bir şekilde toparlanıp iyileşme hali olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram ulusal literatürde kendini toparlama gücü ve psikolojik sağlamlık olarak da ortaya çıkmaktadır (akt. Kavi ve Karakale, 2018). Psikolojik dayanıklılık olumsuz hayat koşullarının etkisini azaltmakta olan veya ortadan kaldıran koruyucu etkenlerin olması biçimin de ifade edilmektedir. Bireyin bu koruyucu faktörlere sahip olması kişiliğinden daha çok psikolojik dayanıklılığa sahip olmasında önemli olarak görülmektedir. Koruyucu faktörlere örnek olarak bireyin iletişim becerisi, kendine olan güveni, öz saygısı, okul ve iş yaşamındaki başarısı, aile ve çevresinden aldığı sosyal desteği, çocukluk döneminde ailesinden almış olduğu sevgi, ilgi gibi durumlar gösterilebilir. Psikolojik dayanıklılığa sahip olan bir birey karşılaşmış olduğu zorlukları kendi gelişimi için birer fırsat olarak görüp kısa bir süre içerisinde toparlanmaktadır ve bu zorluklara karşı direnebilme gücüne sahiptir (Kavi ve Karakale, 2018).

Fiziksel aktivite, çeşitli spor dalları bireyin strese karşı baş edebilme gücünü arttırmakta ve aynı zamanda toplumsal uyum, sağlıklı yaşam alışkanlıklarını sürdürmede etkilidir. Bununla birlikte literatüre bakıldığında fiziksel aktivite artışının bireylerin psikolojik dayanıklılığı ile olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir (akt. Güleşce ve İlhan, 2024). Günlük ve düzenli bir biçimde yapılan fiziksel aktivitenin bireyler için mental anlamda olumlu olduğu ve stres düzeyini düşürmede pozitif etkileri olduğu bilinmektedir (Şahin vd., 2012; Hassmen vd., 2020). Yakın dönem bir çalışma, bedensel engelli sporcularda zihinsel dayanıklılığın problem çözme becerileriyle pozitif ilişkili olduğunu ve zihinsel dayanıklılıktaki her bir birim artışın problem çözmede anlamlı yükselmeye karşılık geldiğini göstermiştir (Şahinler & Ersoy, 2025). Yapılan bazı çalışmalarda da düzenli yapılan fiziksel aktivitenin bireyin psikolojik iyi oluşu, psikolojik dayanıklılığı, olumlu benlik algısı kazanımı ve negatif duyguları azaltmada önemli etkileri olduğu görülmektedir.

Yüceant (2023)’ın yapmış olduğu düzenli fiziksel aktivitenin, stres, kaygı, depresyon, yaşam memnuniyeti, psikolojik iyi oluş ve pozitif-negatif duygu üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında düzenli fiziksel aktiviteye katılmakta olan bireylerin stres, kaygı, depresyon, negatif duygu gibi durumlarında azalma ve yaşam memnuniyeti, psikolojik iyi oluş, pozitif duygu değişkenlerini ise arttırmada etkili olduğu bulgusuna varılmıştır. Adıgüzel ve diğerlerinin (2022) yapmış olduğu araştırmada ise bireysel ve takım sporcularının psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek bulunduğu ve sporun stresle başa çıkma, uyum, kararlılık becerilerini güçlendirdiği özellikle takım sporlarının

bireylerin sosyal destek, aidiyet ve ortak hedefler sayesinde psikolojik dayanıklılığı daha fazla arttırmakta olduğu sonucuna varılmıştır. Bu ve bunun gibi birçok çalışma bulguları ışığında fiziksel aktivite bireylerin stres ve psikolojik dayanıklılıkları konusunda doğrudan olmasa dahi koruyucu bir faktör oluşturmakta ve bireylerin psikolojik iyi oluş öz-yeterlilik, benlik saygısı, özgüven, mutluluk düzeyleri, negatif duygudurumu düzenleme gibi bir çok alanda olumlu etkiler sağlayarak bireylerin hem stres düzeylerini düşürme hem de psikolojik dayanıklılıklarını artırmaktadır.

Sonuç

Spor ve psikoloji arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar, fiziksel aktivitenin yalnızca bedensel sağlık üzerinde değil, aynı zamanda ruhsal sağlık, öznel iyi oluş ve sosyal işlevsellik üzerinde de önemli etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Düzenli egzersiz ve spor etkinlikleri; depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu gibi ruhsal rahatsızlıkların azaltılmasında tedaviye yardımcı bir yöntem olarak kullanılabilen ve bireylerin psikolojik dayanıklılıklarını artırmaktadır. Bunun yanı sıra sporun mutluluk hormonlarının salgılanmasını desteklediği, yaşam doyumunu artırdığı ve bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini güçlendirdiği literatürde sıkça vurgulanmaktadır.

Sporun bir diğer önemli katkısı ise benlik saygısı üzerinedir. Düzenli fiziksel aktivite, bireylerin kendilerini değerli ve yeterli görmelerini desteklemekte; sosyal aidiyet, başarı duygusu ve üretkenlik aracılığıyla öz saygıyı pekiştirmektedir. Aynı zamanda, stresle başa çıkma becerilerini güçlendirmekte, bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerini artırmakta ve toplumsal uyumu kolaylaştırmaktadır. Özellikle takım sporları, bireylerin sosyal destek ağlarını genişletmeleri ve aidiyet duygularını pekiştirmeleri açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, sporun psikolojik iyi oluşun çeşitli boyutları üzerindeki olumlu etkileri göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesinde fiziksel aktivitenin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle spor, yalnızca bedensel sağlığı geliştiren bir uğraş olarak değil, aynı zamanda ruhsal sağlığı koruyan ve güçlendiren bütüncül bir yaşam pratiği olarak ele alınmalıdır. Gelecekte yapılacak çalışmaların farklı yaş, cinsiyet ve kültürel gruplarda bu etkileşimleri incelemesi, spor-psikoloji ilişkisine dair daha kapsamlı ve derinlikli bir anlayış sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aslan, ř., Baş Aslan, U., Uyan, A. (2017). Spor yapma durumlarına göre bedensel engelli bireylerin benlik saygısının karşılaştırılması. *Journal of Human Sciences*. 14(4): 4032-4040.
- Atılğan, D., (2011). Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim okullarında lisanslı olarak spor yapan ve spor yapmayan öğrencilerin mental ve fiziksel sağlıklarının araştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Bay, Ü. S., & Yılmaz, E. (2020). Ruhsal Bozukluklarda Fiziksel Aktivite ve Egzersizin Etkileri ile İlgili Yapılmış Çalışmaların İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Sport Science*, 3(2), 437-447. <https://doi.org/10.38021/asbid.849274>
- Boring, E.G. (1950). "A History Of Experimental Psychology (Second Edition)", New York: Century.
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Fransisco: W.H. Freeman.
- Cüceloğlu, Doğan. İnsan ve Davranışı. Psikolojinin Temel Kavramları. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994
- Demir, K., & Duman, S. (2019). Bireylerin Spor Yapma Durumlarıyla, Benlik Saygıları ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkisinin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 437-449. <https://doi.org/10.31680/gaunjss.567126>
- Descartes, R. (2014). "Ruhun Tutkuları", (Çev. M. Erşen), İstanbul: Say Yayınları.
- Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology; Indian Journal of Clinical Psychology*.
- Dünya Sağlık Örgütü (2002). *World health report 2002: world health report: reducing risks to health noncommunicable diseases*. World Health Organization.
- Forrest, D. & Mchale, I. (2009). Public policy, sport and happiness: An empirical study. Working paper, Salford University.
- Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1).
- Güleşce, M., & İlhan, E. L. (2024). Egzersiz ve Psikolojik Savaş: Bağımlılık, Depresyon, Anksiyete ve Stres Üzerine Bir İnceleme. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 275-292. <https://doi.org/10.31680/gaunjss.1586025>
- Güloğlu, B., & Kararımak, Ö. (2010). Üniversite öğrencilerinde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(2), 73-88.
- Gültekin, B. K. (2010). Ruhsal bozuklukların önlenmesi: Kavramsal çerçeve ve sınıflandırma. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(4), 583-594.
- Huang, H. and Humphreys, B. R. (2012). Sports participation and happiness: Evidence from US micro data. *Journal of Economic Psychology*, 33(4), 776-793.
- Karakaş S. ve Bekçi B. (2003). "Zihin/Davranış İle Beden/Organizma İlişkilerini Ele Alan Bilim Dallarının Doğuşu ve Gelişimi", *NeuroQuantology*, 2: 35-55.

- Karakaş, S. (2003). “Beden-Zihin Sorunundan Beyin-Biliş İlişmesine: Felsefeden Pozitif Bilimlere”, (Karakaş, S., İrkeç, C., Yüksel, N. (Ed.) (2003). *Beyin ve Nöropsikoloji* (1.Bölüm)). Ankara: Cizgi Tıp Kitabevi: 3-29.
- Karakaş, S., Bekçi, B. Ve Irak, M. (2003). “Nöropsikoloji, Nöropsikolojik Testler, Ülkemizdeki Durum” (Karakaş, S., İrkeç, C., Yüksel, N. (Ed.) (2003), *Beyin ve Nöropsikoloji*-Bölüm 17). Ankara: Çizgi Tıp Kitabevi: 214-232.
- Karakaş, S., Kafadar, H., Bekçi, B. (2001). “Beyin Zihin İlişkisinde Büyük Düşünürler ve Kuramlar: Pozitif Bilim Dalları İçin Doğurgular”, *Nöropsikiyatri Arşivi*, 38 (1):15-23.
- Kavi, E., & Karakale, B. (2018). Çalışan Psikolojisi Açısından Psikolojik Dayanıklılık. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(17), 55-77.
- Özarpınar, Y. (2013). “Psikoloji Tarihi”, 2.Basım, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ÖZDEMİR, F. (2024). Travma Ve Strese Bağlı Bozukluklar Ve Fiziksel Aktivite. *Sağlık & Bilim 2024: Ruhsal ve Nörolojik Bozukluklarda Fiziksel Aktivite*, 71.
- Özgeylanı, F.H. (1993). Lise düzeyindeki erkek sporcuların ve sporcu olmayanların benlik kavramları ve beden imgeleri. Yüksek Lisans Tezi. O.D.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Pehlivan, İ. (2018). *Yönetimde Stres Kaynakları*. Pegem Yayınları, Ankara: 1995
- Rosenbaum, S., Tiedemann, A., Sherrington, C., Curtis, J., & Ward, P. B. (2014). Physical activity interventions for people with mental illness: a systematic review and meta-analysis. *The Journal of clinical psychiatry*, 75(9), 964- 974.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent: Self-image*. Princeton: Princeton University Press.
- Sanford, L. T., ve Donovan, M. E. (1984). *Women and Self-Esteem: Understanding and Improving the Way We Think and Feel About Ourselves*. Penguin Books.
- Sargın, N. (2012). *Çocuklarda ruh sağlığı*. Eğitim Yayınevi.
- Schultz, D.P. & Schultz, S.E. (2007). “Modern Psikoloji Tarihi”, 2. Baskı, (Çev. Y. Aslay), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Sharma, A., Madaan, V., & Petty, F. D. (2006). Exercise for mental health. Primary care companion to the Journal of clinical psychiatry, 8(2), 106.
- Şahin, M., Baş, M., & Çelik, A. (2015). Öznel iyi oluş ve spor. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 23-31.
- Şahinler, Y., & Ersoy, A. (2025). Mental toughness and problem-solving skills from a psychological perspective: A study on physically disabled athletes. *PALAESTRA*, 39(3), 5–12. <https://doi.org/10.18666/PALAESTRA-2025-V39-I3-13252>
- Şahinler, Y. (2021). Sporcuların psikolojik beceri düzeylerinin incelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 8–18. <https://doi.org/10.48133/igdirsd.1008467>
- Töztün, M. (2010). Benlik saygısı. *Actual Medicine*, 18(7), 52-57.
- Türk Dil Kurumu (1983). *Yeni tarama sözlüğü*, Düz.: C. Dilçin.: Ankara: TDK Yayınları.

- Türker, A., Er, Y., Yavuz Eroğlu, S., şentürk, A., et al. (2018). Spor Yapan Bireylerin Sosyal Görünüş Kaygısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi. Muş Alparslan Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi, 2(1), 8-15.
- Ulukan, M., Ersoy, A., & şahinler, Y. (2020). Investigation of happiness levels of students learning in sports management department. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(64), 2484-2494. <https://doi.org/10.26449/sss.2380>
- WHO. Mental health: facing the challenges, building solutions. Report from the WHO European Ministerial Conference. Copenhagen, Denmark: WHO Regional Office for Europe, 2005.
- Yavuz Söyler, D., Gacar, A., & Altungöl, O. (2022). Fitness Merkezlerinde Spor Yapan Kadınların Mutluluk Düzeylerinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(1), 30-41.
- Yetim, Ü. (2001). Toplumdan bireye mutluluk resimleri. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yüceant, M. (2023). Düzenli Fiziksel Aktivitenin Stres, Kaygı, Depresyon, Yaşam Memnuniyeti, Psikolojik İyi Oluş ve Pozitif-Negatif Duygu Üzerine Etkisi. *Mediterranean Journal of Sport Science*, 6(2), 581-598. <https://doi.org/10.38021/asbid.1248186>

BÖLÜM 6

SPOR YÖNETİMİNDE YENİ PARADİGMALAR: GÜÇ, MARKA VE STRATEJİ

Selim AKMAN¹

¹ İstanbul Gelişim Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye,
ORCID ID: 0000-0003-0088-3766, sakman@gelisim.edu.tr

1. Giriş

Spor yönetimi, son yıllarda hem akademik hem de uygulama boyutunda önemli bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Klasik yönetim anlayışlarının ötesine geçen bu süreç, değişen toplumsal beklentiler, dijitalleşme, küresel rekabet ve spor endüstrisinin büyüyen ekonomik hacmi ile yakından ilişkilidir. Bu değişimler, spor yönetiminde yeni paradigmaların tartışılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Geleneksel modellerde daha çok idari işleyiş, organizasyonel düzen ve sportif başarı ön plandayken günümüzde güç ilişkileri, marka değeri ve stratejik kararlar ön plana çıkmaktadır. Spor kulüpleri, federasyonlar ve büyük organizasyonlar artık yalnızca sahadaki sonuçlarla değil, aynı zamanda marka kimlikleri, taraftar bağlılıkları ve uluslararası düzeyde geliştirdikleri stratejilerle değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda bu bölüm, spor yönetiminde öne çıkan üç temel eksen tartışmayı amaçlamaktadır: güç dinamikleri, marka ve kimlik inşası ile stratejik yönetim yaklaşımları. Bu üç eksen, spor yönetiminin günümüzde nasıl bir dönüşüm yaşadığını ortaya koymakta ve geleceğe yönelik öngörüler için teorik bir çerçeve sunmaktadır.

2. Güç Dinamikleri

2.1 Spor kurumlarında yönetim ve otorite

Spor kurumlarında yönetim ve otorite, liderlik tarzları, kurum kültürü ve paydaş dinamiklerinin etkileşimine dayanan karmaşık yapıları temsil eder. Geniş tanımıyla, spor organizasyonlarında yönetim, hedeflere ulaşmak için kritik öneme sahip stratejik ve operasyonel karar alma süreçlerinin yanı sıra kaynakları, personeli ve politikaları denetlemeyi de kapsar. Öte yandan otorite, kurum içindeki etkileşimleri yönlendiren ve uyumu sağlayan hiyerarşik yapıdan kaynaklanır ve genellikle spor yönetiminin bürokratik yapısını yansıtır.

Spor kurumlarında etkili yönetimin önemli bir yönü, yöneticiler tarafından kullanılan farklı liderlik stilleridir (Ajeigbe vd., 2021). Liderlik stillerinin kurumsal performansı önemli ölçüde etkilediğini ve idari eylemler ile spor organizasyonlarının işlevselliği arasında güçlü bir korelasyon olduğunu ileri sürmektedir. Özellikle hizmetkar liderlik, lider etkinliğini ve personel refahını artıran etik bir iklimi teşvik eden faydalı bir yaklaşım olarak vurgulanmıştır (Robinson vd., 2020).

Spor organizasyonlarının yönetişim çerçevesi, yetki dinamiklerini temelden şekillendirir. Ulusal yönetim organları söz konusu olduğunda, yetki genellikle merkezi bir şekilde kullanılır ve spor faaliyetleri ve fon tahsisleriyle ilgili kritik kararlar daha üst yönetim kademelerinde alınır (Taylor ve O'Sullivan, 2009). Bu tür bir merkezileşme, tutarlı bir yönetişimi kolaylaştırır, ancak aynı

zamanda alt düzey organizasyonlar arasında bağımlılık yaratabilir ve bu da paydaş katılımlarında potansiyel bir kopukluğa yol açabilir; bu durum, Güven- li Spor politikalarına ilişkin paydaş yorumlarının analizinde de belirtilmiştir (Gurgis vd., 2022) .

Spor kurumları, i otorite ile dış paydaş beklentileri arasında denge kurmayı gerektiren bir ereve içinde faaliyet gösterir. Örneğin, topluluk spor ağları genellikle kamu ve hkmet kuruluşlarının işbirlikçi rollerine güvenir ve bu da kaynak dağıtımı ve operasyonel koordinasyondaki merkezi konumlarını vurgular (Wolbring vd., 2022) . Bu erevesel, otoritenin farklı paydaşlar arasında nasıl algılandığını etkileyebilir; yöneticiler yalnızca düzenlemeleri uygulamaktan değil, aynı zamanda izleyicileri ve katılımcıları spor deneyiminin ortak yaratılmasına dahil etmekten de sorumlu olabilir (Hayes vd., 2021) .

2.2 Paydaşlar Arası G İlişkileri

Spor kurumlarındaki paydaşlar arasındaki güç ilişkileri, yönetişim, medya ortaklıkları ve sosyo-politik ortamdan etkilenen karmaşık bir aę oluşturur. Etki eden çeşitli dinamikler arasında, gücün nasıl dağıtılıp kullanılacağını belirleyen yönetişim yapıları, paydaşların etkisi ve spor ekosistemindeki kuruluşlar arasındaki etkileşim yer alır.

Spor yönetişimindeki g dinamikleri, hkmet organları, spor organizasyonları ve sporcuların kendileri de dahil olmak üzere çeşitli aktörlerin etki konumlarını nasıl müzakere ettiklerini ortaya koymaktadır. Bilimsel/Entelektüel Hareketlerin katılımı, spor yönetişim sistemleri içinde hem g kullanımı hem de g mücadelesi için mekanizmalar sağlayarak bu g yapılarının şekillenmesinde önemli bir rol oynayabilir (Nerets ve Lcis, 2025) . Bu dinamik, paydaşların ne çıkmasıyla daha da güçlenir; Stevens ve diğerleri, paydaş çıkarlarının tanınmasının ve nceliklendirilmesinin etkili yönetişim ve spor katılımını artırmayı amaçlayan girişimlerin başarısı için elzem olduğunu savunur (Stevens ve diğerleri, 2024) .

Spor organizasyonları ile medya kuruluşları arasındaki ilişki, değişen bir g ortamına örnek teşkil etmektedir. Tarihsel olarak, medya şirketleri spor hikyelerinin ana anlatıcıları olarak hizmet etmişlerdir; ancak diğital gelişmelerle birlikte spor organizasyonları kendi hikyelerinin sorumluluğunu üstlenmeye başlamış ve bu da medya-spor kompleksinde yeni g mzake- re biçimlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Borges, 2019) . Gaelic Athletic Association rneği, bu ilişkinin karmaşıklığını gözler önüne sererek, g kaymalarının gençlere yönelik kurumsal öncelikleri ve katılım stratejilerini nasıl yeniden şekillendirebileceğini ortaya koymaktadır (Connolly ve Dolan, 2012) .

Rusya doping olayı gibi uluslararası skandallar, yerleşik g dinamiklerinin spor kurumlarında yönetişim başarısızlıklarına ve önemli krizlere nasıl yol açabileceğinin altını çizmektedir. Harris vd., Rus devleti ve uluslararası spor

yönetişimi alanlarındaki yapısal koşulların skandalın ortaya çıkmasını ve tırmanmasını nasıl kolaylaştırdığını inceleyerek, paydaşlar arasındaki güç dengesizliklerinin geniş kapsamlı sonuçlarını ortaya koymuştur (Harris vd., 2021) . Bu bulgular, spor yönetim organları ile sporcular arasındaki güç dengesizliğinin genellikle yönetim başarısızlıklarına yol açtığını ve daha fazla şeffaflık ve sporcu temsilciliği çağrısında bulunan Krieger'in dile getirdiği endişelerle örtüşmektedir (Krieger, 2022) .

Majewska'nın Four Hills Turnuvası gibi uluslararası etkinliklere ilişkin analizi, spor dernekleri, şehirler, medya kuruluşları ve sponsorlar da dahil olmak üzere paydaşların birbirine bağlılığını vurgulayarak, ilişkilerinin iş birliğine dayalı ancak rekabetçi doğasını ortaya koymaktadır (Majewska, 2019) . Bu bağlılık, spor içindeki güç dinamiklerini şekillendiren daha geniş toplumsal beklentileri ve kültürel normları yansıtmakta ve yönetişimi daha da karmaşık hale getirmektedir.

2.3 Küresel Spor Endüstrisinde Güç Dengeleri

Küresel spor endüstrisindeki güç dengesi, son birkaç on yılda, özellikle sporun ticarileşmesi ve küreselleşmesi nedeniyle önemli ölçüde değişti. Bu dönüşüm, geleneksel amatör ve rekreasyonel faaliyetlerin ekonomik olarak yönlendirilen, geniş gelir akışları sağlayan ve küresel olarak önemli bir etkiye sahip kuruluşlara dönüşmesine yol açtı.

Bu dönüşümün merkezinde küresel spor örgütlerinin rolü yer almaktadır. FIFA ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) gibi GSO'lar, uluslararası sporları yönetmekte ve dünya çapında sporun politikalarını, uygulamalarını ve ekonomik dinamiklerini şekillendirmede önemli bir güce sahiptir. Bu kuruluşlar, ulusal yönetim organlarıyla birlikte karmaşık bir hiyerarşi içinde faaliyet göstermekte ve önemli ticarileştirme baskıları ve uluslararası spor yönetiminin karmaşıklıkları nedeniyle özyönetim zorluklarıyla karşı karşıya kalmaktadır (Forster, 2006) . Sadece düzenleyici otoriteye değil, aynı zamanda sponsorluk anlaşmalarını, medya haklarını ve küresel spor pazarlama stratejilerini etkileyen önemli bir finansal etkiye de sahiptirler (Ratten ve Ratten, 2011).

Spor endüstrisinin küreselleşmesi, spor içeriklerinin küresel ölçekte pazarlanmasını ve dağıtımını kolaylaştıran yeni teknolojiler ve medya platformları sayesinde daha da güçlenmiştir. Teknolojik gelişmeler, spor markaları arasındaki rekabeti yoğunlaştırmış, tüketici etkileşim modellerini değiştirmiş ve yeni pazarlar yaratmıştır (Çevik ve Yorulmazlar, 2021) . Hızla gelişen bu ortam, spor organizasyonlarının alaka düzeyini korumak ve ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmak için sürekli adaptasyon sağlamasını gerektirmektedir.

Gelişmekte olan pazarların sosyoekonomik dinamikleri, sektör içindeki gücün yeniden dağılımına katkıda bulunmaktadır. Araştırmalar, orta sınıf tüketiciler arasında artan refah ve küresel medyaya erişimin, bu bölgelerdeki

organize spor sektörlerinin büyümesini hızlandırdığını göstermektedir (Basu ve Sondhi, 2015) . Bu değişim, yalnızca pazar fırsatlarını çeşitlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda küresel spor ortamında alternatif katılım ve tüketim modelleri de sunmaktadır. Spor sektöründeki kuruluşlar, yalnızca tüketici ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda özellikle sürdürülebilirlik ve kurumsal sorumlulukla bağlantılı olan ortaya çıkan küresel eğilimler ve zorluklarla da uyumlu stratejik bir pazarlama yaklaşımı sürdürmek zorundadır (Crabtree ve Zhang, 2022) .

3. Marka ve Kimlik

3.1 Spor Kulüplerinde Marka İnşası

Spor kulüplerinde marka oluşturma, marka değerini, taraftar sadakatini ve genel pazar konumunu güçlendirmek için birlikte çalışan çeşitli faktörler- den etkilenen çok yönlü bir girişimdir. Spor kulüpleri, hedef kitleleriyle güçlü bağlar kurmak için marka çağrışımları, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), etkileşim stratejileri ve sponsorluklar gibi temel unsurları kullanarak marka kimliklerini stratejik olarak yönetmelidir.

Sporlarda marka inşasının merkezinde, taraftar sadakatinin ve dolayısıyla marka değerinin kritik belirleyicileri olarak hizmet eden marka çağrışımlarının inşası yer alır. Kulübe olan duygusal bağlar, itibarı ve benzersiz marka deneyimleri, taraftar bağlılığını ve sadakatini önemli ölçüde etkiler (Bańbuła, 2024) Benzer şekilde, bir kulübe atfedilen benzersiz karakter özellikleri olan marka kişiliğinin önemi abartılamaz, çünkü ‘sosyal’ veya ‘sosyal sorumluluk sahibi’ olmak gibi belirli boyutlar taraftarlarla güçlü bir şekilde yankı bulur ve kalabalık bir pazarda kulüpleri farklılaştırır (Schade vd., 2014) .

KSS girişimleri, taraftarlar arasında marka güvenilirliğini ve sadakatini artırmada hayati stratejiler olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal sorumluluk faaliyetlerinde aktif olarak yer alan kulüpler, yalnızca imajlarını iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda doğrudan finansal faydalar da görebilir ve bu da KSS’nin hem ahlaki bir yükümlülük hem de stratejik bir pazarlama aracı olarak önemini pekiştirir (Mansouri vd., 2024) . Araştırmalar, en başarılı kulüplerin KSS’yi marka kimlikleriyle uyumlu şekillerde kullandığını, böylece taraftar sadakatini güçlendirdiğini ve yeni taraftarlar çektiğini göstermektedir (Blumrodt vd., 2012) .

Dijital çağda sosyal medya, spor kulüplerinin taraftarlarıyla etkileşim kurma biçimini dönüştürdü. Facebook ve Twitter gibi platformlardan yararlanmak, kulüplerin taraftarlarla daha doğrudan ve etkileşimli ilişkiler kurmasını sağlayarak taraftar katılımını önemli ölçüde artırıyor (Vale ve Fernandes, 2017) . Bu sürekli etkileşim, taraftar sadakatini daha da güçlendiren bir topluluk ve aidiyet duygusu yaratmanın anahtarıdır. Etkili sosyal medya stratejileri, kulüplerin hikâyelerini, değerlerini ve girişimlerini gerçek zamanlı olarak

paylaşmaları için platformlar sunarak modern marka yönetiminin temel bir parçasını oluşturur (Trkulja ve ark., 2022) .

Sponsorluk, spor kulüpleri için marka oluşturma sürecinde de önemli bir rol oynar. Kulüpler, tanınmış etkinlikler ve iyi uyum sağlamış markalarla iş birliği yaparak görünürlüklerini ve marka değerlerini artıracırlar. Spor sponsorluğunun marka değeri üzerindeki etkisi, kulüplerin büyük spor etkinlikleri sırasında marka ilişkilerini güçlendirmek ve tüketicilerle duygusal bağlar kurmak için görünür reklamlardan nasıl yararlandıklarında açıkça görülmektedir (Dai vd., 2023) . Sponsorluğun stratejik kullanımı, hem sponsorların hem de kulüplerin artan görünürlük ve gelişmiş marka güvenilirliğinden karşılıklı faydalar elde ettiği karşılıklı bir ilişki yaratır (Donlan, 2014) .

Markalaşma ve tüketici davranışları arasındaki karmaşık ilişkiyi daha da vurgulayan bir diğer nokta da, marka sadakatının spor markalarının başarılı yönetimi üzerindeki etkisidir. Sadakat yalnızca takım performansıya değil, aynı zamanda pazarlama iletişimlerinin ve marka kişiliğinin etkinliği de dahil olmak üzere genel marka deneyimiyle de belirlenir (Reghunathan ve Joseph, 2021) . Kulüpler, marka unsurlarının taraftarlarla etkileşime girmesini, tanınırlığı ve hatırlanabilirliği artırmasını ve böylece daha yüksek maç katılımı ve ürün satışlarına dönüşebilecek sadık bir müşteri tabanı oluşturmalarını sağlamalıdır (Doyle vd., 2013) .

3. 2. Spor Organizasyonlarının Marka Değeri

Spor organizasyonlarının marka değeri, küreselleşen ekonomik ortamda giderek daha önemli hale gelmiştir. Bu değer, marka pazarlama stratejileri, tüketici algıları ve sponsorluk etkileri gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir.

Spor bağlamında marka pazarlamasını anlamak, müşteri deneyimlerini marka kimliğiyle bütünleştirdiği için hayati önem taşır. Zhuo ve arkadaşları, marka deneyimlerinde tüketicilerin rolünü vurgulayarak, sanal spor topluluklarının etkili yönetiminin marka sadakatini ve tüketici algısını artırabileceğini belirtmektedir (Zhuo ve arkadaşları, 2022) . Bu, Chanavat'ın etkili marka stratejilerinin spor organizasyonlarını farklılaştırdığı ve nihayetinde daha güçlü bir marka kimliği ve tüketici etkileşimi sağladığı yönündeki iddiasıyla örtüşmektedir (Chanavat, 2017) . Bu nedenle, spor organizasyonları rekabette üstünlüklerini korumak için pazarlama çabalarını ve müşteri etkileşimlerini sürekli olarak yenilemelidir.

Marka değerinin bir diğer kritik yönü sponsorluğun rolüdür. Araştırmalar, spor sponsorluğunun marka değerini önemli ölçüde artırabileceğini göstermektedir. Choudhary ve Sahu, sponsorluk girişimlerinin sporun popülaritesinden yararlanarak marka sadakatini güçlendirdiğini vurgulamaktadır (Choudhary ve Sahu, 2023) . Bu fikir, sponsorluğun yalnızca görünürlüğü artırmakla kalmayıp aynı zamanda tüketicilerle daha derin bir duygusal bağ

kurduğunu ve böylece marka değerini artırdığını bulan Aytül ve Ekmekçi tarafından da desteklenmektedir (Aytül ve Ekmekçi, 2019) . Dai ve arkadaşları, Katar Dünya Kupası gibi büyük etkinlikler sırasında markalı sponsorluk fırsatlarının, çeşitli promosyon taktikleri aracılığıyla artan marka bilinirliği ve tüketici sadakati ile sonuçlandığını göstermektedir (Dai ve arkadaşları, 2023) . Sonuç olarak sponsorluk, spor alanında marka bilinirliğini artırmak için güçlü bir araç görevi görmektedir.

Marka kalitesinin algılanması marka değerinin oluşturulmasında önemli bir rol oynar. Sanchez-Zambrano vd., tüketici memnuniyeti ile marka değeri arasında pozitif bir korelasyon tespit etmiş ve bu da spor organizasyonları- nın sundukları hizmetlerin algılanan kalitesinin marka sadakatini doğrudan etkilediğini göstermiştir (Sanchez-Zambrano vd., 2020) . Walker ve Kent de, tüketicilerin spor takımlarına yönelik tutumlarını şekillendiren ve dolayısıyla genel marka algısını etkileyen ürün dışı bir boyut olarak kurumsal sosyal sorumluluğun (KSS) önemini vurgulayarak bu tartışmaya katkıda bulunmaktadırlar (Walker ve Kent, 2009) . Bir organizasyonun KSS çabaları itibarını iyileştirebilir ve markanın duygusal yankısını artırarak tüketici sadakatini daha da derinleştirebilir.

Marka değerini değerlendirirken bu iç faktörlere ek olarak, dış piyasa güçleri de dikkate alınmalıdır. Gladden ve Funk'ın bulguları, takım başarısı, yıldız oyuncular ve kurumsal geçmiş gibi marka çağrışımlarının tüketici algılarını önemli ölçüde şekillendirdiğini ve dolayısıyla marka değerini etkilediğini göstermektedir (Gladden ve Funk, 2002) . Bu marka çağrışımlarının bu boyutlarının, son derece rekabetçi spor pazarında güçlü bir marka kimliği oluşturmayı hedefleyen takımlar için hayati önem taşıdığını öne sürmektedirler.

3. 3. Taraftar kimliği ve marka bağlılığı

Taraftar kimliği ve marka sadakati, çağdaş spor pazarlaması ve yönetimi araştırmalarında temel temalardır. Bu kavramlar arasındaki incelikli ilişkiyi anlamak, kuruluşların yalnızca takımın sahadaki performansını desteklemekle kalmayıp aynı zamanda ürün satışları ve genel etkileşim yoluyla markanın finansal başarısına da katkıda bulunan sadık bir taraftar kitlesi oluşturmasına olanak tanır.

Temel olarak, taraftarlar arasında paylaşılan bir kimlik, marka sadakatini beslemek için hayati önem taşıyan daha derin duygusal bağlar kurar. Khodadai ve ark. tarafından yapılan araştırma, taraftarların kimlik duygusunun kulüplerine olan sadakatlerini önemli ölçüde öngördüğünü vurgulayarak, duygusal olarak yüklü bağlılıkların marka sadakatini önemli ölçüde artırdığı fikrini desteklemektedir (Khodadai ve ark., 2014) . Benzer şekilde, Yang'ın çalışması, taraftarların kimlik duygusu tarafından şekillendirilen bir markaya yönelik bilişsel ve duygusal tutumlarının sadakati artırdığını göstermektedir (Yang, 2021) . Bu, spordaki tüketici davranışının yalnızca ürün teklifleri etra-

finda değil, aynı zamanda taraftarların takımlarıyla geliştirdikleri duygusal ve sosyal bağlantılar etrafında döndüğü fikrini güçlendirmektedir.

Mmarka kimliği kavramı taraftar sadakatini şekillendirmede önemli bir rol oynar. Vansgaard'ın çalışması, kulüp tarihi ve gelenekleriyle şekillenen marka kimliğinin, taraftarlar arasında sadakat aşılama için bir kanal görevi gördüğünü vurgulamaktadır (Vansgaard, 2021) . Bu, Yun ve diğerlerinin bulgularında da yankı bulmaktadır; bu bulgular, takım marka imajı ve taraftar katılımı gibi faktörlerin spor bağlamlarında sürdürülebilir sadakate kritik bir şekilde katkıda bulunduğunu göstermektedir (Yun vd., 2020) . Dolayısıyla, güçlü bir marka imajı ve zenginleştirici bir taraftar deneyimi, tekrarlanan katılımı ve takıma genel bağlılığı teşvik etmek için temel öneme sahiptir.

Taraftarlar arasındaki topluluk dinamiklerinin mekanığı, sadakat yapısını daha da açıklığa kavuşturmaktadır. Yoshida ve diğerleri, bir taraftarın topluluğuna olan bağlılığının, katılım ve etkileşim seviyelerini önemli ölçüde tahmin edebileceğini öne sürerek, taraftar grupları içinde geliştirilen sosyal etkileşimlerin marka sadakatine önemli ölçüde katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır (Yoshida ve diğerleri, 2015) . Bu toplumsal boyut, taraftarların yalnızca takımın performansının ötesinde nasıl değer elde ettiğini, taraftar topluluğunun kendisinde amaç ve kimlik bulduğunu göstermektedir.

İşlevsel değer ve algılanan kalite, marka sadakati ile kulüp kimliği arasındaki ilişkiye de önemli ölçüde aracılık eder. Amu ve arkadaşları, taraftarların kulüp markalaşmasının işlevsel değerini (performans kalitesi ve atmosfer gibi) doğrudan takıma olan sadakatleriyle ilişkilendirdiğini vurgulamaktadır (Amu vd., 2024) . Bu boyutlar, taraftarların markayla ilişkileri aracılığıyla değeri nasıl algıladıklarını yansıtır ve bu işlevsel değer beklentileriyle uyumlu olduğunda sadakati artırır.

Bu faktörlerle birlikte, marka deneyimlerinin ve algılanan kalite üzerindeki etkilerinin incelenmesi, sadakat oluşturma yollarını daha da açıklığa kavuşturmaktadır. Akoğlu ve Özbek, olumlu marka deneyimlerinin algılanan kaliteyi önemli ölçüde artırdığını ve bunun da tüketici sadakatini güçlendirdiğini bulmuştur (Akoğlu ve Özbek, 2021) . Bu döngüsel ilişki, markaların taraftarlarla, takımla duygusal bağlarını güçlendiren etkili ve akılda kalıcı deneyimler aracılığıyla sürekli etkileşim kurması gerekliliğine işaret etmektedir.

4. Strateji ve Rekabet

4.1 Spor Yönetiminde Stratejik Yaklaşımlar

Taraftar kimliği ve marka sadakati, spor takımları ile taraftarları arasındaki ilişkinin kritik yönleridir ve takım marka imajı, taraftar katılımı ve psikolojik faktörler gibi çeşitli etkileşimli unsurlar tarafından şekillendirilir. Araştırmalar, taraftarlar arasında sadakati teşvik etmede güçlü bir takım marka imajının inşasının önemli olduğunu göstermektedir. Çalışmalar, marka çağ-

rışımları gibi marka kimliği nitelikleri ile taraftar sadakati arasında önemli bir korelasyon kurmuş ve bu faktörlerin taraftarlar tarafından sergilenen sadakatin derecesini tahmin edebileceğini ileri sürmüştür (Yun vd., 2020; Keshtidar vd., 2018; Mahmoudian vd., 2020) . Özellikle, marka imajı yalnızca tutumsal sadakati etkilemekle kalmaz, aynı zamanda davranışı da etkiler ve iyi oluşturulmuş bir marka kimliğinin, takım performansı zayıf olsa bile önemli olmaya devam ettiğini göstermektedir (Anagnostou & Tzetzis, 2021; Irianto & Kartikasari, 2020) .

Taraftar katılımının boyutları, sadakat manzarasını daha da karmaşık hale getirir. Taraftarları özel pazarlama stratejileriyle etkileşime sokmak, duygusal bağlarını güçlendirir ve davranışsal sadakate önemli ölçüde katkıda bulunur; bu, çeşitli spor bağlamlarında belgelenen bir olgudur (Silveira vd., 2019;) . Örneğin, taraftar topluluklarına katılmaktan kaynaklanan aidiyet ve memnuniyet duygusunun, artan sadakat seviyeleriyle ilişkili olduğu gösterilmiş ve spor hayranlığında topluluk ve kişilerarası dinamiklerin önemini vurgulamıştır (Mastromartino ve Zhang, 2020) . Ayrıca, çalışmalar memnuniyetin marka sadakatinin öncüsü olarak rolünü vurgulayarak, olumlu deneyimlerin daha güçlü taraftar bağlılıklarıyla sonuçlandığını yinelemektedir (Novotová, 2018) .

Taraftar sadakatinin psikolojik temelleri daha geniş sosyal etkileri ve kişisel bağlantıları yansıtır. Oyuncu katılımı ve takıma duygusal bağlılık gibi unsurlar, çeşitli spor bağlamlarında görüldüğü gibi, sadakat seviyelerini önemli ölçüde etkiler (Ong ve Lye, 2021) . Bu ilişkiler, hem kişisel hem de kolektif kimliklerin sadakati şekillendirmede ne kadar önemli bir rol oynadığını vurgular; örneğin, taraftarlar genellikle rakip takımlara karşı muhalif marka sadakati sergiler ve bu da tercih ettikleri takımlara olan sadakatlerini daha da güçlendirebilir (Amani, 2019) . Yoğun duygular ve bağlılıklarla karakterize edilen bu ikilik biçimi, sporda marka sadakatinin karmaşık yapısını gözler önüne serer.

4.2. Dijitalleşme ve inovasyon odaklı stratejiler

Dijital yenilikler, özellikle televizyon gibi geleneksel medya yerine mobil etkileşimi giderek daha fazla tercih eden genç kitleler arasında tüketici davranışını yeniden şekillendiriyor (Fenton vd., 2021;) . Mobil uygulamaların ve fitness platformlarının yükselişi, spor organizasyonlarının taraftarlarla bağlantı kurması ve kullanıcı deneyimlerini geliştirmesi için fırsatlar yarattı (Vrontis vd., 2019) . Dijital kanallar katlanarak büyüdükçe, tüketici ilgisini çekmek ve elde tutmak için spor pazarlama stratejilerine entegrasyonları çok önemlidir (Fenton vd., 2021; Vrontis vd., 2019) . Bu teknolojik gelişmeler spor firmalarının gelişen tüketici tercihlerine hitap eden yenilikçi hizmetler sunmalarını sağlayarak doymuş bir pazardaki rekabet avantajlarını sağlamlaştırıyor (Wei vd., 2023) .

Yönetimsel düzeyde, inovasyon odaklı stratejiler uzun vadeli zorluklarla karşı karşıya kalan spor organizasyonları için hayati önem taşır. İnovasyon sü-

reçlerinin etkili stratejik yönetimi, bu zorlukların ele alınması, sürdürülebilirliğin ve büyümenin sağlanması için elzemdir (Tjønndal, 2016; Chen vd., 2019) . Özellikle devlet desteği bağlamında inovasyon politikalarının rolü, hedefli inovasyon odaklı politikalardan faydalanan Çinli spor firmalarının başarısıyla kanıtlandığı gibi önemlidir (Guo vd., 2023; Ding ve Chen, 2022) .

Spor sektöründeki teknolojik yenilikler, performans ölçümünü ve sporcu eğitimini geliştirmede de önemli bir rol oynamaktadır. Sensör teknolojisi gibi araçlar, sporcu performansını iyileştirmek ve antrenman rejimlerine dair içgörüler sağlamak için giderek daha fazla kullanılmakta ve bu da spor teknolojisi yeniliklerinin hem bireysel hem de sektörel sonuçları önemli ölçüde etkileyebileceğini göstermektedir (Simbolon vd., 2023) . Benzer şekilde, blok zinciri teknolojisi, spor sektöründe iş modeli inovasyonu için potansiyel bir oyun değiştirici olarak ortaya çıkmış ve gelişmiş verimlilik ve şeffaflık vaat etmektedir (Lv vd., 2022) .

5. Sonuç

Spor yönetiminin manzarası, güç, marka stratejileri ve sektörü tanımlayan gelişen paradigmlar arasındaki etkileşimden önemli ölçüde etkilenmiştir. Spor organizasyonları, yoğun rekabet ve değişen tüketici beklentileriyle karakterize edilen giderek karmaşılaşan bir ortamda ilerlerken, etkili marka yönetiminin önemi hayati önem taşımaktadır. Son araştırmalar, marka güvenilirliğinin, tüketici katılımının ve stratejik yönetimin bir spor organizasyonunun pazar konumunu nasıl güçlendirebileceğinin önemli yollarını vurgulamaktadır.

Kritik bir husus, marka güvenilirliğinin tüketici davranışsal niyetleriyle bütünleştirilmesidir. Yağız'ın araştırması, marka güvenilirliğinin tüketicilerin spor takımlarına yönelik tutum ve niyetlerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir (Yağız, 2021) . Bu bulgu, spor markalarının, özellikle sosyal medyada, marka karşıtı topluluklarda ifade edilen olumsuz algıları, hasarı azaltmak ve marka sadakatini artırmak için stratejik olarak yönetmeleri gerektiğini belirten Popp vd.'nin görüşleriyle örtüşmektedir (Popp vd., 2016) . Ayrıca, Chung ve arkadaşlarının giyimde sürdürülebilir yönetim stratejilerinin marka güvenilirliğini artırabileceğini ve giderek artan bir şekilde tüketici satın alma niyetleriyle bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır (Chung vd., 2022) . Toplu olarak, bu çalışmalar, güvenilirliği artırmayı, olumsuz duyguyu yönetmeyi ve sürdürülebilirliği teşvik etmeyi içeren kapsamlı bir marka yönetimi yaklaşımının çağdaş spor organizasyonları için hayati önem taşıdığını göstermektedir.

Spor yöneticilerinin gelişen rolü, hem marka geliştirmeyi hem de operasyonel verimliliği kapsayan yenilikçi stratejik çerçevelere olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Pirina, spor yöneticilerinin uluslararası kuruluşlarla etkileşimi ve bütünsel pazarlama yaklaşımlarını kapsayan çeşitli stratejik taleplere uyum sağlamaları gerektiğini belirtmektedir (Pirina, 2022) . Bu uyum yeteneği, ku-

kurumsal liderlikten elde edilen içgörülerin profesyonel sporların dinamik ortamında etkili yönetim stratejileri geliştirmek için elzem olduğunu ileri süren Zhang ve Zhang tarafından da desteklenmektedir (Zhang ve Zhang, 2024) . Bu bulgular, bir spor markasını başarıyla yönetmenin, sektörün karmaşıklıklarını ve karşılaştığı benzersiz operasyonel zorlukları kapsamlı bir şekilde anlamak gerektirdiğini vurgulamaktadır.

Dijital inovasyonun ve veri odaklı stratejilerin etkisi giderek daha önemli hale geliyor. Dijital teknolojiler, gelişmiş tüketici katılımı ve marka deneyimleri için fırsatlar sunuyor ve spor organizasyonlarının bu gelişmeleri benimsemesini gerektiriyor (Chen, 2024) . Spor kuruluşlarının taraftarlarla daha derin bağlantılar kurmak için dijital varlıklarını kullanabileceklerini ve böylece katılımı marka değerine dönüştürebileceklerini savunuyor (Inoue vd., 2021) . Dijital katılım ve deneyimsel markalaşmaya doğru bu kayma, sembolik marka unsurlarının spor bağlantılarında marka sadakatini nasıl önemli ölçüde etkileyebileceğini inceleyen Joseph ve Reghunathan'ın da tartıştığı gibi, sadık bir taraftar kitlesi oluşturmak için çok önemlidir (Joseph ve Reghunathan, 2021) .

Sonuç olarak, spor yönetimi paradigmalarındaki son değişimler, markaların tüketici duygularına ve beklentilerine uyum sağlarken sürekli yenilik yapmaları için acil bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Marka güvenilirliğinin, modern kurumsal uygulamalarla uyumlu etkili yönetim stratejilerinin ve dijital teknolojideki gelişmelerin entegrasyonu, spor organizasyonlarının hızla değişen bir pazarda rekabet güçlerini korumalarına ve geliştirmelerine yardımcı olmak için kritik öneme sahiptir. Spor markalarının başarılı olmak için, hem marka imajını hem de tüketici ilişkilerini etkili bir şekilde yöneten ve spor endüstrisindeki marka değerinin içsel değerini vurgulayan bütünsel yaklaşımlar benimsemeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ajeigbe, I. Y., Owolabi, A. Y., & Alasinrin, S. (2021). Relationship between leadership styles of sports administrators and organisational development in ilorin metropolis, nigeria. *Indonesian Journal of Sport Management*, 1(1), 11-19. <https://doi.org/10.31949/ijsm.v1i1.933>
- Akoğlu, H. E. and Özbek, O. (2021). The effect of brand experiences on brand loyalty through perceived quality and brand trust: a study on sports consumers. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 34(10), 2130-2148. <https://doi.org/10.1108/apjml-05-2021-0333>
- Amani, D. (2019). Fan identification, brand community identification, and oppositional brand loyalty towards sponsors of a rival sports team: the mediating role of schadenfreude. *Journal of Business and Behavioural Entrepreneurship*, 3(2), 25-40. <https://doi.org/10.21009/jobbe.003.2.02>
- Amu, P. Y., Narteh, B., & Kodua, P. (2024). The role of perceived value in football club branding: a developing league perspective. *African Journal of Economic and Management Studies*, 15(3), 557-571. <https://doi.org/10.1108/ajems-04-2023-0127>
- Anagnostou, M. and Tzetzis, G. (2021). Greek sport fans' evaluation of football leagues' brand associations and their influence on brand loyalty. the case of uefa champions league. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 11(4), 430-450. <https://doi.org/10.1108/sbm-05-2020-0045>
- Aytül, Y. and Ekmekçi, D. (2019). The relationship between sports sponsorship and brand value: case study of tahincioglu basketball super league name sponsorship. *PIET-19, ALSH-19, MEIS-19 Oct. 16-18, 2019 Lisbon (Portugal)*. <https://doi.org/10.17758/eirai7.dir1019412>
- Bañbula, J. (2024). Effects of brand awareness, brand association, perceived quality, and brand loyalty on overall brand equity in sport. a case study of an amateur football sports club. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 104(1), 36-47. <https://doi.org/10.2478/pcssr-2024-0017>
- Basu, R. and Sondhi, N. (2015). An empirical analysis of purchase behaviour for football ancillaries: an emerging market perspective. *Global Business Review*, 16(5), 879-890. <https://doi.org/10.1177/0972150915591659>
- Blumrod, J., Bryson, D., & Flanagan, J. C. (2012). European football teams' csr engagement impacts on customer-based brand equity. *Journal of Consumer Marketing*, 29(7), 482-493. <https://doi.org/10.1108/07363761211274992>
- Borges, F. (2019). Soccer clubs as media organizations: a case study of benfica tv and psg tv. *International Journal of Sport Communication*, 12(2), 275-294. <https://doi.org/10.1123/ijsc.2019-0001>
- Çevik, A. and Yorulmazlar, M. (2021). Introducing retro products in the sports industry with augmented reality applications. *Pakistan Journal of Medical and Health Sciences*, 15(7), 2094-2098. <https://doi.org/10.53350/pjmhs211572094>

- Chanavat, N. (2017). French football, foreign investors: global sports as country branding. *Journal of Business Strategy*, 38(6), 3-10. <https://doi.org/10.1108/jbs-04-2017-0053>
- Chen, G., Zhang, J. J., & Pifer, N. D. (2019). Corporate governance structure, financial capability, and the r&d intensity in chinese sports sector: evidence from listed sports companies. *Sustainability*, 11(23), 6810. <https://doi.org/10.3390/su11236810>
- Chen, T. (2024). A review of the role of digital innovation in sport management. *Frontiers in Artificial Intelligence and Applications*. <https://doi.org/10.3233/faia240262>
- Choudhary, P. K. and Sahu, K. K. (2023). A meta-analysis: investigating the impact of virtual and augmented reality technologies on brand equity and brand loyalty in sports sponsorship. *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 10(3), 106-111. <https://doi.org/10.22271/kheljournal.2023.v10.i3b.2934>
- Chung, T., Lee, K., & Kim, U. (2022). The impact of sustainable management strategies of sports apparel brands on brand reliability and purchase intention through single person media during covid-19 pandemic: a path analysis. *Sustainability*, 14(12), 7076. <https://doi.org/10.3390/su14127076>
- Connolly, J. and Dolan, P. (2012). Sport, media and the gaelic athletic association: the quest for the ‘youth’ of ireland. *Media, Culture & Society*, 34(4), 407-423. <https://doi.org/10.1177/0163443711436355>
- Crabtree, R. and Zhang, J. J. (2022). Challenges and opportunities of contemporary sport marketing. *Sport Marketing in a Global Environment*, 1-13. <https://doi.org/10.4324/9781003270041-1>
- Dai, M. X., Liu, J., & Xu, Y. (2023). The impact of sports sponsorship on brand value in major sports events -- the case of qatar world cup. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, 35(1), 104-113. <https://doi.org/10.54254/2754-1169/35/20231733>
- Ding, Y. and Chen, G. (2022). How do innovation-driven policies help sports firms sustain growth? the mediating role of r&d investment. *Sustainability*, 14(23), 15688. <https://doi.org/10.3390/su142315688>
- Donlan, L. (2014). An empirical assessment of factors affecting the brand-building effectiveness of sponsorship. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 4(1), 6-25. <https://doi.org/10.1108/sbm-09-2011-0075>
- Doyle, J. P., Filo, K., McDonald, H., & Funk, D. C. (2013). Exploring sport brand double jeopardy: the link between team market share and attitudinal loyalty. *Sport Management Review*, 16(3), 285-297. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2012.11.001>
- Fenton, A., Parry, K. D., Chadwick, S., Guimarães, G., & Aeron, V. (2021). Digital innovation in sport – barriers and opportunities for branded fitness apps for fans. *Studies on Entrepreneurship, Structural Change and Industrial Dynamics*, 25-42. https://doi.org/10.1007/978-981-16-4795-6_3

- Forster, J. (2006). Global sports organisations and their governance. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 6(1), 72-83. <https://doi.org/10.1108/14720700610649481>
- Gladden, J. M. and Funk, D. C. (2002). Developing an understanding of brand associations in team sport: empirical evidence from consumers of professional sport. *Journal of Sport Management*, 16(1), 54-81. <https://doi.org/10.1123/jsm.16.1.54>
- Guo, Z., Chen, G., & Ding, Y. (2023). Innovation-driven policies, corporate governance structure and total factor productivity in chinese sports sector: evidence from listed sports firms. *Sustainability*, 15(8), 6991. <https://doi.org/10.3390/su15086991>
- Gurgis, J. J., Kerr, G., & Battaglia, A. (2022). Exploring stakeholders' interpretations of safe sport. *Journal of Sport and Social Issues*, 47(1), 75-97. <https://doi.org/10.1177/01937235221134610>
- Harris, S., Dowling, M., & Houlihan, B. (2021). An analysis of governance failure and power dynamics in international sport: the russian doping scandal. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 13(3), 359-378. <https://doi.org/10.1080/19406940.2021.1898443>
- Hayes, M., Filo, K., Riot, C., & Geurin, A. N. (2021). Using communication boundaries to minimize athlete social media distractions during events. *Event Management*. <https://doi.org/10.3727/152599521x1610657795215>
- Inoue, Y., Lock, D., Gillooly, L., Shipway, R., & Swanson, S. (2021). The organizational identification and well-being framework: theorizing about how sport organizations contribute to crisis response and recovery. *Sport Management Review*, 25(1), 1-30. <https://doi.org/10.1080/14413523.2021.1911496>
- Irianto, D. and Kartikasari, D. (2020). Fan loyalty toward international football team: the role of brand image. *International Journal of Applied Business Research*, 2(01), 58-72. <https://doi.org/10.35313/ijabr.v2i01.95>
- Joseph, J. and Reghunathan, A. (2021). Winning the loyalty cup: impact of symbol-related brand elements on brand loyalty of sports clubs. *International Journal of Sport Management and Marketing*, 1(1), 1. <https://doi.org/10.1504/ijsmm.2021.10040072>
- Keshtidar, M., Sahebkar, M., Talebpour, M., & Kalashi, M. (2018). Investigating the effect of brand identity and character on brand loyalty of football team fans. *International Journal of Sport Management and Marketing*, 18(1/2), 105. <https://doi.org/10.1504/ijsmm.2018.091344>
- Khodadai, M. R., Farahani, A., Ghasemi, H., & Honari, H. (2014). Fan based brand equity (bbe) factor analysis of football in iranian premier league clubs. *Annals of Applied Sport Science*, 2(2), 83-100. <https://doi.org/10.18869/acadpub.aas-sjournal.2.2.83>
- Krieger, J. (2022). Athletes pressing charges: fighting for the future of modern pentathlon.. <https://doi.org/10.18848/978-1-957792-05-7/cgp>

- Li, D., Wu, Z., & Wu, Q. (2024). How does digital finance affect sports enterprise innovation? evidence from chinese sports listed enterprises. *Sustainability*, 16(14), 5847. <https://doi.org/10.3390/su16145847>
- Lv, C., Wang, Y., & Jin, C. (2022). The possibility of sports industry business model innovation based on blockchain technology: evaluation of the innovation efficiency of listed sports companies. *Plos One*, 17(1), e0262035. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262035>
- Mahmoudian, A., Boroujerdi, S. S., Mohammadi, S., Delshab, V., & Pyun, D. Y. (2020). Testing the impact of athlete brand image attributes on fan loyalty. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 36(2), 244-255. <https://doi.org/10.1108/jbim-10-2019-0464>
- Majewska, B. (2019). An international network sporting event based on the example of the four hills tournament. *Quality in Sport*, 5(3), 22-33. <https://doi.org/10.12775/qs.2019.014>
- Mansouri, H., Rad, A. R., Tsiotsou, R. H., & Husin, M. M. (2024). Measuring the patronage intentions among football fans: the role of corporate social responsibility, brand credibility and brand equity. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 25(3), 600-619. <https://doi.org/10.1108/ij sms-08-2023-0161>
- Mastromartino, B. and Zhang, J. J. (2020). Affective outcomes of membership in a sport fan community. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00881>
- Nerets, R. and Liciš, R. (2025). Power dynamics in sport governance and the potential of scientific/intellectual movements (sims) for maintaining the balance of power: literature review and future agenda. *LASE: Journal of Sport Science*, 2024(1-2), 81-101. https://doi.org/10.25143/lase_joss.v15i1-2.08
- Novotová, J. (2018). Exploring customer loyalty to fashion brands on facebook fan pages. *E+M Ekonomie a Management*, 21(1), 206-223. <https://doi.org/10.15240/tul/001/2018-1-014>
- Ong, C. F. and Lye, C. (2021). Brand loyalty in online brand communities in malaysia: a uses and gratifications perspective. *Issues and Perspectives in Business and Social Sciences*, 1(1), 2-21. <https://doi.org/10.33093/ipbss.2021.1.2>
- Pirina, M. G. (2022). New trend in competence framework for sports managers. *Proceeding Book Vol.2*, 378-381. <https://doi.org/10.37393/icass2022/133>
- Popp, B., Germelmann, C. C., & Jung, B. (2016). We love to hate them! social media-based anti-brand communities in professional football. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 17(4), 349-367. <https://doi.org/10.1108/ij sms-11-2016-018>
- Ratten, V. and Ratten, H. (2011). International sport marketing: practical and future research implications. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 26(8), 614-620. <https://doi.org/10.1108/08858621111179886>
- Robinson, G., Magnusen, M., Neubert, M. J., & Miller, G. A. (2020). Servant leaders-

- hip, leader effectiveness, and the role of political skill: a study of interscholastic sport administrators and coaches. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 16(2), 291-303. <https://doi.org/10.1177/1747954120971755>
- Sánchez-Zambrano, D., Zárate, L., & Torán, M. M. (2020). Influencing factors in the consumer's loyalty towards sports brands. 2020 6th International Conference on Information Management (ICIM), 1-6. <https://doi.org/10.1109/icim49319.2020.244661>
- Schade, M., Piehler, R., & Burmann, C. (2014). Sport club brand personality scale (scbps): a new brand personality scale for sport clubs. *Journal of Brand Management*, 21(7-8), 650-663. <https://doi.org/10.1057/bm.2014.36>
- Silveira, M. P., Cardoso, M. V., & Quevedo-Silva, F. (2019). Factors influencing attendance at stadiums and arenas. *Marketing Intelligence & Planning*, 37(1), 50-65. <https://doi.org/10.1108/mip-02-2018-0048>
- Simbolon, M. E. M., Firdausi, D. K. A., Dwisaputra, I., & Rusdiana, A. (2023). Utilization of sensor technology as a sport technology innovation in athlete performance measurement: research trends. *IJEIS (Indonesian Journal of Electronics and Instrumentation Systems)*, 13(2), 147. <https://doi.org/10.22146/ijeis.89581>
- Stevens, E., O'Brien, D., & Gowthorp, L. (2024). Not a priority? that's a problem: the influence of stakeholder salience on event leveraging to increase sport participation. *Event Management*, 28(2), 279-293. <https://doi.org/10.3727/152599523x16990639314756>
- Taylor, M. and O'Sullivan, N. (2009). How should national governing bodies of sport be governed in the uk? an exploratory study of board structure. *Corporate Governance: An International Review*, 17(6), 681-693. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8683.2009.00767.x>
- Tjønndal, A. (2016). Sport, innovation and strategic management: a systematic literature review. *Brazilian Business Review*, 38-56. <https://doi.org/10.15728/edicaoesp.2016.3>
- Trkulja, Ž. M., Dlačić, J., & Primorac, D. (2022). Social identity dimensions as drivers of consumer engagement in social media sports club. *Journal of Risk and Financial Management*, 15(10), 458. <https://doi.org/10.3390/jrfm15100458>
- Vale, L. and Fernandes, T. (2017). Social media and sports: driving fan engagement with football clubs on facebook. *Journal of Strategic Marketing*, 26(1), 37-55. <https://doi.org/10.1080/0965254x.2017.1359655>
- Vansgaard, J. P. (2021). Investigating the moderating effects of social wellbeing on the relationship between brand identity and fan loyalty amongst soccer fans in america. *International Journal of Social Science and Human Research*, 05(01). <https://doi.org/10.47191/ijsshr/v5-i1-17>
- Vrontis, D., Viassone, M., Serravalle, F., & Christofi, M. (2019). Managing technological innovation in the sports industry: a challenge for retail management. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 30(1), 78-100. <https://doi.org/10.1108/cr-11-2019-0127>

- Walker, M. C. and Kent, A. (2009). Do fans care? assessing the influence of corporate social responsibility on consumer attitudes in the sport industry. *Journal of Sport Management*, 23(6), 743-769. <https://doi.org/10.1123/jsm.23.6.743>
- Wei, X., Zhang, J., Lyulyov, O., & Pimonenko, T. (2023). The role of digital economy in enhancing the sports industry to attain sustainable development. *Sustainability*, 15(15), 12009. <https://doi.org/10.3390/su151512009>
- Wolbring, L., Schmidt, S., Niessner, C., Wöll, A., & Wäsche, H. (2022). Community networks of sport and physical activity promotion: an analysis of structural properties and conditions of cooperation. *BMC Public Health*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14383-3>
- Yağız, K. (2021). Interactions among brand credibility, brand affect and brand behavioural intentions in professional sports teams: the moderation role of brand affect and live stadium attendance. *Quality in Sport*, 7(1), 20-36. <https://doi.org/10.12775/qs.2021.002>
- Yang, Y. (2021). Study on the influence of the interaction between brand and spokesperson on the brand loyalty of fan customers. *Academic Journal of Humanities & Social Sciences*, 4(3). <https://doi.org/10.25236/ajhss.2021.040306>
- Yoshida, M., Heere, B., & Gordon, B. S. (2015). Predicting behavioral loyalty through community: why other fans are more important than our own intentions, our satisfaction, and the team itself. *Journal of Sport Management*, 29(3), 318-333. <https://doi.org/10.1123/jsm.2013-0306>
- Yun, J. H., Rosenberger, P. J., & Sweeney, K. (2020). Drivers of soccer fan loyalty: australian evidence on the influence of team brand image, fan engagement, satisfaction and enduring involvement. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 33(3), 755-782. <https://doi.org/10.1108/apjml-07-2019-0444>
- Zhang, L. and Zhang, L. (2024). Management strategies of professional sports teams: lessons from corporate leadership experience. *Transactions on Economics, Business and Management Research*, 5, 144-148. <https://doi.org/10.62051/wv-h34k62>
- Zhou, Y., Wang, Z., Hu, M., Tian, J., & Xiao, Y. (2023). Research on the influence of team performance on fan loyalty of chinese men's national football team: data analysis based on online comments.. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2627262/v1>
- Zhuo, J., Su, R., Yang, H., & Hsu, M. (2022). Antecedents and consequences of brand experience in virtual sports brand communities: a value co-creation perspective. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1033439>

BÖLÜM 7

EDEBÎ PENCEREDEN SPORA BAKMAK

Ahmet KARADOĞAN¹, Yasin SEPİL²

1 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Rektörlük, Nevşehir, Türkiye.
e mail: ahmetkaradogan@nevsehir.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-7183-3929
2 Erzurum Atatürk Üniversitesi, Rektörlük, Erzurum, Türkiye,
e mail:yasinsepil@atauni.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-9961-3362

Giriş

Bir yazar olarak masamın başına oturduğumda zihnimdeki düşünceleri bir düzene sokmaya, onlara bir ritim ve anlam kazandırmaya çalışırım. Bir koşucu olarak piste çıktığımda ise yaptığım tamamen aynıdır: Bedenimi bir düzene sokar, adımlarıma bir ritim ve yarışa bir anlam kazandırmaya çalışırım. Edebiyat ve spor, ilk bakışta birbirinden ne kadar uzak görünse de, özlerinde insanlık durumunun en temel unsurlarını barındıran iki ikiz disiplindir: mücadele, estetik, zafer, yenilgi, karakter ve fanilik.

Batı düşünce tarihinde uzun süre devam eden zihin-beden ayrımı, edebiyatın spor gibi "fiziksel" uğraşları uzun süre küçümsemesine neden olmuştur. Entelektüel çabanın yüceltildiği bir dünyada, bedensel uğraşlar daha ilkel, daha az "ciddi" kabul edilirdi. Oysa bu ayrım, insanın bütünlüğünü göz ardı eden yapay bir ayrımdır. Spor, sadece kasların bir oyunu değil, aynı zamanda zihnin stratejisi, iradenin zaferi ve ruhun bir ifadesidir. Tıpkı edebiyatın sadece kelimelerden ibaret olmadığı gibi. Her ikisi de yoğun bir konsantrasyon, yılların getirdiği birikim ve "akış" (flow state) olarak adlandırılan o büyüleyici anın peşindedir. Sporunun zamanın ve mekânın dışına çıktığı o mükemmel an ile yazarın kelimelerin kendiliğinden aktığı ilham anı arasında derin bir akrabalık vardır.

Bu çalışmada, edebiyat ve spor arasındaki ilişki, edebi metinlerde sporun nasıl yer aldığının incelenmesi ve sporun edebi anlatım biçimlerine etkileri üzerinde durulacaktır. Edebiyat, bireylerin duygu, düşünce ve deneyimlerini aktarırken spor da insan yaşamına dair önemli bir deneyim sunmaktadır. Bu iki alanın kesişim noktasında, spor sadece bir rekabet unsuru değil, aynı zamanda derin bir sosyal, kültürel ve psikolojik anlam ifade etmektedir.

Edebiyatın spor sahalarına, ringlere, pistlere ve arenalara nasıl indiğini, sporun sadece bir fon olarak değil, aynı zamanda insan ruhunun, toplumsal dinamiklerin ve varoluşsal sancıların güçlü bir metaforu olarak nasıl kullanıldığını inceleyeceğiz. Antik Yunan'daki cenaze oyunlarından modern dönemin karmaşık ve psikolojik spor romanlarına uzanan bir yolculuğa çıkacağız. Bu yolculukta, sporun edebiyat içinde nasıl bir evrim geçirdiğini ve yazarların bu zengin malzemeyi kullanarak insanlık durumuna dair neler söylediğini keşfetmeye çalışacağız. Edebiyat, sporun terini, kanını ve gözyaşını kelimelere dökerek onu nasıl ölümsüzleştirir? Gelin, bu sorunun peşine düşelim.

I. Savaş ve Mücadele Arenası Olarak Spor

Edebiyat ve spor, insan deneyiminin iki farklı yönünü temsil eder. Edebiyat, bireylerin zihinsel ve duygusal dünyalarını ifade ederken spor, fiziksel performansın ve rekabetin simgesidir. Bununla birlikte, sporun edebi anlatımda önemli bir yer tuttuğu günümüz toplumunda, bu iki alanın birleşiminden doğan eserler, insanın ne olduğu ve ne olabileceği üzerine derinlemesine düşünme fırsatı sunmaktadır.

Roman, hikaye, öykü, şiir, tiyatro gibi edebi metinler toplumsal yapıdaki

çeşitli sosyal gerçeklik biçimlerini srekleyici bir anlatımla ortaya koyarak sosyolojiye (Moran, 1988) kaynaklık eder. Bu metinler her koşulda, boyutu değişmekle birlikte, az ya da çok içinden çıktığı toplumun özelliklerini yansıtır (Kaçmazoğlu, 2017, s. 35). Bir sanat dalı olarak edebiyatın roman ve y türlerinde yazar, edindiği kaynak bilgileri hayal gücüyle kurmayaca geçirir (Zelyurt, 2021, s. 456).

Spor; oyunların ve müsabakaların, skorların ve performans istatistiklerinin ötesinde anlamları barındıran bir toplumsal olgudur. Öyle ki spor, içinde yaşadığımız sosyal ve kültürel bağlamlarla yakın ilişki içindedir (Coakley, 1998, s. 2). Spor, bir toplumsal üründür (Maguire ve ark., 2002, s. 13).

Toplumsal yapıdaki ekonomi, siyaset, iktidar ilişkileri, kültür ve davranış örüntüleri, sınıfsal ilişkiler ve çalışma yaşamı gibi sosyal gerçekliğin farklı boyutlarına dair özellikleri toplumun bir kurumu olan sporda da gözlemlemek mümkündür (Zelyurt, 2021, s. 457). Bu kapsamda edebiyat ve spor her ne kadar birbirinden çok uzak alanlar olarak değerlendirilse de aslında toplumsal gerçekliklerden etkilenen en önemli alanlardan ikisi olarak öne çıkmaktadır denebilir. Bu kapsamda literatürde çok sayıda olmayan spor ve edebiyatın birlikte ele alınması gerektiği düşünülmüştür.

Edebiyatın spora en temel yaklaşımı, onu modern bir savaş alanı, insanın kendi sınırlarıyla, rakibiyle ve kaderiyle mücadelesinin bir alegorisi olarak görmesidir. Homeros'un İlyada'sında Patroklos'un cenaze töreninde düzenlenen oyunlar, sporun en eski edebi tasvirlerinden biri olarak ele alınabilir ve burada bile spor (Doğan ve İmamoğlu, 2024), kahramanlığın, onurun ve tanrılarla olan ilişkinin bir göstergesidir. Bu oyunlar, savaşın getirdiği kaosun ardından toplumsal düzeni yeniden kurma, kahramanların erdemini (arete) sergileme ve ölümlülük karşısında onurlu bir duruş sergileme işlevi görmektedir. Araba yarışları, boks, güreş ve koşu gibi müsabakalar, savaşın mikro bir simülasyonu gibidir; burada kazanmak, sadece fiziksel üstünlük değil, aynı zamanda tanrılarının ltfuna mazhar olmaktır.

Bu mücadelenin modern edebiyattaki en gcl temsilcisi ise bokstur denebilir. Günümüzde savaş meydanları olmadığı için boks ringi, iki insanın en ilkel içgüdüleriyle birbirine üstünlük kurmaya çalıştığı, karakterin tüm çıplaklığıyla ortaya serildiği bir sahnedir. Jack London'dan Ernest Hemingway'e birçok yazar, boksörün trajedisinde ve zaferinde hayatın acımasız gerçekliğini görmüştür. Ernest Hemingway'in Güneş de Doğar romanındaki boks sahneleri, karakterlerin içsel yıkımlarını ve kayıp neslin hayata tutunma çabasını fiziksel bir mücadele üzerinden anlatır. Boksr, toplumun dışında, kendi kurallarıyla yaşayan, acı çekmeyi ve acı çektirmeyi meslek edinmiş trajik bir kahramandır. Onun mücadelesi, varoluşun anlamsızlığına karşı bedeniyle direnen Sisifos'un mücadelesine benzer (Hemingway, 2020).

Bu konudaki en derinlikli metinlerden bir başkası da şüphesiz Joyce Carol Oates'un Boks zerine (On Boxing) adlı deneme kitabıdır. Oates, boks

"Amerikan trajedisinin karesi" olarak tanımlar ve ringi, hayatın en acımasız gerçeklerinin damıtıldığı bir alana benzetir. Ona göre boks, bir spor değil, daha çok bir dramadır. Her maç, kendi içinde bir başlangıcı, gelişmesi ve sonucu olan bir anlatıdır (Oates, 1989; Oates ve Björkman, 2003). Yazar, boksörün sadece rakibiyle değil, aynı zamanda kendi korkularıyla, geçmişiyile ve ölümlülüğüyle savaştığını savunur. Norman Mailer'ın, Muhammed Ali ve George Foreman arasındaki efsanevi maçı anlattığı *Dövüş (The Fight)* adlı eseri de gazetecilik ile edebiyat ve spor arasındaki sınırı eritir. Mailer, maçı sadece bir spor olayı olarak değil, aynı zamanda iki farklı karakterin, iki farklı felsefenin ve Afrika'nın ruhunun bir çarpışması olarak resmeder (Messenger, 1987; Gutierrez, 1987; Collins, 2013).

Bu mücadele metaforu sadece boksla sınırlı değildir. Hemingway'in bir diğer şaheseri *İhtiyar Adam ve Deniz (The Old Man and the Sea)*, aslında bir balıkçılık hikayesi kılığında sunulmuş destansı bir spor anlatısıdır denebilir (Hemingway, 2013). Santiago'nun dev bir kılıçbalığıyla olan günlerce süren mücadelesi, insanın doğa karşısındaki azminin, onurunun ve yenilse bile pes etmemesinin hikayesidir. Kılıçbalığı, sadece bir av değil, Santiago'nun saygı duyduğu, kendisiyle eşitlediği soylu bir rakiptir. Bu, insanın kendi sınırlarını aşma ve anlam arayışının en saf hallerinden biridir. Benzer şekilde, William Faulkner'ın "*Ayı*" (*The Bear*) adlı uzun öyküsündeki (Toska, 2013) av sahneleri de insanın doğayla kurduğu ilkel ve saygıya dayalı mücadelenin edebi bir zirvesidir. Av, burada bir spor olmanın ötesinde, bir erginlenme ritüeli, bir bilgelik arayışıdır denebilir.

Yukarıda sıralanan örnekleri çoğaltmak mümkündür. Edebi metinlerin farklı toplumsal olguların izlerini taşıyan bir veri seti ve sosyolojinin analiz nesnesi olduğu; sporun da içinde bulunduğu toplumsal yapının özelliklerini ve çelişkilerini bünyesinde taşıyan bir sosyal gerçeklik ve kurum biçiminde edebiyata konu olabilmektedir (Zelyurt, 2021, s. 458).

II. Karakterin Yalnız Kaldığı Yer: Sporcunun İç Dünyası

Spor, özellikle bireysel sporlar, karakterin en derin katmanlarını ortaya çıkaran bir laboratuvarıdır (Salar, Hekim ve Tokgöz, 2012; Şahin, 2014; Akbulut, Aktaş ve Akpınar, 2015; Demir, İbiş ve Miçoogulları, 2020). Aylarca, yıllarca süren tekdüze antrenmanların getirdiği disiplin, yarış anındaki zihinsel dayanıklılık ve yenilgiyle başa çıkma becerisi, bir karakteri inşa etmek için paha biçilmez malzemeler sunar. Yazar, sporcunun bedeninin sınırlarını zorlarken zihninin içinde kopan fırtınaları, zafer arzusunun altında yatan kırılganlıkları ve şöhretin getirdiği yalnızlığı keşfeder. Bunların tamamı edebiyat için de benzersiz ürünlerin ortaya çıkmasında eşsiz birer kaynak olarak nitelendirilebilir.

Bu alanda akla gelen ilk isimlerden biri Haruki Murakami'dir. Yazarın *Koşmasaydım Yazamazdım* adlı eseri, bir roman olmasa da bir yazarın koşu ile kurduğu ilişki üzerinden yaratıcılık, sebat ve varoluş üzerine derin bir tefekkür sunar. Murakami için koşmak, roman yazmakla aynı zihinsel süreci paylaşır: Her gün kendini zorlamak, acıya katlanmak ve uzun vadeli bir hedefe

kilitlenmek. O, koşarken zihnini boşalttığını ve yazma eylemi için gerekli olan o içsel sessizliğe ulaştığını söyler. Koşu bandı veya parkur, onun için bir tür meditasyon alanıdır. Bu eserde Murakami, bir sporcunun karşılaştığı "duvar" (maratoncuların belirli bir kilometreden sonra yaşadığı fiziksel ve zihinsel çöküş anı) ile bir yazarın karşılaştığı "tıkanma" (writer's block) arasında doğrudan bir paralellik kurar. Her ikisini de aşmanın yolu, irade ve disiplinden geçer (Murakami, 2015).

Sporcunun iç dünyasındaki çelişkileri ve acıyı en sarsıcı şekilde anlatan eserlerden biri de Andre Agassi'nin otobiyografisi Açık (Open)'tır. Bir edebi eser olarak da okunabilecek bu kitap, bir tenis şampiyonunun parıltılı kariyerinin arkasındaki derin nefreti, babasının baskısını ve kimlik bunalımını gözler önüne serer. Agassi, milyonların önünde oynamasına rağmen dünyanın en yalnız insanı olduğunu hisseder. Kort, onun için bir sığınak değil, bir hapishanedir. Bu metin, zaferin her zaman mutluluk getirmediğini ve bir sporcunun en büyük rakibinin çoğu zaman aynadaki yansıması olduğunu gösteren güçlü bir kanıttır. Benzer bir şekilde, Alan Sillitoe'nun klasiği Uzun Mesafe Koşucusunun Yalnızlığı (The Loneliness of the Long-Distance Runner), sporu bir isyan ve bireysel özgürlük (Özcan, 2022) eylemi olarak ele alır. Islah evindeki bir gencin koşu yeteneği, ona sistemin dayattığı kurallara karşı sessiz bir direniş imkânı sunar. Yarışı kazanmayı reddederek, kendisine sunulan sahte özgürlüğu reddeder ve kendi iradesinin tek sahibi olduğunu ilan eder.

Türk edebiyatında ise Oğuz Atay'ın karakterlerinin sporla olan entelektüel ilişkisi dikkat çeker. Özellikle Tutunamayanlar'da Selim Işık'ın ve Turgut Özben'in futbol ve diğer spor dallarına dair bilgileri, onların dünyayı anlama ve sınıflandırma çabalarının bir parçasıdır. Spor, burada fiziksel bir aktiviteden çok, bir kültürel referans, bir "tutunma" aracıdır. Selim'in spor ansiklopedilerinden edindiği detaylı bilgiler (örneğin, olimpiyat rekorları, futbol takımlarının kadroları), hayatın karmaşıklığı ve anlamsızlığı karşısında sığındığı düzenli ve kuralları belli bir dünyadır. Bu bilgi, onun için hayata doğrudan katılmanın bir ikamesidir. Turgut da Selim'in izinden giderken, bu spor referanslarını bir şifre gibi kullanarak arkadaşının zihin dünyasını çözmeye çalışır. Spor, Atay'ın romanlarında, karakterlerin ironik ve trajik yabancılaşmasının bir semptomuna dönüşür denebilir (Atay, 2019).

III. Toplumun Aynası: Tribünler ve Aidiyet

Takım sporları, özellikle de futbol, edebiyat için toplumsal dinamikleri, aidiyeti, milliyetçiliği ve sınıf çatışmalarını yansıtmak için eşsiz bir ayna görevi görür denebilir. Stadyum, toplumun küçük bir modelidir; tribünlerdeki coşku, öfke ve hayal kırıklığı, aslında o toplumun ruh halinin bir yansımasıdır. Bir takımın renkleri, bir şehrin, bir bölgenin veya bir ulusun kimliğini taşır. 90 dakika boyunca insanlar gündelik hayatın sıkıntılarından sıyrılarak ortak bir kaderde birleşirler. Bu birleşme anı, hem birleştirici bir güç hem de tehlikeli bir kabilecilik potansiyeli taşır.

Don DeLillo'nun Underworld romanının açılış bölümü, bu yaklaşımın

zirvesidir. 1951'de oynanan ve "Shot Heard 'Round the World" olarak bilinen efsanevi beyzbol maçını anlatırken DeLillo, sadece bir spor olayını değil, Soğuk Savaş Amerikası'nın paronayasını, nükleer tehdidi ve toplumsal gerilimleri de o topun vuruş anına sığdırır. Maç, sadece iki takım arasında değil, aynı zamanda kapitalist Amerika ile Sovyetler Birliği arasındaki görünmez savaşın bir yansımasıdır. Tribünlerde oturan FBI başkanı J. Edgar Hoover'ın gözünden anlatılanlar, beyzbolun masum bir oyun olmadığını, aksine ulusal kimliğin ve ideolojik mücadelenin bir parçası olduğunu gösterir. O topa vuran oyuncu, bir anda Amerikan rüyasının kahramanı olurken, aynı anda Sovyetlerin atom bombasını denediği haberi, bu zaferin ne kadar kırılgan olduğunu fısıldar (DeLillo, 1997).

Futbolun toplumsal ruhu yansıtmaya gücünü en iyi işleyen yazarlardan biri de Eduardo Galeano'dur. Gölgede ve Güneşte Futbol (Soccer in Sun and Shadow) adlı eserinde Galeano, futbolun tarihini Latin Amerika'nın politik ve sosyal tarihiyle iç içe anlatır. Ona göre futbol, sadece bir oyun değil, aynı zamanda bir isyan, bir sanat ve bir politikadır (Önalp ve Kutlu, 2006). Diktatörlerin futbolu kitleleri uyutmak için nasıl kullandığını, fakir mahallelerden çıkan yeteneklerin nasıl halk kahramanlarına dönüştüğünü ve bir golün bazen bir devrimden daha fazla sevinç getirdiğini lirik bir dille anlatır. Bir başka kült eser olan Nick Hornby'nin Futbol Ateşi (Fever Pitch) ise, bir taraftarın gözünden aidiyet duygusunu inceler (Hornby ve Erten, 2007). Hornby için Arsenal'i desteklemek, bir aile mirası, bir kimlik beyanı ve hayatın iniş çıkışlarında sığınılacak sabit bir limandır. Kitap, bir takım üzerinden bir insanın kişisel tarihinin nasıl yazılabileceğini gösteren samimi bir itiraftır denebilir.

IV. Hareketin Poetikası: Bedenin Şiiri

Son olarak, bazı yazarlar sporun kendisindeki estetiğe, hareketin saf güzelliğine odaklanır. Bir tenisçinin backhand vuruşundaki zarafet, bir yüzücünün sudaki ritmi veya bir jimnastikçinin yer çekimine meydan okuyan hareketi, kelimelerle resmedilmesi zor, ancak bir o kadar da cazip bir şiirsellik barındırır. Bu tür metinlerde yazarın amacı, skoru anlatmak veya mücadeleyi betimlemek değil, o anın içindeki estetik mükemmelliği yakalamak ve okura hissettirmektir. Bu, dilin sınırlarını zorlayan, kelimeleri bir ressamın fırçası veya bir heykeltıraşın keskişi gibi kullanan bir edebi çabadır. Ayrıca sporunun bu dereceye gelebilmesinin arkasındaki aylarca belki de yıllarca verilen emek de edebiyat için okura sunulabilecek önemli bir içerik olarak ele alınabilir.

David Foster Wallace'ın Roger Federer üzerine yazdığı "Bir Dini Deneyim Olarak Roger Federer" (Wallace, 2006) başlıklı makalesi, spor yazını edebiyatın en üst seviyelerine taşır. Wallace, Federer'in oyununu sadece teknik terimlerle değil, onu metafizik bir deneyim, insan bedeninin ulaşabileceği en üstün estetik nokta olarak tasvir eder. Wallace'a göre Federer'i izlemek, fizik kurallarının askıya alındığı, insan bedeninin bir anlığına ölümlülükten kurtulup ilahi bir zarafete büründüğü anlara tanıklık etmektir. Yazar, Federer'in vuruşlarını anlatmak için kullandığı karmaşık cümle

yapıları, dipnotlar ve felsefi göndermelerle, okurun sadece maçı izlemesini deęil, aynı zamanda hareketin ardındaki dehanın dūřınsel sūrecini de anlamasını hedefler. Bu, sporun sadece bir gōsteri deęil, aynı zamanda bir sanat formu olabileceęinin en gūçlū kanıtıdır.

Hareketin şiirini arayan bir diğer önemli eser de Norman Maclean'ın Bizi Ayıran Nehir (A River Runs Through It) adlı eseridir (Simonson, 1982). Bu eserde, fly-fishing (sinek oltasıyla balık tutma) sanatı, ailenin, dinin ve hayatın ritminin bir metaforu olarak kullanılır. Yazar, oltanın havada çizdiği kavisleri, misinin suyla buluştuğu anı o kadar lirik ve detaylı bir şekilde anlatır ki, bu eylem basit bir hobiden çıkıp bir tür ruhsal ayine, bir meditasyona dönüşür. Balık tutma eylemi, karakterlerin kelimelerle ifade edemedikleri duygularını, sevgilerini ve kederlerini ortaya döktükleri bir iletişim biçimi haline gelir. Benzer bir estetik arayışı, John Cheever'ın "Yüzücü" (The Swimmer) adlı ünlü öyküsünde de bulunur (Cheever, 1967). Banliyöde yaşayan bir adamın, komşularının havuzlarında yüzerek evine dönme fantezisi, başlangıçta pastoral ve şiirsel bir yolculuk gibi görünür. Yüzme eylemi, suyun bedene teması, kulaçların ritmi, özgürlük ve gençlik hissiyle doludur. Ancak yolculuk ilerledikçe, bu şiirsel eylem, karakterin hayatındaki çöküşü, kaybettiği zamanı ve yitirdiği ailesini simgeleyen trajik bir metafora dönüşür.

Sonuç: Sahadan Sayfaya Akan Hayat

Edebiyat ve spor, insan deneyimlerinin zengin bir parçasını oluşturan iki alandır. Bu çalışma, bu iki alanın kesişim noktasında, edebiyatın spor üzerindeki etkisini ve sporun edebi anlatım biçimlerine katkısını inceleyerek, okuyuculara yeni bir perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır. Edebî pencereden sporun incelenmesi, bireyler ve toplumlar arasındaki bağları daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Edebiyat, spor ile ilgili paragraflarında sporun özündeki insanı arar. Rekorların, skorların ve madalyaların ötesinde, o anın içindeki umudu, korkuyu, zaferi ve trajediyi yakalamaya çalışır. Spor, edebiyat için insanın kendini ve dünyayı sınıdıği, en temel duyguların en saf haliyle yaşandıği bir sahnedir. Bu bölümde gördüğümüz gibi, Homeros'tan günümüze yazarlar, bu sahneyi insanlık durumunun en karmaşık yönlerini araştırmak için kullandılar: varoluşsal mücadeleler, psikolojik derinlikler, toplumsal kimlikler ve estetik arayışlar. Spor, edebiyat için asla sadece "oyun" olmadı; aksine, hayatın en yoğun ve damıtılmış haliydi.

Edebiyatın tarihi, insanın inançlarını, değerlerini ve deneyimlerini yansıtırken, spor da tarih boyunca farklı kültürlerde yer almıştır. Antik Yunan döneminde sporun Homerik destanlarda yer bulması, sporun edebi anlatımda nasıl bir rol oynadıği göstermektedir. Spor etkinlikleri, edebi eserlerin içine ustaca entegre edilerek, karakterlerin gelişimini ve toplumsal normları ortaya koymaktadır. Edebiyatta spor, genellikle metaforik bir dil ile ifade edilir. Yazarlık pratiğinde sporun temsili, fiziksel aktivitenin yanı sıra karakterlerin içsel mücadelesini, toplumun bireye yüklediği beklentileri ve başarılı olmanın getirdiği baskıları ortaya koyar. Spor, sadece fiziksel bir aktivite değil, aynı

zamanda sosyal yapıların ve kültürel normların bir yansımasıdır. Edebiyat, bu sosyal yapıları eleştirirken veya kutlarken, sporun toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini sorgular. Edebiyat, spora yönelik bakış açısını biçimlendirir. Yazarlar, sporun estetik yönlerini, rekabetin getirdiği ahlaki sorgulamaları ve toplumsal cinsiyet algılarını ele alarak, okuyucularına farklı perspektifler sunar. Edebiyat, sporun sadece bir eğlence aracı olmanın ötesinde, insan psikolojisi, toplumsal ilişkiler ve kültürel kimlikler üzerinde düşündürücü bir araç sunduğunu vurgular.

Bir sporcu, antrenmanların acımasız tekdüzeliğinde veya bir yarışın son metrelerindeki tükenmişlik anında, zihnimde şampiyonların başarı öyküleri canlanır. Michael Jordan'ın sayısız başarısız denemesine rağmen vazgeçmeyişi, Naim Süleymanoğlu'nun omuzladığı ağırlıkların ötesindeki azmi ya da Serena Williams'ın korttaki sarsılmaz iradesi... Bu hikayeler, sadece spor gazetelerinin manşetlerinde kalmaz; edebiyatın güçlü anlatımıyla ölümsüzleşir ve okuyucunun ruhuna işler. Bir edebiyatçı, bu öykülerin kelimelere döküldüğünde kazandığı derinliği ve okuyucu üzerindeki dönüştürücü potansiyelinin farkındadır.

Edebi eserlerde sporcu hayatlarına ve başarı öykülerine yer verilmesi, sadece heyecan verici bir okuma deneyimi sunmakla kalmaz; gençlerin ve genel olarak insanların psikolojik, sosyolojik, bireysel, fiziksel ve zihinsel gelişimine de çok yönlü ve derinlemesine etkilerde bulunur. Sporcu anlatılarının neden bu kadar evrensel ve güçlü olduğunu, onları okumanın insan gelişiminin farklı katmanlarını nasıl zenginleştirdiğini ve bu hikayelerin toplumsal ve bireysel motivasyon kaynakları olarak nasıl işlev gördüğünü detaylı bir şekilde ele alınması gerekir. Bir sporcunun terli formasıyla bir yazarın mürekkep lekeli parmakları arasındaki o görünmez bağ, aslında ortak bir hedefe işaret eder: insan ruhunun sınırlarını keşfetmek ve ilham vermek.

I. Psikolojik Gelişim: Direnç, Azim ve Özgüven İnşası

Sporcu hayatları, psikolojik direncin, azmin ve özgüvenin en somut örneklerini sunar. Edebi eserler, bir sporcunun başarıya giden yolda karşılaştığı sayısız engeli, düşüşü, sakatlığı ve şüpheli dramatik bir dille işleyerek, okuyucuya bu zorluklarla nasıl başa çıkılacağını gösterir. Bu hikayeler, "pes etmeme" ruhunu aşlar ve içsel motivasyonu tetikler.

Bir sporcunun kariyeri, nadiren pürüzsüz bir yükselişten ibarettir. Genellikle, tekrar eden yenilgiler, sakatlıklar sonrası dönüş çabaları ve kamuoyunun acımasız eleştirileriyle doludur. Edebi biyografiler, otobiyografiler veya spor temalı romanlar, bu zorlukları sadece dışsal olaylar olarak değil, sporcunun iç dünyasındaki derin mücadeleler olarak sunar. Bu, genç okuyuculara, hayatın her alanında karşılaşılan hayal kırıklıklarının kaçınılmaz olduğunu, ancak bunlardan ders çıkararak ve azimle yeniden başlayarak aşılabileceğini öğretir.

Bu eserler, sadece "kazanma" odaklı bir bakış açısı sunmak yerine, sürecin önemini vurgular. Antrenmanların sıkıcılığına, bedenın sınırlarının zorlanmasına, uykusuz gecelere ve sürekli tekrarlayan hareketlere katlanmanın getirdiği iç disiplini gösterirler. Bu tür eserler, gençlere anında tatmin (instant gratification) arayışından ziyade, uzun vadeli hedefler için çaba sarf etmenin değerini ve bu sürecin kişisel gelişime katkılarını anlamalarında yardımcı olur.

Ayrıca, sporcu hikayeleri özgüven gelişiminde kritik rol oynar. Bir sporcunun kendi yeteneklerine inanması, zor anlarda bile kendine güvenini yitirmemesi, okuyucu için güçlü bir model teşkil eder. Başarı öyküleri, bireyin kendi potansiyelini keşfetmesi ve bu potansiyeli gerçekleştirmek için cesaret bulması için zemin hazırlar. Sporcuların "imkansız" denileni başarma hikayeleri (örneğin, bir basketbolcunun son saniye üçlüğü veya bir maratoncunun bitiş çizgisini kıl payı geçmesi), bireyin kendi yeteneklerine olan inancını pekiştirir ve başarmak için içsel bir güç kaynağı yaratır. Bu, özellikle ergenlik çağındaki gençlerin kimliklerini bulma ve kendilerine güvenme süreçlerinde paha biçilmez bir rehberlik sunar. Psikolojik olarak, bu hikayeler bireye, düşmek ve kalkmak döngüsünün yaşamın doğal bir parçası olduğunu, asıl önemli olanın her düşüşünde yeniden kalkma iradesi olduğunu öğretir.

II. Sosyolojik Gelişim: Takım Ruhu, Toplumsal Aidiyet ve Empati

Sporcu hayatları ve başarı öyküleri, sadece bireysel kahramanlıkları değil, aynı zamanda toplumsal dinamikleri, takım ruhunu ve farklı kültürler arasındaki etkileşimleri de yansıtır. Edebi eserler, spor aracılığıyla toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirir, empati yeteneğini geliştirir ve toplumsal sorumluluk bilinci oluşturur.

Takım sporları, kolektif çabanın ve dayanışmanın en güzel örneklerini sunar. Edebi eserler, bir takımın nasıl bir araya geldiğini, farklı karakterdeki oyuncuların ortak bir hedef için nasıl kenetlendiğini ve liderlik, fedakarlık, işbirliği gibi kavramların sahada nasıl hayat bulduğunu anlatır. Örneğin, futbol temalı romanlar veya biyografiler, bir takımın sadece 11 oyuncudan ibaret olmadığını, aynı zamanda teknik direktörü, taraftarları, kulüp çalışanları ve şehrin kendisini kapsayan geniş bir sosyal yapının parçası olduğunu gösterir. Bu tür kitaplar, genç okuyucuların bir topluluğun parçası olmanın, ortak bir amaca hizmet etmenin ve birlikte başarmanın önemini kavramalarına yardımcı olur. Takım içinde yaşanan anlaşmazlıkların, farklılıkların nasıl aşıldığını görmek, bireylere çatışma çözme ve iş birliği becerileri kazandırır.

Sporcu öyküleri aynı zamanda toplumsal eşitsizliklere, ırkçılığa ve ayrımcılığa karşı verilen mücadeleleri de konu alır. Birçok sporcu, kendi başarılarıyla birlikte toplumsal tabuları yıkmış, ötekileştirilen gruplara umut olmuştur. Edebi eserler, bu sporcuların karşılaştığı zorlukları ve onların toplumsal değişime nasıl öncülük ettiklerini anlatarak, okuyucularda empati ve adalet duygusunu geliştirir. Bu hikayeler, bireysel cesaretin toplumsal değişimi nasıl tetikleyebileceğini gösterir ve okuyucuları farklılıklara saygı duymaya, ayrımcılığa karşı durmaya teşvik eder. Sporcuların sadece kendi zaferleri için değil, daha büyük bir ideal uğruna nasıl mücadele ettikleri, okuyucularda toplumsal sorumluluk bilincini pekiştirir.

III. Bireysel Gelişim: Kendini Tanıma, Değerler ve Etik

Edebi eserlerdeki sporcu hayatları, bireylerin kendi potansiyellerini keşfetmeleri, kişisel değer sistemlerini geliştirmeleri ve etik ilkelerle hareket etmeleri açısından önemli bir rol oynar. Spor, bireye kendi sınırlarını, güçlü ve zayıf yönlerini tanıma fırsatı sunarken, edebiyat bu süreci derinlemesine analiz ederek okuyucunun kendini sorgulamasını sağlar.

Bir sporcu, sürekli olarak kendini sınayan ve geliştiren bir bireydir. Antrenmanlar ve müsabakalar, bireyin fiziksel ve zihinsel kapasitesini anlamasına yardımcı olur. Edebi eserler, bu kendini tanıma yolculuğunu detaylandırır. Bir sporcunun “Ben kimim?”, “Neye yetenebiliyim?”, “Nereye kadar gidebilirim?” gibi sorulara verdiği yanıtları okumak, genç okuyucuları kendi yeteneklerini ve ilgi alanlarını keşfetmeye teşvik eder. Sporcu öykülerindeki bu içsel yolculuklar, bireysel kimlik oluşumu sürecinde rehberlik eder ve gençlere kendi güçlü yönlerini belirleme ve geliştirme konusunda ilham verir.

Spor, aynı zamanda etik değerlerin ve fair play ruhunun ön planda olduğu bir alandır. Edebi eserler, sporcuların dürüstlük, saygı, disiplin, alçakgönüllülük gibi değerlere nasıl bağlı kaldıklarını veya kalmadıklarını göstererek, okuyucunun kendi değer sistemini oluşturmaya katkıda bulunur. Maçlarda alınan tartışmalı kararlar, doping skandalları, rakibe saygı

duymak veya duymamak gibi durumlar, etik ikilemleri somut bir şekilde gözler önüne serer. Bu tür anlatılar, okuyuculara doğru ile yanlış arasındaki farkı anlama, kendi değer yargılarını oluşturma ve bu değerlere bağlı kalma konusunda kılavuzluk eder.

IV. Fiziksel Gelişim: Sağlıklı Yaşam Bilinci ve Egzersiz Motivasyonu

Edebi eserlerde sporcu hayatlarına ve başarı öykülerine yer verilmesi, fiziksel aktivitenin önemini vurgulayarak gençlerin ve yetişkinlerin sağlıklı yaşam bilinci edinmelerine ve egzersiz yapma motivasyonlarını artırmalarına doğrudan katkıda bulunur. Sporcuların disiplinli antrenman rutinleri ve sağlıklı yaşam tarzları, okuyucular için somut ve ulaşılabilir örnekler sunar.

Sporcuların biyografileri, genellikle onların genç yaşlardan itibaren fiziksel gelişimlerine nasıl özen gösterdiklerini, antrenman rejimlerini, beslenme alışkanlıklarını ve dinlenme düzenlerini detaylı bir şekilde anlatır. Bu detaylar, fiziksel sağlığın sadece sporcular için değil, herkes için önemli olduğunu gösterir. Bir futbolcunun, basketbolcunun veya yüzücünün kariyerini sürdürebilmek için ne kadar sıkı bir fiziksel disipline sahip olması gerektiği, okuyuculara düzenli egzersizin ve dengeli beslenmenin faydalarını somut bir şekilde gösterir. Bu hikayeler, gençlere fiziksel aktivitenin sadece zevkli bir uğraş değil, aynı zamanda sağlıklı bir yaşamın vazgeçilmez bir parçası olduğunu kavratır.

Ayrıca, bu tür eserler, egzersizin sadece fiziksel faydalarını değil, aynı zamanda zihinsel ve duygusal faydalarını da öne çıkarır. Koşunun stresi azalttığı, takım sporlarının sosyal bağları güçlendirdiği veya yoga gibi disiplinlerin zihinsel dinginlik sağladığı gibi temalar, edebi anlatılar aracılığıyla okuyuculara aktarılır. Sporcuların performans kaygısıyla başa çıkmak, odaklanmalarını artırmak veya zorluklar karşısında dirençli kalmak için fiziksel aktiviteyi nasıl kullandıkları, egzersizin sadece bedeni değil, ruhu da beslediğini gösterir. Bu, gençleri ve yetişkinleri spor yapmaya teşvik ederken, egzersize daha bütünsel bir bakış açısı kazanmalarına yardımcı olur. Okuyucular, kahramanlarının antrenman sahnelerini okurken, kendi içlerinde bir hareket etme ve fiziksel olarak aktif olma isteği duyabilirler. Bu, dolaylı yoldan obezite, hareketsizlik gibi modern zaman sorunlarına karşı bir bilinç oluşturma potansiyeli taşır.

V. Zihinsel Gelişim: Strateji, Odaklanma ve Problem Çözme

Edebi eserlerde sporcu hayatlarına yer verilmesi, gençlerin ve insanların zihinsel gelişimine, özellikle stratejik düşünme, odaklanma yeteneği ve problem çözme becerilerinin gelişmesine önemli katkılarda bulunur. Spor, sadece fiziksel bir oyun değil, aynı zamanda yoğun zihinsel çaba gerektiren bir satranç oyunudur.

Birçok spor, anlık kararlar almayı, rakibin hamlelerini tahmin etmeyi ve sürekli değişen koşullara uyum sağlamayı gerektirir. Edebi eserler, bir sporcunun maç sırasında veya yarış anında nasıl zihinsel stratejiler geliştirdiğini, baskı altında nasıl odaklandığını ve beklenmedik sorunlara nasıl çözümler bulduğunu detaylandırır. Örneğin, bir basketbol oyunundaki “son oyun”un (last play) tasviri, bir antrenörün veya oyuncunun dakikalar içinde nasıl karmaşık bir strateji tasarladığını ve bunu sahada uygulamaya çalıştığını gösterir. Bu tür anlatılar, okuyuculara sadece sporun heyecanını değil, aynı zamanda ardındaki zihinsel derinliği de sunar.

Odaklanma yeteneği, sporcuların en kritik becerilerinden biridir. Edebi eserler, bir sporcunun gürültülü bir stadyumda, baskı altında veya zorlu rakipler karşısında dikkatini nasıl dağıtmadan hedefine kilitlendiğini anlatır. Bu, genç okuyucuların kendi günlük hayatlarında (ders çalışma, projeler üzerinde çalışma vb.) odaklanma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Sporcu hikayeleri, zihinsel disiplinin ve konsantrasyonun başarıya giden yoldaki vazgeçilmez unsurlar olduğunu gösterir. Örneğin, bir bilardocunun veya dart oyuncusunun atış öncesi yaşadığı zihinsel süreçler, en ufak bir odaklanma kaybının bile nasıl felaketle sonuçlanabileceğini somutlaştırır.

Problem çözme becerisi de sporun ayrılmaz bir parçasıdır. Bir maç sırasında beklenmedik bir durumla (örneğin, bir sakatlık, bir oyuncunun oyundan atılması, hava koşullarının değişmesi) karşılaşıldığında, sporcuların ve antrenörlerin anında duruma uyum sağlamaları ve yeni bir strateji geliştirmeleri gerekir. Edebi eserler, bu anlık kriz yönetimlerini ve yaratıcı çözümleri anlatarak, okuyucuların problem çözme yeteneklerini geliştirmelerine ilham verir. Bu tür hikayeler, hayatın her alanında karşılaşılan zorluklar karşısında esnek ve yaratıcı düşünmenin önemini vurgular.

Edebiyat ve Spor – İnsan Potansiyelinin Sonsuz Anlatısı

Edebi eserlerde sporcu hayatlarına ve başarı öykülerine yer vermek, insan gelişiminin çok boyutlu bir şekilde desteklenmesini sağlar. Bu hikayeler, sadece sporun fiziksel yönünü değil, aynı zamanda sporcuların iç dünyalarını, toplumsal ilişkilerini ve zihinsel mücadelelerini de gözler önüne serer. Onlar, okuyuculara sadece ilham vermekle kalmaz; aynı zamanda psikolojik direnç, azim, özgüven, takım ruhu, empati, kendini tanıma, etik değerler, sağlıklı yaşam bilinci, stratejik düşünme, odaklanma ve problem çözme gibi kritik becerilerin gelişimine de doğrudan katkıda bulunur.

Bir sporcunun terli formasıyla bir yazarın mürekkep lekeli parmakları, farklı araçlarla da olsa aynı hedefi işaret eder: insan potansiyelinin sınırsızlığını keşfetmek ve bu keşfi gelecek nesillere aktarmak. Edebiyat, sporun sadece bir oyun olmadığını, aksine hayatın kendisinin, insan ruhunun ve evrensel mücadelelerin en güçlü anlatılarından biri olduğunu kanıtlar. Bu anlatılar,

okuyucuyu sadece eğlendirmekle kalmaz, aynı zamanda onları daha dirençli, daha empatik, daha etik ve daha bilinçli bireyler olmaya teşvik eder. Sporcu öyküleri, kelimelerin kanatlarında uçarak, nesiller boyu sürecek bir ilham mirası bırakır.

Bir atletin adımıyla bir yazarın kelimesi arasındaki o görünmez bağ, ikisinin de aynı hedefe koştuğunu gösterir: anlama ulaşmak ve ölümsüz bir iz bırakmak. Sporcu bedeninin sınırlarında gezinirken, yazar dilin sınırlarında gezinir. Her ikisi de o mükemmel ana, o kusursuz forma, o unutulmaz performansa ulaşmak için kendini adar. Bu adanmışlık, onları faniliklerinin üzerine çıkarır. Çünkü hem sahada hem de sayfada, eninde sonunda anlatılan, insandır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, M., Aktağ, I., & Akpınar, S. (2015). Takım sporu ile bireysel spor yapan öğrencilerin sezinleme zamanlarının incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 26(4), 154-164.
- Atay, O. (2019). Tutunamayanlar. İletişim Yayınları.
- Aytaç, G. (2020). Bilgiden kurmacaya: Bir çağdaş edebiyat çözümlemesi. Ankara: FOL Yayınları, 2020, s.11-14
- Cheever, J. (1967). *The swimmer*. New York: Stein and Day.
- Coakley, Jay J. (1998). *Sport in society: Issues and controversies* (6th Edition), MCGraw-Hill.
- Collins, M. (2013). "Ali Even Motivates the Dead": The Pursuit of Sovereignty in Norman Mailer's *The Fight*. *PMLA*, 128(2), 322-336.
- DeLillo, D. (1997). *Underworld: A novel*. Simon and Schuster.
- Demir, İ., İbiş, S., & Miçooğulları, B. O. (2020). Takım Sporları ile Bireysel Spor Yapanların Psikolojik Karakteristiklerinin İncelenmesi ve Karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(2), 55-70.
- Doğan, E., & İmamoğlu, O. (2024). Homeros Destanlarının Spor Anlayışı ve Güncel Yansımaları. *Kesit Akademi*, 9(35), 506-529.
- Galeano, E., Önalp, E., & Kutlu, M. N. (2006). *Gölgede ve güneşte futbol: deneme*. Can Yayınları.
- Gutierrez, D. (1987). The Champ of the World and the Champ of the Word: Norman Mailer's "The Fight". *Aethlon*, 5(1), 1.
- Gündüz, N. (2020). Ernest Hemingway'ın *The Sun Also Rises* (Güneş De Doğar) Eserinin Türkçe Çevirilerinde Çevirmen Kararları. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum, 9(26), 431-451.
- Hemingway, E. (2013). *İhtiyar Adam ve Deniz*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Hemingway, E. (2020). *Güneş de Doğar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Hornby, N., & Erten, B. (2007). *Futbol Ateşi*. Sel Yayıncılık.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2017). Müslüm Kabadayı'nın öykülerinde sosyolojik temalar. *Sosyologca*, Sayı:1 3-14, Ekim, Doğu Kitabevi.
- Maguire J. v.d. (2002). *Sport worlds: A sociological perspective*. Human Kinetics.
- Messenger, C. K. (1987). Norman Mailer: Boxing and the art of his narrative. *MFS Modern Fiction Studies*, 33(1), 85-104.
- Moran, B. (1988). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1988,s.69-72
- Murakami, H. (2015). *Koşmasaydım Yazamazdım*. Doğan Kitap
- Oates, J. C. (1989). *Conversations with Joyce Carol Oates*. Univ. Press of Mississippi.
- Oates, J. C., & Björkman, S. (2003). *Joyce Carol Oates*. Alfabet/Anamma.
- Özcan, S. Y. (2022). Günümüz İngiliz Sinemasına İngiliz Yeni Dalga Akımı Üzerinden Bakmak. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (37), 209-

232.

- Salar, B., Hekim, M., & Tokgöz, M. (2012). 15-18 yaş grubu takım ve ferdi spor yapan bireylerin duygusal durumlarının karşılaştırılması. Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute, (6), 123-135.
- şahin, M. (2014). Spor Ahlakı ve Sorunları. Evrensel Basım Yayın.
- Simonson, H. P. (1982). Norman Maclean's Two-Hearted River. Western American Literature, 17(2), 149-155.
- Toska, S. (2013). William Faulkner'in " Ayı" adlı Öyküsüne Ekoeleştirel Yaklaşım. Journal of Graduate School of Social Sciences, 17(1).
- Wallace, D. F. (2006). Federer as religious experience. New York Times, 20.
- Zelyurt, M. K. (2021). Edebiyat Sosyolojisi ve Spor: JackLondon'ın "Bir Dilim Biftek" Başlıklı Öyküsünde Modern (Kapitalist) Sporun Eleştirisi. Sportif Bakış: Spor ve Eēitim Bilimleri Dergisi, 8(3), 453-465.



www.seruenyayinevi.com

[f](#) /seruenyayinevi

[t](#) /seruenyayinevi

[i](#) /seruenyayinevi



9 786255 737120